

Jaarverslag

2015

STICHTING PHILIPS PENSIOENFONDS

Inhoud

87^e verslagjaar

1	Kerngegevens, Profiel en Personalialia	4
1.1	Kerngegevens	5
1.2	Profiel	10
1.3	Personalialia	14
2	Verslag Algemeen Bestuur	16
	Voorwoord	17
2.1	Financiële positie	19
2.2	Doel, ambitie & strategie	25
2.3	Risicohouding & haalbaarheid ambitie	29
2.4	Beleggingen	33
2.5	Pensioenen	43
2.6	Goed pensioenfondsbestuur	54
2.7	Risicomanagement	58
2.8	Communicatiebeleid	62
2.9	Vastgoedfraude	65
2.10	Kosten	66
2.11	Verwachtingen 2016	74
3	Intern toezicht	75
4	Verantwoording	79
5	Philips Pensioenfonds in cijfers	86
5.1	Kerncijfers: vijfjarenvergelijking	87
5.2	Ontwikkelingen deelnemers	89
5.3	Pensioenregelingen Philips	90

6	Jaarrekening	92
6.1	Balans per 31 december 2015	93
6.2	Staat van baten en lasten over 2015	94
6.3	Kasstroomoverzicht over 2015	95
6.4	Toelichting behorende tot de jaarrekening	96
6.5	Toelichting op de balans	106
6.6	Toelichting op de staat van baten en lasten over 2015	125
6.7	Risicobeheer	133
7	Overige gegevens	144
7.1	Gebeurtenissen na balansdatum	145
7.2	Financiering en uitvoering	146
7.3	Actuariële verklaring	148
7.4	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	150
8	English Summary	157
8.1	Key Data	158
	Colofon	164

I Kerngegevens, Profiel en Personalia

I.I Kerngegevens¹

Bedragen in miljoenen euro's

In deze paragraaf worden de belangrijkste kerncijfers van Philips Pensioenfonds genoemd. De in deze paragraaf opgenomen teksten zijn samenvattingen van toelichtingen die in andere paragrafen in dit jaarverslag uitgebreider aan de orde komen.

I.I.I Financiële positie

	Eind 2015	Eind 2014
Pensioenvermogen ²	17.443	17.849
Voorziening pensioenverplichtingen	15.941	15.687
Actuele dekkingsgraad	109,3% ³	113,8% ⁴
Beleidsdekkingsgraad	111,6% ³	n.v.t.
Vereiste dekkingsgraad	116,7% ⁵	109,9% ⁶
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%
Reële dekkingsgraad	91,4%	n.v.t.
Reële marktrente-dekkingsgraad	79,5%	78,7%

De actuele- en beleidsdekkingsgraad van het Fonds worden in deze subparagraaf toegelicht. De toelichting op de andere dekkingsgraden van het Fonds is opgenomen in paragraaf 2.1.1 'Toelichting verschillende dekkingsgraden'.

¹ Voor een overzicht van de kerncijfers van 2011 tot en met 2015, zie paragraaf 5.1 'Kerncijfers: vijftienvergelijking'

² Het pensioenvermogen is de som van de beleggingen voor risico van het Fonds, de vorderingen, overlopende activa en liquide middelen onder aftrek van de overige schulden (waaronder de premiereserve) en overlopende passiva. Het weergegeven pensioenvermogen is derhalve exclusief de beleggingen voor risico deelnemers. Het pensioenvermogen inclusief beleggingen voor risico deelnemers was eind 2014: € 18.131 miljoen en eind 2015: € 17.579 miljoen.

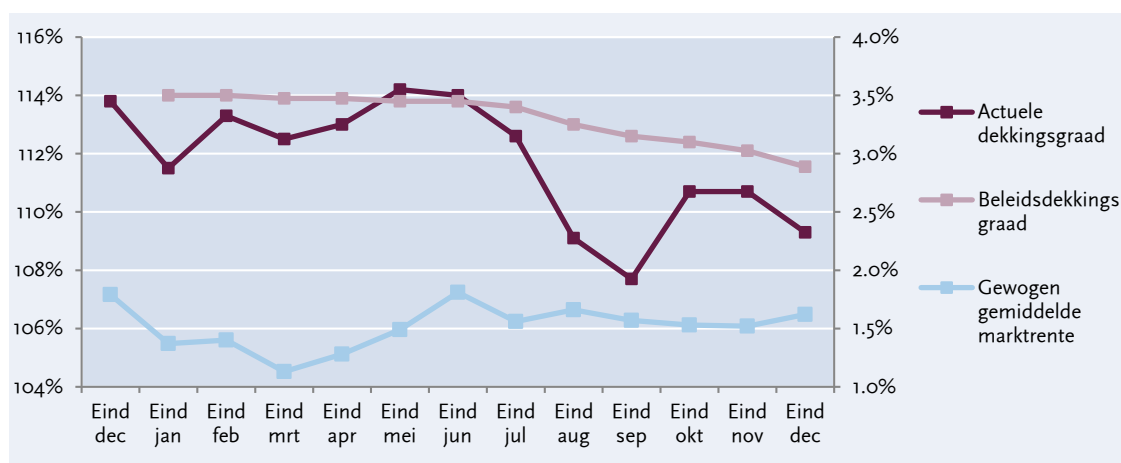
³ In de berekening van zowel de actuele- als de beleidsdekkingsgraad per eind 2015 zijn ook de beleggingen voor risico deelnemers en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers meegenomen.

⁴ Eind 2014 werd de actuele dekkingsgraad berekend met een driemaandsmiddeling. Op grond van wettelijke voorschriften is deze driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 uit de berekening gehaald.

⁵ De vereiste dekkingsgraad per eind 2015 is gebaseerd op het strategisch beleggingsbeleid.

⁶ De vereiste dekkingsgraad per eind 2014 is gebaseerd op het feitelijke beleggingsbeleid. De vereiste dekkingsgraad gebaseerd op het strategische beleggingsbeleid per eind 2014 was 111,8%.

Ontwikkeling actuele- en beleidsdekkingsgraad 2015

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen van een pensioenfonds en de pensioenverplichtingen (alle nu en in de toekomst uit te keren pensioenen) die daar tegenover staan. Voor de actuele dekkingsgraad gaan we uit van de nominale pensioenverplichtingen. Hiermee bedoelen we de pensioenverplichtingen waarbij we geen rekening houden met verhoging van de pensioenen door indexatie in de toekomst.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde te nemen van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. Dat betekent dat het effect van het verloop van de actuele dekkingsgraad alleen gedempt te zien is in de beleidsdekkingsgraad. Daarom wordt hieronder alleen het verloop van de actuele dekkingsgraad toegelicht.

Tot en met 31 december 2014 werd de actuele dekkingsgraad berekend op basis van een door De Nederlandsche Bank (DNB) voorgeschreven rentecurve met daarin een driemaandsmiddeling van rentes. Op grond van wettelijke voorschriften is deze driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 uit de berekening gehaald. Dit had op die datum een neerwaarts effect van circa 4 procentpunten op de actuele dekkingsgraad. Met ingang van 15 juli 2015 is deze rentecurve nogmaals gewijzigd, waarbij de rentecurve opnieuw verlaagd is. Door deze aanpassing is de actuele dekkingsgraad met circa 2 procentpunten gedaald. Over heel 2015 is het verloop van de marktrente voor swaps en staatsobligaties volatiel geweest maar per saldo is deze niet veel gewijzigd. De marktrenteontwikkelingen hebben dus over het verslagjaar gezien niet veel invloed gehad op het verloop van de actuele dekkingsgraad. De sterke daling van de actuele dekkingsgraad in de zomermaanden kwam met name door de zorgen over een lagere groeiverwachting van de Chinese economie en de gevolgen hiervan op de wereldeconomie. Dit leidde tot dalende aandelenmarkten wat zich vertaalde in een daling van de waarde van het belegd vermogen en dus van de actuele dekkingsgraad.

Na de zomer is de actuele dekkingsgraad weer gaan stijgen. Deze stijging was met name het gevolg van positieve rendementen op beleggingen in aandelen en onroerend goed.

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds lag per 1 januari 2015 lager dan het wettelijk vereiste niveau. Dat betekent dat de financiële buffer van het Fonds onvoldoende was. Omdat dit op 31 maart 2015 nog steeds het geval was, heeft het Fonds in het verslagjaar een herstelplan moeten opstellen. In dit herstelplan stond beschreven hoe het Fonds ervoor ging zorgen dat de beleidsdekkingsgraad van het Fonds op lange termijn weer op het niveau van de vereiste dekkingsgraad zou komen.

Het uitgangspunt van het herstelplan was dat het Fonds met voortzetting van het huidige beleid op termijn weer op de vereiste dekkingsgraad kan komen. Meer informatie over het herstelplan is opgenomen in paragraaf 2.1.3 'Herstelplan'.

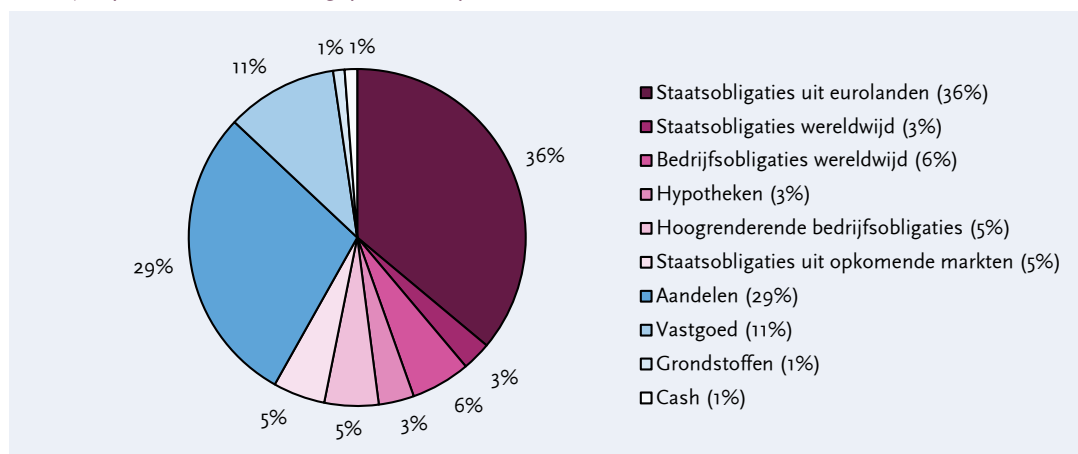
Gevolgen nieuwe wettelijke regels per 1 januari 2015

Vanaf 1 januari 2015 gelden voor pensioenfondsen nieuwe financiële 'spelregels'. Vanwege de nieuwe financiële spelregels zijn zowel de actuele dekkingsgraad als de vereiste dekkingsgraad van het Fonds opnieuw berekend. Ook is de beleidsdekkingsgraad geïntroduceerd. De beleidsdekkingsgraad per 1 januari 2015 bedroeg 114%. De actuele dekkingsgraad per 1 januari 2015 bedroeg 110%. De vereiste dekkingsgraad (strategisch) was op 1 januari 2015 116,2%. Dit was hoger dan de vereiste dekkingsgraad (feitelijk) ultimo 2014 (109,9%). De nieuwe financiële spelregels schrijven namelijk voor dat pensioenfondsen vanaf 1 januari 2015 over hogere financiële buffers moeten beschikken. Door toepassing van de nieuwe regels is de actuele dekkingsgraad dus omlaag gegaan en de vereiste dekkingsgraad omhoog.

I.1.2 Beleggingen

	Eind 2015	Eind 2014
Totaal belegd vermogen ⁷	17.568	17.835

Feitelijke portefeuilleverdeling (eind 2015)⁸

Rendement beleggingen	2015	2014
Totaalrendement ⁹	0,2%	19,6%

Een toelichting op de rendementen wordt gegeven in paragraaf 2.4.2 'Beleggingsbeleid algemeen en resultaten'.

⁷ Het belegd vermogen is de som van de beleggingen voor risico van het Fonds. Het pensioenvermogen is de som van de beleggingen voor risico van het Fonds, de vorderingen, overlopende activa en liquide middelen onder aftrek van de overige schulden (waaronder de premiereserve) en overlopende passiva.

⁸ In 2014 is de allocatie naar 'vastgoed' uitgebreid. De allocatie zit op het gewenste gewicht. Omdat de opbouw van een indirect niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille enige tijd vergt, wordt tijdelijk belegd in een combinatie van beursgenoteerd vastgoed en cash om het gewenste vastgoed-profiel te benaderen.

⁹ Het gegeven rendement is inclusief afdekking rente-, valuta- en inflatierisico. Het totaalrendement exclusief afdekking rente- en inflatierisico bedroeg eind 2014 19,4% en eind 2015 0,4%.

Beleggingsbeleid in het kort

De doelstelling (ambitie) van het beleggingsbeleid is om een belangrijke bijdrage te leveren aan het realiseren van een reëel pensioen. Daarmee bedoelen we een waardevast pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders en een welvaartsvast pensioen voor pensioenopbouwers. Om die ambitie te realiseren, is het van groot belang dat de pensioenen geïndexeerd kunnen worden. Om op lange termijn indexatie van de pensioenen mogelijk te maken, moet het Fonds voldoende rendement behalen met de beleggingen.

Het beleggingsbeleid dat in 2014 ingevoerd is, gaat uit van een vaste verdeling tussen vastrentende waarden (zoals obligaties) en zakelijke waarden (zoals aandelen en onroerend goed). Met deze verdeling is er een goede kans op het halen van de ambitie, namelijk een reëel pensioen, zonder dat de risico's te groot worden. Hierbij wordt uitgegaan van de scenario's die het Fonds, mede op basis van historie, hanteert om vast te stellen of de ambitie haalbaar is. De strategische verdeling is per ultimo 2015 als volgt:

- *60% van het vermogen van het Pensioenfonds wordt belegd in vastrentende waarden*
Deze bestaan grotendeels uit relatief 'veilige' beleggingen, die een deel van de pensioenuitkeringen die het Fonds in de toekomst verwacht te moeten doen, in aanzienlijke mate zeker kunnen stellen. Denk hierbij met name aan staatsobligaties met een spreiding binnen en buiten Europa. Tevens wordt in iets risicovollere vastrentende waarden belegd, zoals bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende markten. Het hogere risico wordt hierbij gecompenseerd door een hogere rendementsverwachting.
- *40% van het vermogen van het Pensioenfonds wordt belegd in zakelijke waarden*
Dat zijn de meer 'risicovolle' beleggingen. Met de zakelijke waarden wordt beoogd een overrendement te behalen ten opzichte van de verplichtingen. Denk hierbij aan beleggingen in aandelen en onroerend goed.

1.1.3 Pensioenen

Aantal deelnemers	Eind 2015	Eind 2014
Pensioenopbouwers	13.788	14.243
- Philips flex pensioen	12.435	13.314
- Philips flex pensioen ES	821	-
- Philips eindloonregeling	528	625
- Philips Executives Pension Plan	4	304
Pensioenontvangers	56.329	57.183
- Ouderdomspensioen	37.912	38.509
- Nabestaandenpensioen	18.111	18.328
- Wezenpensioen	306	346
- Arbeidsongeschiktheidspensioen ¹⁰	931	1.029
Houders premievrije polissen	30.483	30.988
Totaal	100.600	102.414

¹⁰ Deze worden niet meegerekend in de totaalstelling van de pensioenontvangers.

Ontwikkelingen deelnemersbestand en overige gegevens

Het totaal aantal pensioenopbouwers van het Fonds is in 2015 afgenomen van 14.243 naar 13.788. Tot de categorie pensioenopbouwers behoren ook ex-Philips-medewerkers die vanwege arbeidsongeschiktheid of een vertrekregeling recht hebben op voortzetting van hun pensioenopbouw. Het aantal medewerkers dat pensioen opbouwt bij Philips Pensioenfonds is in 2015 afgenomen van 13.145 naar 12.816. In de volgende tabel is de uitsplitsing van de pensioenopbouwers weergegeven.

Aantal pensioenopbouwers	Eind 2015	Eind 2014
Philips-medewerkers	12.816	13.145
Ex-Philips-medewerkers met een vertrekregeling	41	69
Ex-Philips-medewerkers die arbeidsongeschikt zijn	931	1.029
Totaal	13.788	14.243

Premies	2015	2014
<i>Bedragen in miljoenen euro's</i>		
Werkgever	204	232
Werkgever koopsommen	2	1
Werknemers pensioenregeling	14	5
Werknemers vrijwillige verzekeringen	1	1
Totaal	221	239

Uitkeringen	2015	2014
<i>Bedragen in miljoenen euro's</i>		
Pensioenuitkeringen	682	693
Afkopen	1	1
Waardeoverdrachten individueel	4	11
Totaal	687	705

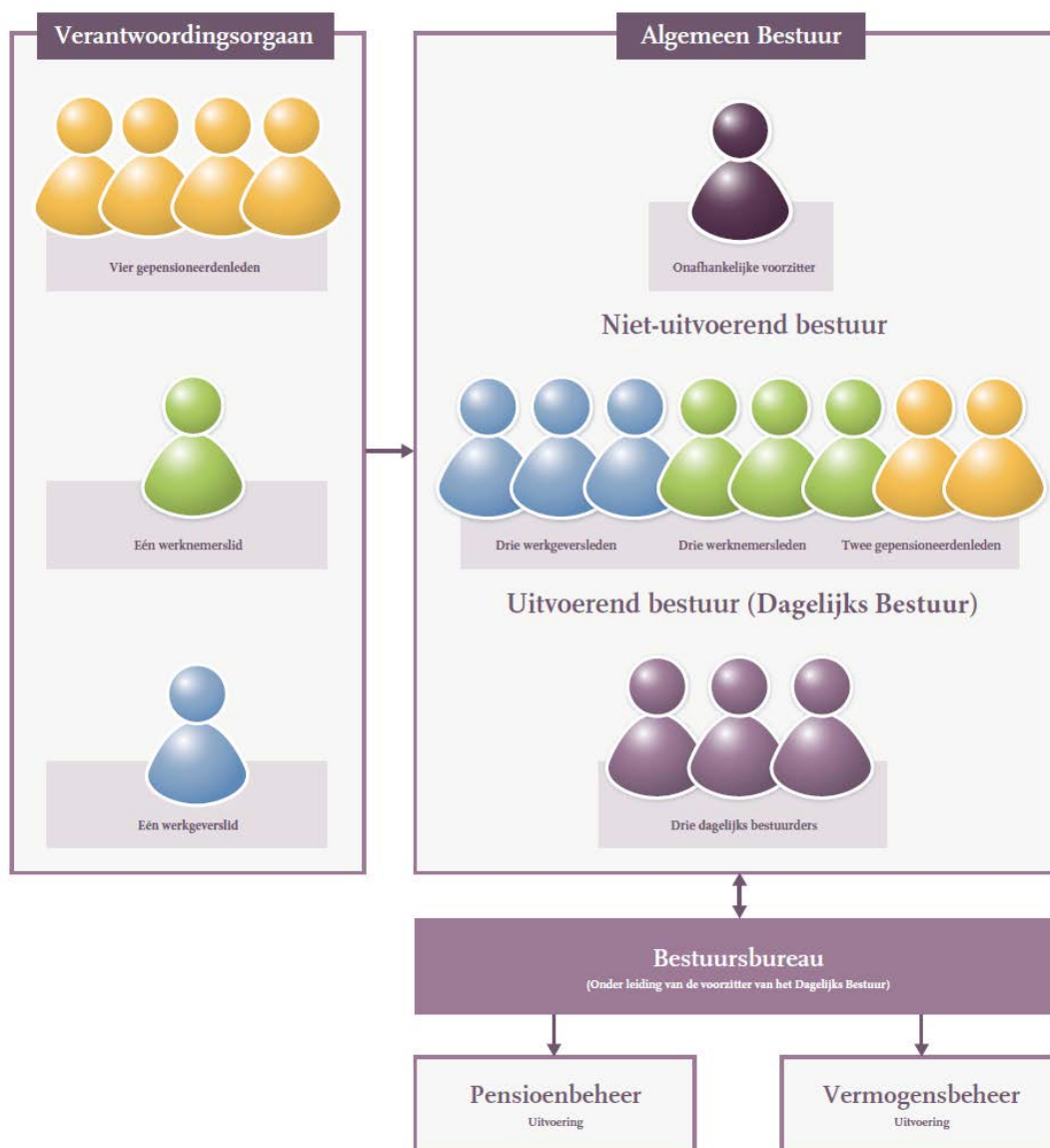
Indexaties	2015	2014
Pensioenopbouwers in het Philips flex pensioen	0%	2,05%
Pensioenopbouwers in het Philips Executives Pension Plan	0%	0,45%
Pensioenontvangers en houders premievrije polissen	0%	0,30%

1.2 Profiel

1.2.1 Doelstelling

Philips Pensioenfonds is belast met de uitvoering van de pensioenregelingen die gelden voor Philips-werknemers in Nederland. Dit houdt in: het administreren van pensioenrechten en -aanspraken en uitbetalen van pensioenen en het op solide wijze beleggen en beheren van de betaalde pensioenpremies en het overige vermogen van het Fonds.

1.2.2 Structuur

Op de website van Philips Pensioenfonds (www.philipspensioenfonds.nl/organisatiestructuur) is meer informatie te vinden over de structuur van het Fonds. Bijvoorbeeld een beschrijving van de diverse betrokken partijen bij het Fonds. Verder zijn de volledige statuten van Philips Pensioenfonds te downloaden onder het kopje 'Handige downloads'. Meer informatie over de personalia van het Algemeen Bestuur is opgenomen in paragraaf 1.3 'Personalia'.

Algemeen Bestuur

Het Algemeen Bestuur bestaat uit twaalf leden: een onafhankelijk voorzitter, drie vertegenwoordigers van de werkgever, drie vertegenwoordigers van de werknemers, twee gepensioneerdenleden en drie onafhankelijk¹¹ deskundigen. De voorzitter en de vertegenwoordigers van de werkgever, de werknemers en de gepensioneerden zijn lid van het Algemeen Bestuur als niet-uitvoerende bestuurders. De drie onafhankelijk deskundigen zijn lid van het Algemeen Bestuur als uitvoerende bestuurders. De uitvoerende bestuurders vormen samen het Dagelijks Bestuur. Het Algemeen Bestuur wordt aangevoerd door een onafhankelijk voorzitter, die onder meer als taak heeft om toe te zien op een goede samenstelling en op het functioneren van het Algemeen en Dagelijks Bestuur.

Intern toezicht

De niet-uitvoerende bestuurders hebben een dubbele functie: naast een besluitvormende rol vervullen zij ook een toezichthoudende rol. Zij houden namelijk toezicht op het Dagelijks Bestuur. De niet-uitvoerende bestuurders worden in de uitoefening van het interne toezicht ondersteund door de Audit & Risk commissie. De kerntaken van de Audit & Risk commissie zijn opgenomen op pagina 12.

Adviseur

Het Algemeen Bestuur laat zich bij de uitvoering van zijn taken bijstaan door een juridisch adviseur.

Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur (de uitvoerende bestuurders) bestaat uit de Algemeen Directeur van het Fonds (tevens voorzitter van het Dagelijks Bestuur), de Directeur Beleggingen en de Directeur Pensioenen. Het Dagelijks Bestuur heeft de taak de dagelijkse gang van zaken bij het Fonds te leiden. Het Dagelijks Bestuur is belast met de volgende hoofdtaken:

1. De beleidsvoorbereiding ten behoeve van het Algemeen Bestuur en de Audit & Risk commissie;
2. De operationele uitvoering van het beleid;
3. De uitbesteding van werkzaamheden aan derden, het toezicht daarop en het rapporteren daarover aan het Algemeen Bestuur;
4. Het beheren van de risico's van het Fonds;
5. Het gevraagd en ongevraagd adviseren van het Algemeen Bestuur, in het bijzonder over balans- en risicobeheer.

Het Dagelijks Bestuur wordt bij zijn taken ondersteund door het Bestuursbureau. De medewerkers van het Bestuursbureau zijn, evenals het Dagelijks Bestuur, in dienst van het Fonds. Het Bestuursbureau staat onder leiding van de voorzitter van het Dagelijks Bestuur.

Commissies

Het Algemeen Bestuur kan besluiten één of meer commissies te benoemen; de taak, samenstelling en werkwijze van de commissie(s) wordt bepaald door het Algemeen Bestuur. Het Algemeen Bestuur heeft besloten binnen de huidige structuur één commissie te benoemen: de Audit & Risk commissie. De niet-uitvoerende bestuursleden benoemen de leden van de Audit & Risk commissie.

¹¹ Met de toevoeging 'onafhankelijk' wordt bedoeld dat deze bestuursleden geen vertegenwoordiger zijn van een geleding en niet in dienst zijn van de werkgever.

De kerntaken van de Audit & Risk commissie zijn gebaseerd op de regelgeving en bestaan uit:

1. het houden van toezicht op en het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van het Algemeen Bestuur over de risicobeheersing van het Pensioenfonds;
2. het houden van toezicht op en het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van het Algemeen Bestuur over het beleggingsbeleid en de risico's in het beleggingsbeleid;
3. het houden van toezicht op en het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van het Algemeen Bestuur over de financiële informatieverstopping en over de budgettering van het Pensioenfonds.

De Audit & Risk commissie heeft geen besluitvormende bevoegdheden.

Bestuursbureau

Met het Bestuursbureau heeft het Bestuur de beschikking over een eigen, onafhankelijke staf van 20 medewerkers. Dit is de stand per eind 2015, exclusief de leden van het Dagelijks Bestuur.

Verantwoordingsorgaan

Het Algemeen Bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het Verantwoordingsorgaan is bevoegd daarover een oordeel te geven. Het Verantwoordingsorgaan toetst het beleid van het Algemeen Bestuur marginaal. Dit betekent dat het Verantwoordingsorgaan beoordeelt of het Algemeen Bestuur in redelijkheid tot het beleid heeft kunnen komen. Ook beleidskeuzes voor de toekomst worden door het Verantwoordingsorgaan getoetst. Daarnaast heeft het Verantwoordingsorgaan ingevolge de wet bepaalde adviesrechten.

Samenstelling

Het Verantwoordingsorgaan bestaat eind 2015 uit zes leden en wordt gevormd door vertegenwoordigers van de werkgever, de werknemers en de gepensioneerden (voor personalia, zie paragraaf 1.3). In de samenstelling die van kracht is vanaf de tweede helft van 2015 is de vertegenwoordiging van werknemers- en gepensioneerdenleden een verhoudingsgewijze afspiegeling van het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers van het Fonds. Het Verantwoordingsorgaan bestaat vanaf dat moment uit één werkgeverslid, één werknemerslid en vier gepensioneerdenleden. Hiervoor hebben in 2015 verkiezingen plaatsgevonden. Daarnaast is voor zowel het werkgevers- als het werknemerslid een plaatsvervangend lid benoemd. Deze plaatsvervangers zijn ook aanwezig bij de vergaderingen.

Accountant/Actuaris

Philips Pensioenfonds heeft Ernst & Young Accountants LLP (EY) als externe accountant aangesteld en Willis Towers Watson als externe actuaris.

Uitbesteding

De uitvoerende werkzaamheden voor het pensioen- en vermogensbeheer zijn uitbesteed.

- Aon Hewitt gaf tot 1 januari 2016 uitvoering aan het pensioenbeheer. Het contract met Aon Hewitt is per 1 januari 2016 beëindigd.
- PGGM geeft vanaf 1 januari 2016 uitvoering aan het pensioenbeheer.
- BlackRock draagt zorg voor de uitvoering van het vermogensbeheer.

De direct onroerendgoedportefeuille wordt door het Fonds zelf beheerd. De omvang van deze portefeuille is relatief klein en wordt geheel afgebouwd. Dit vanwege het beleid van het Fonds om niet in in direct vastgoed te beleggen.

Pensioenbeheerder Aon Hewitt & PGGM

In het contract met de pensioenbeheerder (voor Aon Hewitt tot 1 januari 2016 en voor PGGM vanaf 1 januari 2016) is een Service Level Agreement (SLA) opgenomen. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de te leveren prestaties bij een groot aantal processen dat de pensioenbeheerder uitvoert voor Philips Pensioenfonds. Het Fonds wordt periodiek geïnformeerd over de realisatie van de SLA-afspraken. Daarnaast vindt er frequent overleg plaats over allerlei lopende zaken.

Vermogensbeheerder BlackRock

De door de vermogensbeheerder BlackRock gerealiseerde beleggingsrendementen worden vergeleken met een door Philips Pensioenfonds vastgestelde benchmark. Het Fonds bespreekt periodiek de gerealiseerde beleggingsresultaten met de vermogensbeheerder. Daarnaast vindt er frequent overleg plaats over allerlei lopende zaken.

Uitbestedingsbeleid

Het Fonds toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van onafhankelijke derden. Maandelijks wordt met de belangrijkste uitbestedingspartners aan de hand van rapportages overleg gevoerd over de uitvoering van de uitbestede activiteiten. Overigens vindt op diverse niveaus frequent overleg plaats met de uitbestedingspartners. Verder is het beleid van het Fonds om via ISAE3402-rapportages zicht te krijgen op de effectieve werking van de interne beheersmaatregelen bij de uitbestedingspartners. Een ISAE3402-rapportage is een rapportage van de uitbestedingsorganisatie voorzien van een oordeel van een onafhankelijke auditor. Hierin geeft de auditor aan of de uitbestedingsorganisatie zijn in de rapportage genoemde processen op orde heeft en of de beheersingsmaatregelen in de processen gedurende een bepaalde periode effectief hebben gewerkt.

De werkzaamheden en resultaten van de verschillende uitbestedingspartners van Philips Pensioenfonds worden periodiek geëvalueerd, waarbij wordt nagegaan of de uitbestedingsrelatie nog aan de eisen voldoet en bijdraagt aan het behalen van de doelen. Op basis van de evaluatie kan worden besloten tot het bijstellen of beëindigen van de relatie.

I.3 Personalia

Algemeen Bestuur Philips Pensioenfonds		Jaar van aftreden/ herbenoeming	Uiterste jaar van aftreden
<i>Onafhankelijk voorzitter</i>			
De heer Dr. R.Th. Wijmenga (1957)			

<i>Vertegenwoordigers van de werkgever (leden A)</i>			
De heer Mr. R.W.L.M. Mangelmans (1969)		2018	2026
De heer Drs. P.J.W.M. Warmerdam (1952)	Tot 1 april 2015	-	-
De heer Drs. B.F.W. Lindenhovius (1971)	Vanaf 1 september 2015	2019	2027
De heer Drs. P. van der Steen MFE (1961)	Vanaf 1 september 2015, voorzitter Audit & Risk commissie	2019	2023

<i>Leden benoemd door de aangeslotenen (leden B)</i>			
De heer Ing. P.H. Breimer MSc (1967)		-	2015 ¹²
De heer Ir. A.L. Uittenbroek (1971)	Lid Audit & Risk commissie	2018	2026
De heer Dr. T.J.J. Denteneer (1960)		2018	2026

<i>Gepensioneerden/leden (leden C)</i>			
De heer Ing. A.P.A. van Geloven (1940)	Lid Audit & Risk commissie	2016	2017
De heer Drs. Ing. J.H. Scholing (1945)		2016	2020

Dagelijks Bestuur	
<i>Onafhankelijk deskundigen (leden D)</i>	
De heer Mr. J.B.J. Kemme (1963)	Algemeen Directeur
De heer J.A. Kuijsten AAG (1958)	Directeur Pensioenen
De heer Mr. Drs. R.J. Schreur (1961)	Directeur Beleggingen, tot 1 november 2015
Mevrouw Drs. A.C. Joosten-Hendriks (1975)	Directeur Beleggingen, vanaf 1 december 2015

Juridisch adviseur Algemeen Bestuur	
De heer Prof. dr. A.F. Verdam (1957)	

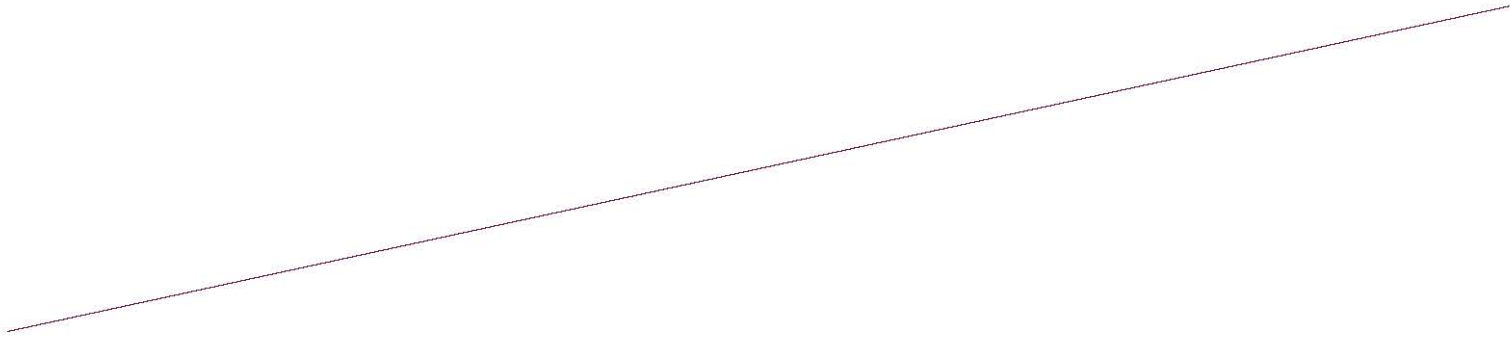
¹² De heer Breimer blijft tot 1 juli 2016 lid van het Algemeen Bestuur.

Leden Verantwoordingsorgaan			
<i>Werkgeverslid</i>			
De heer G.M. van de Luitgaarden RA (1960)	Vanaf 10 maart 2015	2019	2023
De heer Drs. J.Y. Jongma RC (1971)	<i>Plaatsvervangend lid</i>	2019	2023
De heer Drs. P. van der Steen MFE (1961)	Tot 18 januari 2015	-	-

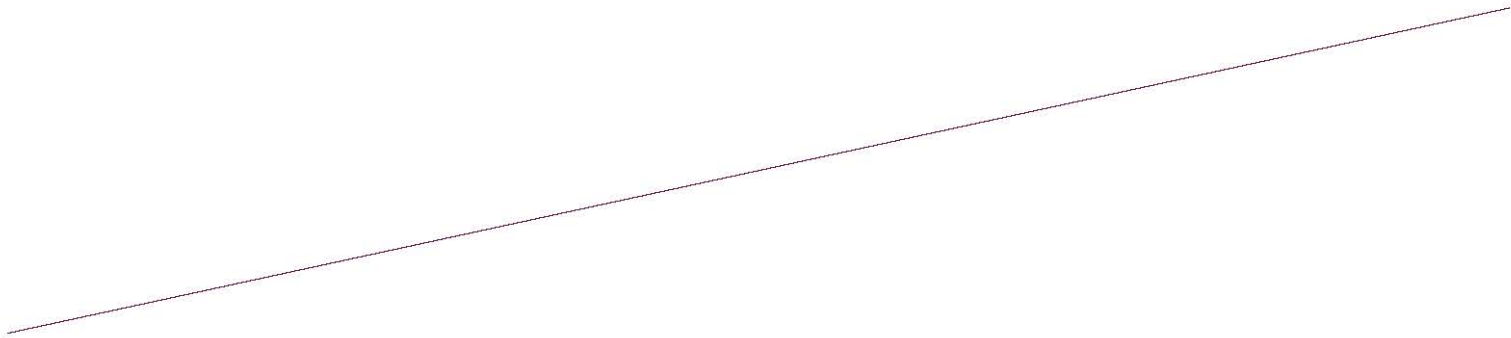
<i>Werknemerslid</i>			
De heer Drs. R.J.V.M. Poulssen RC (1961)	<i>Voorzitter</i>	2017	2017
Mevrouw Drs. K. Aalbertsen RC (1978)	<i>Plaatsvervangend lid</i>	2017	2017

<i>Gepensioneerdenleden</i>			
De heer Drs. P.E.J. Boost (1943)	<i>Vice-voorzitter</i>	2019	2023
De heer Mr. drs. W.F. van Rappard (1943)	Tot en met 14 mei 2015	-	-
De heer N.J. Bruijfel (1945)	Vanaf 15 mei 2015, tot 25 september 2015	-	-
De heer J. Cuperus (1941)	Vanaf 15 mei 2015	2019	2023
De heer Dr. Ir. H.W.A.M. Hanneman (1943)	<i>Secretaris</i> , vanaf 15 mei 2015	2019	2023
De heer A.J.M. Verhagen (1943)	Vanaf 3 november 2015	2019	2023

Externe deskundigen	
De heer Drs. F.A.M. ten Brink	Adviseur Audit & Risk commissie
Mevrouw Drs. H. Kapteijn RA	Adviseur Audit & Risk commissie

2 Verslag Algemeen Bestuur

Voorwoord

Het jaar 2015 gaat de boeken in als een jaar waarin pensioenfondsen het moeilijk hadden. Waar Philips Pensioenfonds eind 2014 met een dekkingsgraad van 114% nog voldoende financiële reserves had, was de beleidsdekkingsgraad van 114% per 1 januari 2015 niet meer voldoende. Door de invoering van de nieuwe financiële spelregels (FTK) steeg de vereiste dekkingsgraad van 110% eind 2014 naar 116% begin 2015. Hierdoor hadden we onvoldoende reserves en hebben we een herstelplan moeten indienen. Als we aan het einde van het verslagjaar weer de balans opmaken, zien we dat de beleidsdekkingsgraad is gedaald naar 111,6%, terwijl de vereiste dekkingsgraad nog verder steeg naar een niveau van 116,7%. Het jaar werd dus cijfermatig allerm minst rooskleurig afgesloten. Tot zover de cijfers die ik hier wil noemen; graag blik ik terug op de belangrijkste ontwikkelingen die afgelopen jaar onze agenda bepaalden en kijk ik met u vooruit.

FTK

De nieuwe financiële spelregels voor pensioenfondsen, vastgelegd in het FTK, vormden gedurende het verslagjaar een rode draad in de Bestuursvergaderingen. Dat deze spelregels van invloed waren op de financiële situatie van het Fonds, stipte ik hiervoor al aan. Maar het FTK bracht meer. Graag licht ik hier één onderwerp van het FTK uit: we hebben als Bestuur opnieuw moeten vaststellen hoe wij besluiten nemen voor de verhoging van de pensioenen door indexatie. De wijze waarop we dat voortaan doen, is transparanter geworden voor onze deelnemers. Nu ligt in de zogenoemde indexatiestaffel vast wanneer en in welke mate indexatie van de pensioenen aan de orde kan zijn. Daarmee weten onze deelnemers beter wat ze kunnen verwachten. De indexatiestaffel is opgenomen in paragraaf 2.5.1 'Indexatie'.

17

Renteontwikkelingen

Het zal u niet ontgaan zijn dat ontwikkelingen in de marktrente sterk van invloed zijn op de financiële positie van pensioenfondsen. Deze problematiek wordt in het nieuws regelmatig onder de aandacht gebracht. De marktrente bleef in 2015 laag, maar maakte gedurende het jaar per saldo geen grote ontwikkelingen door. De belangrijkste renteontwikkeling in 2015 kwam voort uit een besluit van De Nederlandsche Bank. Per 15 juli werd door DNB een wijziging doorgevoerd in de rentecurve die pensioenfondsen verplicht moeten hanteren voor het berekenen van de pensioenverplichtingen. Dit is in 2015 de belangrijkste oorzaak geweest van de daling van de dekkingsgraad. Dat renteontwikkelingen ons blijven achtervolgen, werd in maart 2016 duidelijk. De Europese Centrale Bank maakte toen bekend dat de rente verder werd verlaagd en dat het opkoopprogramma voor obligaties verder werd uitgebreid. Hoewel met deze maatregelen werd beoogd de economie een positieve impuls te geven, betekenden zij voor pensioenfondsen vooral slecht nieuws, vanwege het verwachte drukkende effect op de rente.

Beleggingen

De beleggingsresultaten stonden in 2015 onder druk. Hoewel de rendementen op aandelen en onroerend goed positief waren, werd uiteindelijk een beperkt totaalrendement van 0,2% behaald. Het negatieve rendement op Europese staatsobligaties drukte het totaalrendement.

Pensioenen

De prijzen zijn in 2015 niet gestegen, maar gedaald. De pensioenen van alle deelnemers in het Fonds zijn daarom in 2015 ook niet geïndexeerd. Overigens zou er ook geen indexatie zijn toegekend, indien er wel prijsinflatie zou zijn geweest. Het Fonds had daarvoor namelijk te weinig reserves. Ook in 2016 had het Fonds te weinig reserves om indexatie toe te kennen. Wel

kon voor de pensioenopbouwers een volledige pensioenopbouw worden gerealiseerd op basis van het geambieerde opbouwpercentage van 1,85%. Daarvoor hebben we de premiereserve moeten aanspreken. Het vaste premiepercentage van 24% was in 2015 en 2016, vanwege de lage rentestand, niet voldoende. De premiereserve is in beide jaren niet gebruikt om voor pensioenopbouwers een indexatie op basis van looninflatie min prijsinflatie te realiseren. Dat is pas mogelijk als de pensioenopbouw ook voor de komende periode voldoende zeker is gesteld.

Pensioenbeheerder

Philips Pensioenfonds heeft het pensioenbeheer sinds 2005 uitbesteed. In 2014 is besloten om vanaf 1 januari 2016 gebruik te gaan maken van een nieuwe pensioenbeheerder: PGGM. 2015 stond in het teken van de transitie naar deze nieuwe beheerder. Dit is een veelomvattend proces geweest, dat door het Algemeen Bestuur intensief is gevolgd. Per 1 januari 2016 is PGGM van start gegaan als pensioenbeheerder, waarmee we het transitieproces met succes hebben kunnen afsluiten. 2016 staat in het teken van de nieuwe samenwerking. Als deelnemer merkt u dat ook: onder andere via de nieuwe, online omgeving MijnPPF. Hiermee kunt u zelf uw pensioengegevens inzien, wijzigingen doorgeven en pensioenberekeningen maken.

Vooruitblik

Het is onze ambitie om onze deelnemers een reëel pensioen te bieden. Op basis van ALM-studies (Asset Liability Management) blijkt dat deze ambitie op lange termijn (15 jaar) nog steeds haalbaar is. Wij vinden het bijzonder vervelend om dit te moeten melden, maar afgezet tegen deze ambitie, ziet de nabije toekomst er echter minder goed uit. Het is namelijk heel goed denkbaar dat (ook) de komende drie tot vijf jaar geen indexatie mogelijk is. Er is immers nog een flinke stijging van de dekkingsgraad nodig voordat deze weer op een niveau komt waarbij indexatie aan de orde kan zijn. Of de dekkingsgraad de komende periode gaat stijgen, kunnen wij niet voorspellen. De ontwikkeling van de rente en rendementen spelen daarin een grote rol. In deze tijd van onzekerheid, vindt het Algemeen Bestuur het belangrijk om deelnemers enig gevoel te geven voor wat er moet gebeuren om de dekkingsgraad te laten stijgen. We ontwikkelden daarvoor het online model 'Effect rente en rendement'. Hiermee krijgt u een idee van de invloed van rente en rendement op de dekkingsgraad van Philips Pensioenfonds. Graag geef ik nog eens aan waar u dit model op onze website kunt vinden: www.philipspensioenfonds.nl/model

Roel Wijmenga
Voorzitter Algemeen Bestuur

2.I Financiële positie

	Eind 2015	Eind 2014
Pensioenvermogen ¹³	17.443	17.849
Voorziening pensioenverplichtingen	15.941	15.687
Actuele dekkingsgraad	109,3% ¹⁴	113,8% ¹⁵
Beleidsdekkingsgraad	111,6% ¹⁴	n.v.t.
Vereiste dekkingsgraad	116,7% ¹⁶	109,9% ¹⁷
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%
Reële dekkingsgraad	91,4%	n.v.t.
Reële marktrente-dekkingsgraad	79,5%	78,7%

2.I.1 Toelichting verschillende dekkingsgraden

Door de invoering van de nieuwe financiële spelregels per 1 januari 2015 (nieuwe FTK) zijn er nieuwe dekkingsgraad-begrippen geïntroduceerd. De verschillende dekkingsgraden van het Fonds worden in deze subparagraaf toegelicht. Ook wordt het verloop gedurende het verslagjaar toegelicht.

Actuele- en beleidsdekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen van een pensioenfonds en de pensioenverplichtingen (alle nu en in de toekomst uit te keren pensioenen) die daar tegenover staan. De wetgever bepaalt op welke manier de pensioenverplichtingen – die gebruikt worden voor de berekening van de actuele dekkingsgraad – vastgesteld moeten worden. De actuele dekkingsgraad is van belang voor het bepalen van de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde te nemen van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. Een pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te gebruiken als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld beslissingen over indexatie. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of een pensioenfonds voldoende buffers heeft.

¹³ Het pensioenvermogen is de som van de beleggingen voor risico van het Fonds, de vorderingen, overlopende activa en liquide middelen onder aftrek van de overige schulden (waaronder de premiereserve) en overlopende passiva. Het weergegeven pensioenvermogen is derhalve exclusief de beleggingen voor risico deelnemers. Het pensioenvermogen inclusief beleggingen voor risico deelnemers was eind 2014: € 18.131 miljoen en eind 2015: € 17.579 miljoen.

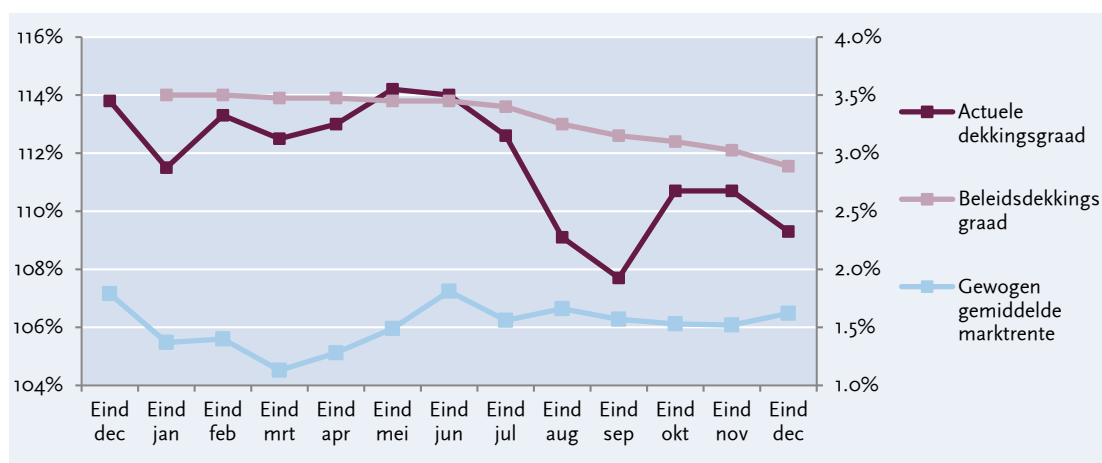
¹⁴ In de berekening van zowel de actuele- als de beleidsdekkingsgraad per eind 2015 zijn ook de beleggingen voor risico deelnemers en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers meegenomen.

¹⁵ Eind 2014 werd de actuele dekkingsgraad berekend met een driemaandsmiddeling. Op grond van wettelijke voorschriften is deze driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 uit de berekening gehaald.

¹⁶ De vereiste dekkingsgraad per eind 2015 is gebaseerd op het strategisch beleggingsbeleid.

¹⁷ De vereiste dekkingsgraad per eind 2014 is gebaseerd op het feitelijke beleggingsbeleid. De vereiste dekkingsgraad gebaseerd op het strategische beleggingsbeleid per eind 2014 was 111,8%.

Ontwikkeling actuele- en beleidsdekkingsgraad 2015

Verloop gedurende verslagjaar

Omdat het effect van het verloop van de actuele dekkingsgraad alleen gedempt te zien is in de beleidsdekkingsgraad, wordt hieronder alleen het verloop van de actuele dekkingsgraad toegelicht.

Tot en met 31 december 2014 werd de actuele dekkingsgraad berekend op basis van een door DNB voorgeschreven rentecurve met daarin een driemaandsmiddeling van rentes. Op grond van wettelijke voorschriften is deze driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 uit de berekening gehaald. Dit had op die datum een neerwaarts effect van circa 4 procentpunten op de actuele dekkingsgraad. Met ingang van 15 juli 2015 is de rentecurve nogmaals verlaagd. Door deze aanpassing is de actuele dekkingsgraad nog eens met circa 2 procentpunten gedaald. Over heel 2015 is het verloop van de marktrente voor swaps en staatsobligaties volatiel geweest maar per saldo is deze niet veel gewijzigd. De marktrenteontwikkelingen hebben dus over het verslagjaar bezien niet veel invloed gehad op het verloop van de actuele dekkingsgraad.

De sterke daling van de actuele dekkingsgraad in de zomermaanden kwam met name door de zorgen over een lagere groeiverwachting van de Chinese economie en de gevolgen hiervan op de wereldeconomie. Dit leidde tot dalende aandelenmarkten wat zich vertaalde in een daling van de waarde van het belegd vermogen en dus van de actuele dekkingsgraad. Na de zomer is de actuele dekkingsgraad weer gaan stijgen. Deze stijging was met name het gevolg van positieve rendementen op beleggingen in aandelen en onroerend goed.

Vereiste dekkingsgraad

De vereiste dekkingsgraad geeft aan hoe hoog de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds wettelijk moet zijn. Is de beleidsdekkingsgraad gelijk aan of hoger dan de vereiste dekkingsgraad, dan beschikt het pensioenfonds over een financiële buffer die voldoende is. Deze buffer dient om schommelingen in de waarde van de beleggingen en de verplichtingen op te vangen. Is de beleidsdekkingsgraad lager dan de vereiste dekkingsgraad, dan is de buffer onvoldoende groot. De hoogte van de vereiste dekkingsgraad verschilt per pensioenfonds en is met name afhankelijk van het beleggingsbeleid. Hoe meer risico in het beleggingsbeleid wordt genomen, hoe hoger de vereiste dekkingsgraad.

Verloop gedurende verslagjaar

De stijging van de vereiste dekkingsgraad (eind 2014: 109,9%, eind 2015: 116,7%) werd voor het grootste deel veroorzaakt door het feit dat op grond van de nieuwe financiële spelregels hogere buffers vereist zijn. Een ander deel van de stijging (ter grootte van 2 procentpunten) is te wijten aan een aanpassing in de berekening van de vereiste dekkingsgraad. De vereiste dekkingsgraad

eind 2014 was gebaseerd op het *feitelijk* vereist eigen vermogen. De vereiste dekkingsgraad eind 2015 is gebaseerd op het *strategisch* vereist eigen vermogen. Deze wijziging is wettelijk voorgeschreven. Het verschil tussen beide berekeningen is, als gezegd, 2 procentpunten (vereiste dekkingsgraad *feitelijk* eind 2014: 109,9%, vereiste dekkingsgraad *strategisch* eind 2014: 111,8%).

Reële dekkingsgraad

Hoe de reële dekkingsgraad moet worden bepaald, is wettelijk voorgeschreven. De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad van het Fonds gedeeld door de beleidsdekkingsgraad die het Fonds zou moeten hebben om naar verwachting structureel te kunnen komen tot volledige indexatie op basis van prijsinflatie. Per eind 2015 was de reële dekkingsgraad van het Fonds 91,4%.

Reële marktrente-dekkingsgraad

Philips Pensioenfonds hanteert naast de beleidsdekkingsgraad ook de reële marktrente-dekkingsgraad. Om de reële marktrente-dekkingsgraad te bepalen, moet een inschatting worden gemaakt van de toekomstige prijsstijgingen, de inflatie. Hiervoor wordt het percentage gebruikt dat uitgaat van de marktverwachtingen voor de Europese inflatie. Dit percentage wordt ook wel de 'break-even inflatie' genoemd.

Als er voldoende geld in kas is om naar verwachting structureel zowel de nominale pensioenen als de indexatie te kunnen betalen, spreken we van een reële marktrente-dekkingsgraad van 100%. Het Fonds streeft ernaar, om binnen 15 jaar een reële marktrente-dekkingsgraad van 100% te realiseren. In het beleid wordt daarom niet alleen gestuurd op de beleidsdekkingsgraad, maar ook op de reële marktrente-dekkingsgraad.

Verloop gedurende verslagjaar

De reële marktrente-dekkingsgraad op basis van de break-even inflatie, bedroeg eind 2015 79,5% (eind 2014: 78,7%). Anders dan de beleidsdekkingsgraad is de reële marktrente-dekkingsgraad dus gestegen. Om de financiële ambitie van het Fonds te realiseren moet de reële marktrente-dekkingsgraad op termijn stijgen naar een niveau van 100%. Philips Pensioenfonds wil dit niveau met het beleggingsbeleid binnen 15 jaar bereiken. Daarvoor is een gemiddelde stijging van de reële marktrente-dekkingsgraad nodig van ongeveer 1,5 procentpunt per jaar. In het boekjaar was er sprake van een stijging van 0,8 procentpunt, dus ongeveer de helft van hetgeen gemiddeld genomen nodig is om in 15 jaar op een reële marktrente-dekkingsgraad van 100% te komen.

2.1.2 Effect rente en rendement op financiële positie

De rente en het behaalde rendement (op onder andere aandelen en onroerend goed) beïnvloeden de financiële gezondheid van Philips Pensioenfonds. In de tabellen op de volgende pagina wordt de invloed van deze aspecten getoond op zowel de actuele dekkingsgraad als de reële marktrente-dekkingsgraad.

De tabellen geven een indicatie van de gevolgen van ontwikkelingen in rente en rendement. De beginsituatie van de eerste tabel is gebaseerd op de hoogte van de actuele dekkingsgraad per eind 2015. In de tweede tabel is voor de beginsituatie uitgegaan van de hoogte van de reële marktrente-dekkingsgraad per eind 2015.

De gekozen bandbreedtes hangen samen met de bewegingen in rente en in rendementen van aandelen en onroerend goed die we in het verleden hebben gezien. Bij rendementen in aandelen en onroerend goed waren die bewegingen doorgaans veel forser dan bij de rente. Vandaar de ruimere bandbreedte bij de rendementen van aandelen en onroerend goed. Dit betekent

overigens niet dat kortetermijnbewegingen van plus of min 1,5% van de rente en van plus of min 20% in de rendementen van aandelen en onroerend goed gebruikelijk zijn. Het betekent echter evenmin dat er geen (korte- of langere termijn) rentebewegingen of bewegingen in rendementen van aandelen en onroerend goed mogelijk zijn die buiten de gekozen bandbreedtes vallen.

Effect rente en rendement op actuele dekkingsgraad					
Rente	Rendement - aandelen en onroerend goed				
	-20%	-10%	0%	10%	20%
-1,5%	98%	101%	105%	108%	112%
-1,0%	98%	102%	106%	110%	113%
-0,5%	99%	103%	107%	111%	115%
0,0%	101%	105%	109%	114%	118%
0,5%	102%	107%	111%	116%	121%
1,0%	104%	109%	114%	119%	124%
1,5%	106%	111%	117%	122%	127%

Kleuren-legenda (sluit aan bij de indexatiestaffel, zie paragraaf 2.5.1 'Indexatie'):

- Rood = de pensioenen moeten worden verlaagd
- Oranje = de pensioenen kunnen niet worden verhoogd
- Geel = de pensioenen kunnen gedeeltelijk worden verhoogd
- Groen = de pensioenen kunnen volledig worden verhoogd en inhaalindexatie is mogelijk

22

Effect rente en rendement op reële marktrente-dekkingsgraad					
Rente	Rendement - aandelen en onroerend goed				
	-20%	-10%	0%	10%	20%
-1,5%	65%	67%	69%	72%	74%
-1,0%	67%	70%	73%	75%	78%
-0,5%	70%	73%	76%	79%	82%
0,0%	73%	76%	80%	83%	86%
0,5%	76%	80%	83%	87%	90%
1,0%	80%	83%	87%	91%	95%
1,5%	83%	87%	91%	95%	99%

2.1.3 Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds lag per 1 januari 2015 lager dan het wettelijk vereiste niveau. Dat betekent dat de financiële buffer van het Fonds onvoldoende was. Omdat dit op 31 maart 2015 nog steeds het geval was, heeft het Fonds in het verslagjaar een herstelplan moeten opstellen. In dit herstelplan stond beschreven hoe het Fonds ervoor ging zorgen dat de beleidsdekkingsgraad van het Fonds op lange termijn weer op het niveau van de vereiste dekkingsgraad zou komen.

De kern van het herstelplan

Het uitgangspunt van het herstelplan was dat het Fonds met voortzetting van het huidige beleid op termijn weer op de vereiste dekkingsgraad kan komen. En dat de pensioenen dus niet verlaagd hoeven te worden. Op basis van een deterministisch scenario gebaseerd op door de toezichthouder voorgeschreven parameters voor de ontwikkeling van onder andere rente en rendement op aandelen en onroerend goed, is voor het herstel naar een beleidsdekkingsgraad naar het niveau van 116% ongeveer drie jaar nodig. Zolang de beleidsdekkingsgraad het niveau van 116% niet heeft bereikt, worden de pensioenen niet verhoogd door indexatie. Uiteraard kunnen de ontwikkelingen in werkelijkheid afwijken van het wettelijk voorgeschreven scenario. Dit kan leiden tot een kortere of langere hersteltermijn.

2.1.4 Crisisplan

Op grond van de wet zijn alle pensioenfondsen in Nederland verplicht om te beschikken over een crisisplan. Ook Philips Pensioenfonds heeft uiteraard een crisisplan opgesteld. In het crisisplan staat beschreven wat het Algemeen Bestuur gaat doen als het Pensioenfonds in een crisissituatie terechtkomt of dreigt te komen. Het crisisplan is breder van opzet dan het herstelplan, maar omvat ook de situatie dat de financiële situatie zodanig is, dat het Fonds wettelijk verplicht is een herstelplan op te stellen. Vanwege de nieuwe financiële 'spelregels' die gelden per 1 januari 2015, is ook de inhoud van het crisisplan veranderd.

Het staat pensioenfondsen vrij in hun crisisplan zelf aan te geven wat zij verstaan onder een crisissituatie. Philips Pensioenfonds vindt dat er sprake is van een crisissituatie als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 100%. In die situatie komt een van de belangrijkste doelstellingen van Philips Pensioenfonds, het veiligstellen van de nominale pensioenen van zijn deelnemers, in gevaar. Met de nominale pensioenen bedoelen we de opgebouwde pensioenen waarbij we geen rekening houden met verhoging van de pensioenen door indexatie in de toekomst. Het Fonds kan in het geval van een crisissituatie overgaan tot het doorvoeren van een verlaging van de pensioenen en pensioenaanspraken.

Het Fonds streeft ernaar de pensioenen jaarlijks te indexeren. Als de beleidsdekkingsgraad tussen de 100% en 123% ligt, is deze doelstelling in gevaar. Deze gevarenzone wordt door het Fonds verdeeld in een 'hoog gevaar' en een 'laag gevaar'-zone.

Om te bepalen of het Fonds zich bevindt in een gevarenzone of een crisissituatie, wordt gekeken naar de beleidsdekkingsgraad. We onderscheiden vier verschillende zones waarin de financiële positie van het Fonds zich in kan bevinden:

1. Gezonde beleidsdekkingsgraad ($\geq 123\%$)
Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 123% spreekt het Fonds van een gezonde dekkingsgraad. Er is voldoende vermogen aanwezig om in de toekomst volgens het principe van toekomstbestendig indexeren volledige indexatie te kunnen toekennen.
2. Gevarenzone: laag gevaar (116%-123%)
Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 123%, maar hoger dan 116%, spreekt het Fonds van een gevarenzone 'laag gevaar'. Het vermogen van het Fonds is dan nog altijd groter dan de waarde van de verplichtingen. Het Algemeen Bestuur kent dan geen volledige indexatie toe.

3. Gevarenzone: hoog gevaar (100%-116%)
Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 116%, maar hoger dan 100%, spreekt het Fonds van een gevarenzone 'hoog gevaar'. Het vermogen van het Fonds is dan nog altijd groter dan de waarde van de verplichtingen. Het Algemeen Bestuur kent dan geen indexatie toe. Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% is dat overigens wettelijk ook niet toegestaan.
4. Crisissituatie (<100%)
Is de beleidsdekkingsgraad lager dan 100%? Dan zijn er geen buffers meer. In dat geval spreekt het Fonds van een crisissituatie. Het Fonds kan dan overgaan tot het verlagen van de pensioenen en pensioenaanspraken.

De grenzen van de beleidsdekkingsgraad zoals opgenomen in het crisisplan zijn ook aangehouden in de indexatiestaffel. Deze indexatiestaffel wordt verder toegelicht in paragraaf 2.5.1 'Indexatie'.

2.2 Doel, ambitie & strategie

Philips Pensioenfonds heeft als statutaire doelstelling om in opdracht van de onderneming Philips, de door Philips met zijn werknemers gesloten pensioenovereenkomsten uit te voeren. Bij het uitvoeren van deze opdracht staat centraal het realiseren van de ambities van het Fonds binnen de gekozen risicogrenzen en andere randvoorwaarden. Een belangrijke randvoorwaarde is (kosten)efficiëntie. Verder vindt het Fonds het van belang dat het zijn taken op een maatschappelijk verantwoorde wijze verricht.

Het Algemeen Bestuur van Philips Pensioenfonds heeft zowel een *financiële* ambitie als een ambitie op *communicatiegebied* geformuleerd. Deze twee ambities geven aan waar het Fonds naar streeft. In dit hoofdstuk wordt meer informatie gegeven over de financiële en communicatie-ambitie van het Fonds en wat het Fonds doet om die ambitie te realiseren (de strategie).

2.2.1 Financiële ambitie

Het Bestuur definieert de financiële ambitie als 'de financiële doelstelling waar het Fonds naar streeft'. Het Fonds heeft gekozen voor een reële ambitie, mede op basis van de uitkomsten van het risicobereidheidsonderzoek dat heeft plaatsgevonden onder deelnemers van het Fonds (in 2013). De reële ambitie houdt in dat het Fonds een waardevast pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders wil bieden en een welvaartsvast pensioen voor pensioenopbouwers.

Wat betekent dit concreet voor de verschillende deelnemersgroepen van Philips Pensioenfonds?

- Voor *pensioenontvangers* en *houders van een premievrije polis* streven we naar een pensioen dat jaarlijks verhoogd wordt door indexatie met de prijsinflatie (op basis van de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek). Deze verhoging wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen.
- Voor *pensioenopbouwers* streven we, in lijn met de cao-afspraken die in 2013 zijn gemaakt, naar volledige pensioenopbouw met een opbouwpercentage van 1,85%. De pensioenopbouw moet gefinancierd worden uit de premie die door de onderneming betaald wordt en indien nodig kunnen hiervoor de beschikbare middelen uit de premiereserve ingezet worden. Daarnaast streven we voor deze deelnemers naar het verhogen van de opgebouwde pensioenen door indexatie met de looninflatie (de collectieve cao-schaalaanpassingen binnen Philips). Ook dit is gebaseerd op de in 2013 gemaakte cao-afspraken. Deze ambitie is te splitsen in twee delen:
 1. De verhoging met de prijsinflatie (de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek). Deze verhoging wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen.
 2. De verhoging met het verschil tussen loon- en prijsinflatie (indien de looninflatie hoger is dan de prijsinflatie). Deze verhoging wordt gefinancierd uit de premiereserve.

Principes financiële ambitie

De geformuleerde financiële ambitie is gebaseerd op een aantal principes. Hieronder worden de belangrijkste genoemd:

Op lange termijn zijn volledige opbouw en koopkrachtbehoud belangrijker dan de nominale waarde van het pensioen.

Voor veel deelnemers vormt hun pensioen, nu of in de toekomst, een belangrijke bron van inkomsten. Pensioenopbouw staat aan de basis van het bedrag dat de deelnemer vanaf pensionering zal ontvangen en is daarom van groot belang. Het gaat uiteindelijk echter niet zozeer om het bedrag dat een deelnemer aan pensioen ontvangt, maar om wat hij of zij met dit bedrag kan kopen. Als prijzen van goederen en diensten stijgen (inflatie), dan is het belangrijk dat de pensioenen meestijgen.

We houden rekening met het verschil in horizon van de verschillende deelnemersgroepen

Het Fonds behartigt de belangen van alle deelnemers. Binnen de totale populatie van het Fonds bestaan grote verschillen. Sommige deelnemers moeten nog gedurende tientallen jaren pensioen opbouwen. Andere deelnemers ontvangen al pensioen. Voor al deze deelnemers proberen we een goed pensioen te realiseren.

Het hoeft niet eenvoudig te zijn om de ambitie te halen, maar het moet wel haalbaar zijn

Bij het streven naar een bepaalde ambitie voor onze deelnemers mag de lat best hoog liggen. We willen immers het beste voor de deelnemers bereiken. Maar daarbij moeten we wel realistisch zijn. Het is niet de bedoeling om de deelnemers een ambitie voor te spiegelen die niet haalbaar is.

Op het moment dat de ambitie niet meer haalbaar blijkt, is een discussie nodig over aanpassing van het beleid en/of aanpassing van de ambitie.

Onder bepaalde omstandigheden kan de situatie ontstaan dat de ambitie niet meer haalbaar is bij het pensioenbeleid dat op dat moment wordt gevoerd. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Ook kan in verschillende richtingen naar een oplossing worden gezocht. In zo'n situatie is daarom een strategische discussie nodig die ertoe kan leiden dat het beleid, de ambitie of beide worden aangepast.

Strategie om financiële ambitie te behalen

Het Bestuur heeft via het beleggingsbeleid en het indexatiebeleid met name invloed op de haalbaarheid van de financiële ambitie wat betreft de verhoging van de pensioenen gebaseerd op de prijsinflatie. Het premiebeleid heeft hierop nauwelijks invloed, vanwege het cdc-karakter (collectieve beschikbare premiereregeling) van de regeling en de samenstelling van het deelnemersbestand (rijpheid van het Fonds). Aanpassingen in het beleggingsbeleid kunnen leiden tot meer of minder rendement en daarmee tot een hoger of lager pensioenvermogen. Het Fonds voert een beleid dat erop gericht is om na uiterlijk 15 jaar alle gemiste indexaties te hebben ingehaald en een zodanige financiële positie te hebben dat ook in de toekomst volledige indexatie toegekend kan worden. Hierbij streeft het Fonds naar een reële marktrente-dekkingsgraad van 100%.

Naast het beleggingsbeleid is ook het indexatiebeleid een sturingsmiddel voor het Fonds. Voor zover dit mogelijk is binnen de wettelijke grenzen, kunnen aanpassingen in het indexatiebeleid leiden tot eerder of juist later toekennen van indexatie met de prijsinflatie, die wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen. Het Fonds heeft gekozen voor een indexatiebeleid dat aansluit bij de financiële ambitie.

Het Bestuur heeft geen directe invloed op de andere onderdelen van de financiële ambitie, te weten de pensioenopbouw en de indexatie met het verschil tussen loon- en prijsinflatie. De afspraken ten aanzien van de premie en de premiereserve worden namelijk gemaakt aan de cao-tafel tussen de sociale partners. Desondanks is het Fonds van mening dat dit belangrijke onderdelen zijn van het pensioen van de deelnemers. Waar nodig signaleert het Fonds dan ook de risico's richting de sociale partners en zorgt het voor de communicatie over deze onderdelen richting de deelnemers. In het verslagjaar heeft deze signalering naar sociale partners en communicatie richting deelnemers plaatsgevonden. Overigens heeft het Fonds indirect, namelijk via de vaststelling van de kostendekkende premie, wel (een beperkte) invloed op het al dan niet halen van de ambitie ten aanzien van de pensioenopbouw en de indexatie met het verschil tussen loon- en prijsinflatie. Deze invloed wordt begrensd, door hetgeen omtrent de berekening van de kostendekkende premie in de geldende cao is overeengekomen.

2.2.2 Communicatie-ambitie

Met een goede communicatie wil Philips Pensioenfonds vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid bijdragen aan het financieel bewustzijn van zijn deelnemers. Dat doet het Fonds door deelnemers *overzicht* te verschaffen van hun persoonlijke pensioensituatie bij Philips Pensioenfonds (hoogte inkomen, invloed levensgebeurtenissen en risico's en onzekerheden). Daarnaast streeft het Fonds ernaar dat deelnemers zich geholpen voelen om *inzicht* te krijgen in het benodigde (pensioen)inkomen en de mogelijkheden die er zijn om dit inkomen aan te vullen. Voor wat betreft deze 'Inzicht'-doelen is het uitdrukkelijk niet de rol van Philips Pensioenfonds om persoonlijk financieel advies te geven, maar om de deelnemer met basisinformatie op weg te helpen en daarnaast de weg te wijzen naar relevante externe informatiebronnen. Verder beoogt het Fonds dat deelnemers bewuste afwegingen maken en/of *acties ondernemen* in relatie tot hun pensioeninkomen. Bovendien wil het Fonds dat de deelnemers tevreden zijn, zich goed geïnformeerd voelen en zich (mede) om die reden verbonden voelen met en vertrouwen hebben in het Fonds.

27

Strategie: toepassen communicatiebeliefs

Voor het bereiken van communicatie-ambitie hanteert het Fonds 'communicatiebeliefs' die aansluiten bij onderstaande kernbegrippen:

Klantgericht

Aansluiten bij de wensen en behoeften van deelnemers verhoogt de kans dat een communicatieboodschap aankomt en begrepen wordt.

Evenwichtig

Philips Pensioenfonds is van mening dat informatieverstrekking aan deelnemers evenwichtig moet zijn. Philips Pensioenfonds streeft ernaar om een bijdrage te leveren aan het financieel bewustzijn van de deelnemers. Als een deelnemer niet op de hoogte is van de aanwezige voor- en nadelen van de pensioenregeling, kan dat leiden tot verkeerde conclusies die een goed financieel inzicht in de weg staan. Dit zal uiteindelijk ook niet tot de gewenste 'acties' leiden.

Pro-actief

Philips Pensioenfonds weet dat de meeste deelnemers niet zelf informatie over hun pensioen gaan 'halen'. Pro-activiteit is daarom onmisbaar om een bepaalde boodschap op het juiste moment bij de deelnemer te brengen.

Transparant

Vertrouwen en verbondenheid vormen zich onder andere door de mate van openheid en eerlijkheid van een pensioenfonds.

Integer

Integriteit is voor een pensioenfonds essentieel en Philips Pensioenfonds laat dit ook terugkomen in de communicatie.

Strategie: inzet communicatiemiddelen

Philips Pensioenfonds zet voor het bereiken van zijn doelen actief communicatiemiddelen in. Bij deze inzet wordt gebruikgemaakt van een ‘multi-channel’ aanpak, waarbij de boodschap tegelijk via verschillende middelen wordt verspreid. De informatie wordt bovendien in meerdere kennislagen aangeboden, optimaal gebruikmakend van de digitale mogelijkheden.

Philips Pensioenfonds heeft de wettelijk verplichte communicatiemiddelen op orde en zet daarnaast actief online en offline middelen in ter bereiking van de communicatiedoelen.

De effectiviteit van communicatie wordt regelmatig gemeten aan de hand van verschillende onderzoeken en uitgaande van concrete doelstellingen. Meer informatie over de haalbaarheid van de communicatie-ambitie is opgenomen in paragraaf 2.3.2 ‘Haalbaarheid ambitie’.

2.3 Risicohouding & haalbaarheid ambitie

In paragraaf 2.2 ‘Doel, ambitie & strategie’ is de financiële ambitie van Philips Pensioenfonds opgenomen: een waardevast pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders en een welvaartsvast pensioen voor pensioenopbouwers. Naast de formulering van de financiële ambitie is door het Bestuur vastgesteld welke risico’s het Fonds wil nemen om deze ambitie te realiseren. Dit wordt ook wel de risicohouding van het Fonds genoemd. In deze paragraaf wordt meer aandacht besteed aan deze risicohouding. Daarnaast komt in deze paragraaf de haalbaarheid van de ambities aan de orde.

2.3.1 Risicohouding

Om de financiële ambitie te realiseren, is het behalen van een bepaald rendement nodig. Tegenover het behalen van dit rendement staat het lopen van bepaalde risico’s. Het Bestuur heeft deze risico’s afgewogen tegen de risico’s van een pensioen dat op lange termijn niet verhoogd kan worden door indexatie. Als de prijzen van goederen en diensten stijgen (inflatie), kan de deelnemer steeds minder kopen met zijn pensioen.

Op basis van deze afweging heeft het Algemeen Bestuur een beleggingsbeleid gekozen. Bij die afweging heeft het bestuur nadrukkelijk meegewogen hoe onze deelnemers denken over pensioen en risico’s. In 2013 deed het Pensioenfonds daar onderzoek naar.

Principes risicohouding

Het Pensioenfonds heeft zich voor de risicohouding op een aantal principes gebaseerd:

We vinden een reële ambitie belangrijk. We accepteren daarbij dat we in onderdekking kunnen komen en eventueel de pensioenen moeten verlagen.

Om in de toekomst te kunnen indexeren, en daarmee de koopkracht van het pensioen op peil te houden, moeten bepaalde risico’s worden gelopen. Zeker als de financiële situatie wat minder is. Het risico dat het Fonds in onderdekking komt, of zelfs de pensioenen moet verlagen, wordt hierbij niet op voorhand uitgesloten.

Als we in zo’n tegenvallend scenario terechtkomen, houden we bij voorkeur vast aan het gekozen beleid.

Bij de keuze voor een bepaald beleid, weten we dat het zowel mee als tegen kan zitten. Zelfs als het tegenzit, willen we bij voorkeur het gekozen beleid handhaven.

Als de financiële situatie van het Fonds verbetert, nemen we bij voorkeur risico terug, indien daardoor de reële ambitie in meer gevallen haalbaar wordt.

Als de financiële positie van het Fonds in de loop van de tijd sterk verbetert, dan is er wellicht vanaf dat punt een beleid te vinden waarmee de ambitie haalbaar is met minder risico. Op dat moment bekijkt het Bestuur of risico teruggenomen kan worden.

De risicohouding wordt geconcretiseerd door de vaststelling van risicogrenzen. Bij een overschrijding vindt een beleidsdiscussie plaats.

Risicogrenzen maken het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het risico hoger of lager is dan vooraf is toegestaan. Echter, bij overschrijding van risicogrenzen vindt geen vooraf vastgestelde aanpassing van het beleid plaats, maar zal het beleid en/of de ambitie en risicohouding indien gewenst aangepast worden op basis van de situatie en inzichten van dat moment.

2.3.2 Haalbaarheid ambitie

Haalbaarheid financiële ambitie

Het Bestuur van Philips Pensioenfonds monitort regelmatig of de financiële ambitie van het Fonds haalbaar is en of de risico's aanvaardbaar zijn. Indien dat niet het geval is, kijkt het Bestuur wat er gedaan kan worden om te zorgen dat de ambitie wel haalbaar wordt of om te zorgen dat de risico's wel aanvaardbaar zijn. Daar waar de invloed van het Fonds beperkt is, zoals in het geval van de pensioenopbouw en de verhoging van de pensioenen met het verschil tussen loon- en prijsinflatie, signaleert het Fonds de risico's richting de sociale partners en draagt het zorg voor de communicatie hierover richting de deelnemers.

Voor zowel de pensioenopbouwers als de pensioenontvangers en houders van premievrije polissen streeft Philips Pensioenfonds naar een pensioen dat jaarlijks verhoogd wordt door indexatie met de prijsinflatie. Deze verhoging wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen. Per eind 2015 heeft het Fonds te weinig financiële buffers. De eerstkomende jaren kan verhoging van de pensioenen door indexatie waarschijnlijk niet plaatsvinden. Het Bestuur verwacht echter dat, met het bestaande beleid, de financiële positie geleidelijk zal verbeteren. Dit betekent dat de pensioenen op termijn weer geïndexeerd kunnen worden en dat gemiste indexaties kunnen worden ingehaald. Of dit daadwerkelijk gaat gebeuren, is sterk afhankelijk van de ontwikkelingen op de financiële markten. In de huidige financiële situatie zijn de risico's hoog, maar het Fonds accepteert deze risico's met als doel dat de pensioenen in de toekomst uiteindelijk verhoogd kunnen worden door indexatie gebaseerd op de prijsinflatie.

Voor pensioenopbouwers streeft Philips Pensioenfonds tevens naar volledige pensioenopbouw met een opbouwpercentage van 1,85%. Op het moment dat de onderneming en de sociale partners hier eind 2013 afspraken over maakten, leek de vaste premie van 24% in combinatie met de premiereserve ruim voldoende om in de vijf jaar daarna het volledige opbouwpercentage te kunnen geven. Sindsdien is de rente sterk gedaald. Dit heeft tot gevolg dat de vaste premie van 24% op dit moment onvoldoende is voor volledige pensioenopbouw. Het tekort wordt aangevuld vanuit de premiereserve, zodat vooralsnog volledige opbouw kan plaatsvinden. De premiereserve heeft ten aanzien van de opbouw derhalve gewerkt zoals zij bedoeld was. Vanwege de sterke daling van de rente bestaat echter het risico dat de premie en de premiereserve in de toekomst onvoldoende zullen zijn om in alle gevallen volledige opbouw te kunnen geven. Hoewel dit risico inherent is aan cdc-regelingen heeft het Fonds toch gemeend dit onder de aandacht te moeten brengen van de sociale partners. Ook in de communicatie richting deelnemers zijn de mogelijke gevolgen van de rentedaling genoemd. Het Fonds zal zich beraden op de vraag of het mogelijkheden heeft om de kans op het verlagen van toekomstige opbouw te verkleinen. Vooralsnog worden de mogelijkheden als beperkt ingeschat.

Ten slotte heeft Philips Pensioenfonds voor de pensioenopbouwers de financiële ambitie om de pensioenen te verhogen door indexatie met het verschil tussen loon- en prijsinflatie. Deze verhoging wordt gefinancierd uit de premiereserve. Het Fonds verwacht echter dat de premiereserve de komende jaren hard nodig is voor het financieren van de pensioenopbouw. Het is dan ook niet waarschijnlijk dat de pensioenen van pensioenopbouwers de komende jaren zullen worden verhoogd met het verschil tussen loon- en prijsinflatie. Ook dit signaal is reeds afgegeven aan de sociale partners en gecommuniceerd richting de deelnemers.

Haalbaarheid communicatie-ambitie

De communicatie-ambitie zoals beschreven in paragraaf 2.2.2 'Communicatie-ambitie' geeft aan wat het Fonds wil bereiken door de inzet van zijn communicatiemiddelen. Uiteraard is het van groot belang om na te gaan, of de beoogde ambitie ook wordt bereikt. Dit gebeurt door zowel strategische als operationele onderzoeken uit te voeren.

Het Fonds heeft vanuit de communicatie-ambitie concrete doelstellingen geformuleerd die het mogelijk maken te meten of de communicatie-activiteiten tot het gewenste resultaat leiden. De communicatiedoelstellingen zijn geformuleerd op het gebied van deelnemerscommunicatie en pensioenfondscommunicatie. Deelnemerscommunicatie moet er onder andere aan bijdragen dat de deelnemer realistische verwachtingen heeft over zijn pensioen. Met pensioenfondscommunicatie wordt 'een deelnemer die tevreden is, zich goed geïnformeerd voelt en zich (mede) om die reden verbonden voelt met en vertrouwen heeft in het Fonds' nagestreefd.

Ook voor de communicatiebeliefs die genoemd worden in paragraaf 2.2.2 'Communicatie-ambitie' zijn concrete doelstellingen geformuleerd en wordt onderzoek ingezet. Het Fonds wil daarmee vaststellen of het erin slaagt de beliefs op de gewenste manier in te vullen.

De doelstellingen zijn opgenomen in het strategisch communicatieplan 2015-2018. De realisatie van de doelstellingen wordt gemeten door middel van imago-onderzoek (op basis van het zogenoemde Benchmark Onderzoeksplatform voor Pensioenfondsen, afgekort BOP¹⁸) dat Philips Pensioenfonds eens per twee jaar laat uitvoeren. De doelstellingen zijn – waar mogelijk – meetbaar gemaakt door deze te relateren aan de benchmarkgegevens uit het BOP-onderzoek of aan de score die Philips Pensioenfonds heeft behaald bij de BOP-meting van eind 2014. In het verslagjaar is op basis van eerdere onderzoeksgegevens (BOP-meting 2014 versus BOP-meting 2012) bezien of het Fonds de doelstellingen heeft gehaald. Daar waar dat niet het geval was, zijn verbeteracties gedefinieerd, die voor een deel al zijn uitgevoerd en voor een ander deel nog uitgevoerd moeten worden.

Of deze acties tot een positief resultaat hebben geleid of zullen leiden (en dus hebben bijgedragen of zullen bijdragen aan het behalen van de communicatie-ambitie) kan pas aangetoond worden na het uitvoeren van de volgende meting. De volgende BOP-meting staat gepland voor eind 2016.

Overigens is het belangrijk om te melden dat voor het halen van de communicatie-ambitie een periode tot eind 2018 is uitgetrokken.

¹⁸ Het BOP-onderzoek vindt periodiek en gelijktijdig plaats onder deelnemers van een groot aantal pensioenfondsen. Daardoor zijn voor de onderzoeksgegevens benchmarkgegevens beschikbaar.

2.3.3 Wettelijke risicohouding en haalbaarheidstoets

Met de inwerkingtreding van het nieuwe FTK per 1 januari 2015 werden pensioenfondsen wettelijk verplicht om een in het kader van de zogenaamde haalbaarheidstoets een risicohouding vast te stellen. Voor Philips Pensioenfonds vormde dit mede aanleiding om de financiële ambitie en risicohouding, die het Bestuur eind 2013 had vastgesteld, in 2015 tegen het licht te houden. Op basis van die evaluatie is de in 2013 geformuleerde risicohouding herbevestigd en na afstemming met het Verantwoordingsorgaan en sociale partners als basis gekozen voor de haalbaarheidstoets.

In 2015, bij de invoering van het nieuwe FTK, heeft het Fonds een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd om te beoordelen of het beleid past bij de in dit verband vastgestelde risicohouding. Uit de aanvangshaalbaarheidstoets bleek dat dat inderdaad het geval was.

Vanaf 2016 moeten pensioenfondsen jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren. De uitvoering van de haalbaarheidstoets gebeurt op een wettelijk voorgeschreven uniforme wijze.

2.4 Beleggingen

2.4.1 Algemene ontwikkelingen op beleggingsgebied

Algemene economische ontwikkelingen hebben directe invloed op de beleggingen van Philips Pensioenfondsen. Daarom wordt hier eerst een beeld geschetst van de algemene ontwikkelingen op beleggingsgebied in het jaar 2015.

Lage economische groei

De wereldwijde economische groei bleef laag in 2015. Daarbij zagen we de eerste tekenen van divergerend monetair beleid, waarbij de Amerikaanse centrale bank (Fed) voor het eerst sinds 2006 de rente verhoogde, terwijl de Europese Centrale Bank (ECB) haar stimuleringsbeleid voortzette. Tegelijkertijd nam de volatiliteit in de financiële markten toe. De economische groei in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en de eurozone bleef onder het niveau van vóór de financiële crisis.

De economieën in opkomende landen groeiden harder dan in ontwikkelde landen, hoewel ook hier de groei in de belangrijkste landen vertraagde. China zag haar groei dalen tot onder de trend, ondanks pogingen van de beleidsmakers om de groei te stimuleren. Dit leidde tot nervositeit op de financiële markten.

Geopolitieke en economische spanningen in het Midden-Oosten, Brazilië en Griekenland waren een ander thema. Olie was een grote verliezer, waarvan de prijs fors daalde omdat de organisatie van olie-exporterende landen (OPEC) het aanbod onverminderd liet toenemen terwijl de vraag vanuit de opkomende landen afnam.

Een ander belangrijk thema was de sterke stijging van de Amerikaanse dollar ten opzichte van de euro. Dit werd veroorzaakt door de hogere groei van de Amerikaanse economie, de verwachting dat de Fed de rente zou verhogen en het ruime monetaire beleid van de ECB.

De inflatie bleef zowel in de Verenigde Staten als de eurozone achter bij de doelstellingen van de centrale banken. Dit werd onder andere veroorzaakt door de lage olieprijs.

Monetair beleid

Het monetaire beleid had de grootste invloed op de waardering van de beleggingen in 2015. Het beleid was zeer ruim, hoewel de Fed in het vierde kwartaal van 2015 de rente verhoogde.

Daarmee week de Fed af van de andere centrale banken. In maart lanceerde de ECB haar opkoopprogramma. Daarnaast verlaagde ze de depositorente tot negatief. De centrale bank van China verlaagde de rente, evenals andere centrale banken in Zuid-Korea, India en Rusland, terwijl in Japan de rente gelijk bleef.

Impact op financiële markten

De impact op de financiële markten was divers. De lage economische groei in combinatie met een overaanbod in olie leidde tot een val in de olieprijs. Het ruime monetaire beleid in de eurozone was goed voor aandelen, terwijl Amerikaanse aandelen over het hele jaar vlak bleven. Binnen obligaties bleven hoogrenderende bedrijfsobligaties achter door zorgen over de dalende olieprijs. Bedrijfswinsten waren robuust in Japan, stabiel in Europa en negatief in de Verenigde Staten door verliezen in de energiesector vanwege de lage olieprijs. Aandelen behaalden in ontwikkelde markten een positief rendement, maar verloren in opkomende markten. Dit kwam vooral door een afnemende economische groei, dalende energieprijzen en de negatieve invloed daarvan op bedrijfswinsten en zorgen over de stabiliteit van de betreffende economieën.

Aandelen

Na een volatiel jaareinde eindigden de meeste aandelenindices positief. Europese aandelen presteerden met zo'n 10% rendement het beste als gevolg van de monetaire stimuleringsmaatregelen en positieve macro-economische data, gevolgd door Japan. Amerikaanse aandelen noteerden slechts een plus van 1%, veroorzaakt door de sterke dollar en de effecten van een verwachte rentestijging. In de opkomende markten klapte de aandelenbeurs in Griekenland in elkaar vanwege de schulden crisis. Chinese aandelen hebben een volatiel jaar achter de rug. In eerste instantie stegen ze gemiddeld 50% in waarde waarna in het derde kwartaal de winst weer verloren ging.

Staatsobligaties

De rente op obligaties in ontwikkelde landen steeg licht als reactie op de hogere volatiliteit en zwakte in de opkomende markten. Deze stijging bleef echter beperkt vanwege het ruime stimuleringsbeleid van de ECB. In de eurozone steeg de 10-jaars Duitse rente van 0,5% naar 0,6%. Ook de lange rente steeg. Binnen de periferie bewogen de rentes in tegengestelde richting. De Spaanse rente steeg terwijl de Italiaanse rente daalde. Wereldwijd steeg de rente ook. In de Verenigde Staten steeg de 10-jaars rente van 2,2% naar 2,3% en in het Verenigd Koninkrijk van 1,7% naar 2,0%.

Grondstoffen

De tragere economische groei in China en het aanbodoverschot verklaarden de zwakte in de grondstoffenmarkt. De olieprijs daalde met 31%, waarbij ruwe olie eindigde op 37 dollar per vat. Landbouwproducten en zeldzame metalen daalden ook met 16% en 12%. De door het Fonds gevolgde grondstoffenindex daalde met ruim 13%. De belangrijkste redenen hiervoor waren de lage economische groei, de groeivertraging in China, zorgen over deflatie en het overaanbod van olie.

Overige beleggingen

Mede gesteund door het lagerenteregime kenden de wereldwijde vastgoedmarkten een gestaag herstel gedurende het jaar. Bedrijfsobligaties werden beïnvloed door specifieke risico's zoals fraude met de uitstoot van dieselauto's door Volkswagen en lage liquiditeit. De rentespreads in de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en eurozone liepen op. De rentespreads in Amerikaanse hoogrenderende bedrijfsobligaties liepen vooral op door zorgen over de impact van de lagere energieprijzen op energieproducenten. De rentespreads op Amerikaanse hoogrenderende bedrijfsobligaties steeg met 1,8% en op Europese met 0,7%. De rentespreads op obligaties van opkomende markten stegen ook, maar minder.

Valuta

In de ontwikkelde landen steeg de dollar met 10% ten opzichte van de euro, 6% ten opzichte van de Britse pond maar bleef vlak ten opzichte van de Japanse yen. Dit was grotendeels verklaarbaar door het verschil in monetair beleid. De scherpe daling van de olieprijs en de economische sancties droegen bij aan de daling van de Russische roebel met -30%.

2.4.2 Beleggingsbeleid algemeen en resultaten

De doelstelling (ambitie) van het beleggingsbeleid is om een belangrijke bijdrage te leveren aan het realiseren van een reëel pensioen. Daarmee bedoelen we een waardevast pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders en een welvaartsvast pensioen voor pensioenopbouwers. Om op lange termijn verhoging van de pensioenen door indexatie mogelijk te maken, moeten we voldoende rendement behalen met de beleggingen. Daarom heeft het Bestuur in 2014 een beleggingsmix geïmplementeerd met wat meer beleggingsrisico dan voorheen. Meer risico betekent dat de onzekerheid op korte termijn groter wordt. Maar op lange termijn is deze stap nodig om voldoende rendement te kunnen maken.

Totaal belegd vermogen

	Eind 2015	Eind 2014
Totaal belegd vermogen	17.568	17.835

Eind 2015 was 9% (2014: 9%) van het belegd vermogen geïnvesteerd in Nederland. De absolute omvang van de beleggingen in Nederland is stabiel gebleven. Voor een groot gedeelte betreft het beleggingen in Nederlandse hypotheek.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid van Philips Pensioenfonds gaat uit van onderstaande verdeling tussen vastrentende waarden (zoals obligaties) en zakelijke waarden (zoals aandelen en onroerend goed). Met deze verdeling is er een goede kans op het halen van de ambitie, namelijk een reëel pensioen, zonder dat de risico's te groot worden. Hierbij wordt uitgegaan van de scenario's die het Fonds, mede op basis van historie, hanteert om vast te stellen of de ambitie haalbaar is. De strategische verdeling is per ultimo 2015 als volgt:

- *60% van het vermogen van het Pensioenfonds wordt belegd in vastrentende waarden*
Deze bestaan grotendeels uit relatief 'veilige' beleggingen, die een deel van de pensioenuitkeringen die het Fonds in de toekomst verwacht te moeten doen, in aanzienlijke mate zeker kunnen stellen. Denk hierbij met name aan staatsobligaties met een spreiding binnen en buiten Europa. Tevens wordt in iets risicovollere vastrentende waarden belegd, zoals bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende markten. Het hogere risico wordt hierbij gecompenseerd door een hogere rendementsverwachting.
- *40% van het vermogen van het Pensioenfonds wordt belegd in zakelijke waarden*
Dat zijn de meer 'risicovolle' beleggingen. Met de zakelijke waarden wordt beoogd een overrendement te behalen ten opzichte van de verplichtingen. Denk hierbij aan beleggingen in aandelen en onroerend goed.

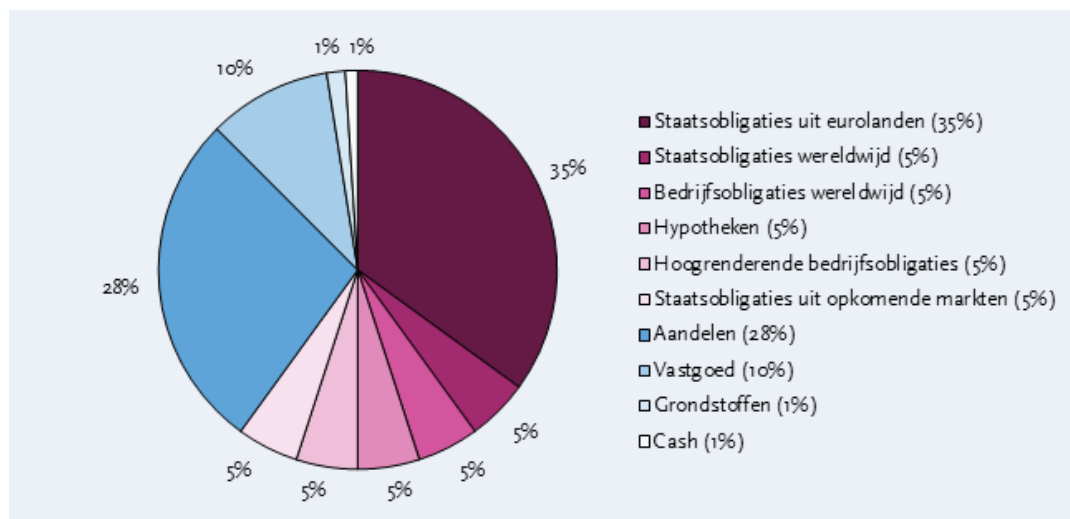
Er zijn verschillende risico's die van invloed zijn op de financiële positie van Philips Pensioenfonds. Zo hebben renteontwikkelingen en de ontwikkeling van de inflatie grote invloed op de mate waarin het Fonds de toekomstige pensioenen (inclusief indexatie) kan betalen. Naast de beleggingen in vastrentende waarden en zakelijke waarden koopt het Fonds daarom nog extra 'bescherming' – in de vorm van een 'swapoverlay' – om de invloed van die risico's deels af te dekken. Deze extra bescherming tegen het rente- en inflatierisico is geen onderdeel van de benchmark.

Portefeuilleverdeling

Hieronder wordt getoond hoe het belegd vermogen van het Fonds verdeeld is over de verschillende beleggingscategorieën. De strategische verdeling geeft aan op welke verdeling van het vermogen het beleggingsbeleid van het Fonds aanstuurt. De feitelijke verdeling geeft aan hoe de verdeling van de beleggingen feitelijk per eind 2015 verdeeld was.

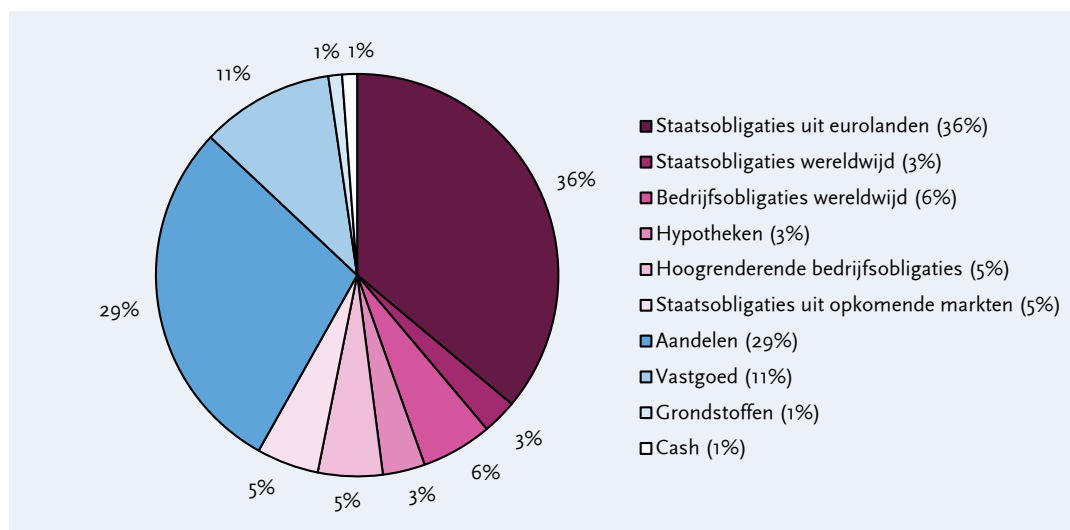
De paars-gekleurde beleggingscategorieën vallen onder de vastrentende waarden. De blauw-gekleurde beleggingscategorieën vallen onder de zakelijke waarden.

Strategische portefeuilleverdeling

36

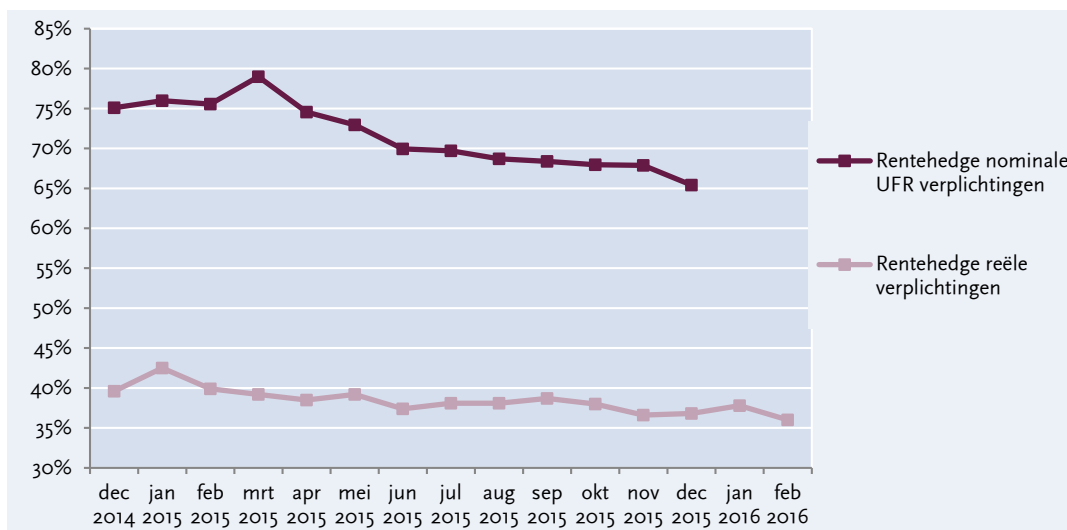
Feitelijke portefeuilleverdeling (eind 2015)¹⁹

¹⁹ In 2014 is de allocatie naar 'vastgoed' uitgebreid. De allocatie zit op het gewenste gewicht. Omdat de opbouw van een indirect niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille enige tijd vergt, wordt tijdelijk belegd in een combinatie van beursgenoteerd vastgoed en cash om het gewenste vastgoed-profiel te benaderen.

Verloop rentehedge-percentage

Uit de onderstaande grafiek blijkt het verloop van het rentehedge-percentage gedurende 2015. De grafiek laat de ontwikkeling van het rentehedge-percentage zien ten opzichte van de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de nominale Ultimate Forward Rate (UFR)-curve (groene lijn) alsook ten opzichte van de reële voorziening pensioenverplichtingen (op basis van de 1-dags swapcurve gecorrigeerd met de volledige inflatiecurve). De daling van de rentehedge is, naast de daling van de actuele dekkingsgraad, ook het gevolg van de onderweging in vastrentende waarden ten opzichte van de strategische weging.

37

Totaalrendement

Rendement beleggingen	2015	2014
Totaalrendement ²⁰	0,2%	19,6%

Rendement per beleggingscategorie

In de volgende tabel worden de rendementen per beleggingscategorie gegeven tegenover het rendement van de bijbehorende benchmark. Onder de tabel is een toelichting op de rendementen opgenomen. Het betreft hier voor de verschillende beleggingscategorieën de rendementen in euro's.

²⁰ Het gegeven rendement is inclusief afdekking rente-, valuta- en inflatierisico. Het totaalrendement exclusief afdekking rente- en inflatierisico bedroeg eind 2014 19,4% en eind 2015 0,4%.

Rendementen beleggingscategorieën	Feitelijke omvang	Passief/actief	Rendement	Benchmark ²¹
Staatsobligaties uit eurolanden	36%	Passief	-0,7%	-0,7%
Staatsobligaties wereldwijd	3%	Passief	4,9%	5,0%
Bedrijfsobligaties wereldwijd	6%	Actief	5,9%	5,7%
Hypotheke	3%	Actief	-0,1%	nvt
Hoogrenderende bedrijfsobligaties	5%	Actief	9,3%	6,7%
Staatsobligaties uit opkomende markten	5%	Actief	0,6%	0,4%
Aandelen	29%	Passief	8,3%	8,1%
Vastgoed	11%	Actief	5,1%	8,6%
Grondstoffen	1%	Actief	-14,6%	-16,1%
Cash	1%	Actief	0,0%	-0,1%

In 2015 behaalde de totale portefeuille een absoluut rendement van 0,2%. De beleggingscategorieën 'Aandelen' en 'Hoogrenderende bedrijfsobligaties' leverden hieraan de grootste positieve bijdragen, terwijl 'Grondstoffen' negatief bijdroegen aan het totaalrendement.

Gedurende het jaar zijn de rentecurves in ontwikkelde landen licht gestegen. Als gevolg hiervan lieten 'Staatsobligaties uit eurolanden' een licht negatief rendement (-0,7%) zien. Het absolute rendement op 'Staatsobligaties wereldwijd' (4,9%) was hoger dan op 'Staatsobligaties uit eurolanden' vanwege de waardevermindering van de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar en andere valuta. Gedurende het jaar is de euro met ongeveer 10% gedaald ten opzichte van de Amerikaanse dollar, voornamelijk vanwege verschillen in de verwachtingen voor inflatie en economische groei en afwijkend monetair beleid van de centrale banken. Deze ontwikkeling had eveneens een positief effect op andere beleggingscategorieën, met name 'Bedrijfsobligaties wereldwijd', 'Hoogrenderende bedrijfsobligaties', 'Aandelen' en 'Grondstoffen'.

Het rendement op hypotheke was nagenoeg vlak. Het Fonds heeft voor het verslagjaar de financiële impact bepaald van de met ingang van het verslagjaar gehanteerde waarderingsmethodiek ten opzichte van de waarderingsmethodiek zoals toegepast in het verslagjaar 2014. Ultimo 2015 leidt de aanpassing tot een lagere waardering van de hypothekeportefeuille van ongeveer € 13 miljoen.

²¹ De componenten van de strategische benchmark per eind 2015 zijn: Barclays Euro Aggregate Sovereign AAA/AA 15yr+ index, Barclays Global Aggregate Treasury 15yr+ ex Japan index, Customized Barclays Global Aggregate ex Japan index, JPM GBI EM Global Diversified index, JPM EMBI Global index, BofAML Global HY Constrained index, Customized Europe ex UK aandelen index, Customized UK aandelen index, Customized North America aandelen index, Customized Japan aandelen index, Customized Pacific ex Japan aandelen index, Customized Emerging Markets aandelen index, Customized IPD Global index, FTSE EPRA/NAREIT Developed index, Bloomberg Commodity Total Return index, BofAML 3month Euribid CMS index.

De risicopremies op 'Bedrijfsobligaties wereldwijd' (5,9%) en 'Hoogrenderende bedrijfsobligaties' (9,3%) zijn in 2015 opgelopen. Dit was voornamelijk het geval voor ondernemingen uit de energiesector die last hadden van onzekerheid met betrekking tot de globale economische groei en de sterke daling van de olieprijs (-31%). Dit had een negatieve bijdrage aan het rendement op deze obligaties. De genoemde daling van de euro heeft dit echter gecompenseerd.

Terwijl ook het rendement op 'Staatsobligaties uit opkomende markten' (0,6%) gedeeltelijk van de daling van de euro profiteerde, hadden diverse geopolitieke en landen-specifieke risico's en de daling van de olieprijs een negatief effect.

Naast de waardevermindering van de euro was het ruime monetair beleid van centrale banken in de eurozone en Japan een van de belangrijkste drivers van het rendement op 'Aandelen' (8,3%). Binnen deze categorie behaalden de regionale aandelenmarkten in Europa (exclusief het Verenigd Koninkrijk) en Japan de hoogste rendementen.

In 2014 is de allocatie naar 'Vastgoed' uitgebreid. De allocatie zit op het gewenste gewicht. Omdat de opbouw van een indirect niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille enige tijd vergt, wordt tijdelijk belegd in een combinatie van beursgenoteerd vastgoed en cash om het gewenste vastgoed-profiel te benaderen. Het rendement op 'Vastgoed' bedroeg 5,1% (rekening houdend met het rendement op de hiervoor bedoelde 'cash').

De categorie 'Grondstoffen' (-14,6%) gaf een negatieve bijdrage aan het totaalrendement vanwege een groter aanbod ten opzichte van een verminderende vraag. Met name de daling van de olieprijs had een sterk negatieve bijdrage op het absoluut rendement in deze categorie.

Het Fonds heeft het beleid de valutarisico's grotendeels af te dekken. Door de waardevermindering van de euro had de valuta-afdekking een negatieve bijdrage (-3,2%) aan het rendement van de totale portefeuille. Dit wordt geneutraliseerd omdat het vermogen in euro's met een vergelijkbaar percentage gestegen is als gevolg van valuta-ontwikkelingen.

Rendementen in vergelijking met de benchmark

In de tabel op pagina 38 is per beleggingscategorie aangegeven of deze passief of actief belegd wordt. In een actief beheerde portefeuille probeert de beheerder zijn relevante benchmark te overtreffen. Een passief beheerde portefeuille bootst de benchmark na. Hoewel er de nodige actief beheerde portefeuilles zijn, wordt het grootste deel van het vermogen van het Fonds passief beheerd, wat ook tot lagere kosten leidt. Actief beheer wordt alleen toegepast, indien passief beheer niet mogelijk is of indien het Fonds het vanwege bijzondere marktomstandigheden mogelijk acht met actief beheer een hoger rendement te behalen dan met passief beheer.

Vanwege het passieve beheer van de categorieën 'Staatsobligaties uit eurolanden' en 'Staatsobligaties wereldwijd' was het rendement van deze categorieën vrijwel gelijk aan dat van de bijbehorende benchmark. Ook de categorie 'Aandelen' wordt passief beheerd. Desondanks werd in deze categorie een hoger rendement behaald dan de benchmark. Dit kwam door het verschil in fiscale status van het Fonds en de aannames in de benchmark ten aanzien van de fiscale behandeling van ontvangen dividenden.

De actief beheerde beleggingen in de categorieën 'Bedrijfsobligaties wereldwijd', 'Hoogrenderende bedrijfsobligaties' en 'Staatsobligaties uit opkomende markten' en 'Grondstoffen' wisten de benchmark te verslaan. Het positieve resultaat van 'Bedrijfsobligaties wereldwijd' kwam grotendeels door de geselecteerde beleggingen binnen de banken en technologie sectoren. De allocatie naar 'Hoogrenderende bedrijfsobligaties' presteerde beter dan de benchmark door een defensieve positionering (hogere kredietwaardigheid) van de portefeuille, onderweging van de energiesector en de juiste keuzes van beleggingstitels binnen deze sector. De categorie 'Staatsobligaties uit opkomende markten' behaalde een hoger rendement dan de benchmark op basis van de actieve landenpositionering. Alhoewel de categorie 'Grondstoffen' in absolute zin een negatief rendement liet optekenen wist de portefeuille dit verlies te mitigeren ten opzichte van de benchmark door middel van de selectie van de aan te kopen termijncontracten. De categorie 'Vastgoed' liet gedurende het jaar een underperformance (-3,5%) zien ten opzichte van de benchmark. Deze afwijking kan vrijwel volledig worden toegewezen aan de tijdelijke belegging in cash vanwege de opbouw van de uitbreiding van de indirect niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille.

2.4.3 Wijziging beleggingsbeleid

In 2014 heeft Philips Pensioenfonds zijn beleggingsbeleid aangepast. Het nieuwe beleggingsbeleid dat in 2014 is geïmplementeerd gaat uit van een vaste verdeling tussen 60% vastrentende waarden (zoals obligaties) en 40% zakelijke waarden (zoals aandelen en onroerend goed). Het doel van het beleggingsbeleid is om bij een aanvaardbaar risico de ambitie van het Fonds te realiseren. De ambitie van het Fonds is het bieden van een reëel pensioen.

In juli 2015 is een ALM-studie uitgevoerd om de haalbaarheid van de ambitie en risicohouding met het beleggingsbeleid te toetsen. Hieruit kwam naar voren dat de verdeling van 60% vastrentende waarden en 40% zakelijke waarden nog steeds aansloot bij de ambitie van het Fonds. Uit de ALM-studie bleek dat wanneer meer in zakelijke waarden wordt belegd, een hoger rendement verwacht wordt en de ambitie sneller haalbaar wordt. Tegelijkertijd neemt dan echter ook het risico toe. Wanneer meer in vastrentende waarden wordt belegd, nemen de risico's af, maar is de ambitie naar verwachting minder snel haalbaar omdat het verwachte rendement minder hoog zal zijn. De eindconclusie was dat niet met slechts één beleggingsmix, maar met meerdere mixen de ambitie kan worden waargemaakt. Welke mix op enig moment het beste past hangt samen met de risico-/rendementskarakteristieken op dat moment.

Gedurende het verslagjaar heeft het Algemeen Bestuur besloten om het beleggingsbeleid te wijzigen om de strategische portefeuilverdeling aan te kunnen passen. Een herverdeling binnen het beleggingsbeleid wordt alleen toegepast wanneer structurele ontwikkelingen in de markt hiertoe aanleiding geven. Daarnaast zijn er onder- en bovengrenzen vastgesteld waarbinnen de verdeling kan schuiven. Dit wordt de 'strategische ruimte' genoemd. In het verslagjaar is geen gebruikgemaakt van deze strategische ruimte. Gedurende het gehele verslagjaar is de bovengenoemde verdeling 60% vastrentende waarden en 40% zakelijke waarden derhalve van kracht geweest.

Het wijzigen van het beleggingsbeleid werd mogelijk omdat per 1 januari 2015 het nieuwe Financieel Toetsingskader (FTK) van kracht is geworden. Binnen het nieuwe FTK bestond er de mogelijkheid om desgewenst eenmalig het risicoprofiel van het Fonds te verhogen. Door het opnemen van de strategische ruimte heeft het Algemeen Bestuur in de toekomst de mogelijkheid om het risicoprofiel binnen die strategische ruimte te verhogen danwel te verlagen.

Met gebruikmaking van de ALM-studie is op basis van onderstaande voorwaarden bepaald welke beleggingsmixen binnen de strategische ruimte passen:

- De ambitie moet naar verwachting haalbaar zijn. Hiermee wordt bedoeld dat we de pensioenen naar verwachting kunnen verhogen met de prijsinflatie. Het beleggingsbeleid heeft namelijk geen directe invloed op de opbouw van het pensioen en de verhoging van de pensioenen met de loon- min prijsinflatie.
- Het risico mag niet onevenredig hoog zijn. Gegeven de hoogte van de dekkingsgraad is een zekere mate van risico noodzakelijk voor het behalen van de ambitie. Een hoger verwacht rendement leidt ertoe dat de ambitie sneller en met een grotere kans wordt gehaald, maar levert in het algemeen ook meer risico op. Deze afweging moet evenwichtig zijn.
- Ook als de dekkingsgraad 10% lager staat dan het niveau dat als basis dient voor de ALM-studie (de actuele dekkingsgraad per 31 maart 2015: 112,7%), moeten de gekozen allocaties passen bij de ambitie en risicohouding.

De strategische ruimte is samengevat in onderstaande tabel.

Strategische ruimte	Ondergrens	Bovengrens
Vastrentende waarden	50%	65%
Zakelijke waarden	35%	50%

2.4.4 ESG-beleid

Philips Pensioenfonds stelt in het kader van het beleggingsbeleid, het financiële belang van zijn deelnemers voorop. Het Fonds is van mening dat deze verantwoordelijkheid naar zijn deelnemers prima samengaat met het integreren van milieu, sociale en governance (ESG) aspecten in het beleggingsbeleid. Philips Pensioenfonds is een van de ondertekenaars van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI). Het UNPRI-netwerk is een internationaal sterk groeiende groep van beleggers die zich allen inzetten voor de integratie van ESG in het beleggingsproces. In het ESG-beleid zoals in deze subparagraaf opgenomen zijn de wijzigingen verwerkt waarover het Algemeen Bestuur begin 2016 heeft besloten.

Beleid in de praktijk

Het ESG-beleid van Philips Pensioenfonds houdt in het kort in dat het Fonds bij zijn beleggingsbeslissingen rekening houdt met milieu (environment), sociale (social) en goed ondernemingsbestuur (governance) aspecten. Dit beleid sluit aan bij de United Nations Principles for Responsible Investment en de United Nations Global Compact. Het ESG-beleid is in alle categorieën waarin Philips Pensioenfonds belegt, geïmplementeerd. Hieronder worden de drie pijlers van het ESG-beleid verder toegelicht:

1. Uitsluiting

Philips Pensioenfonds wenst niet te beleggen in bedrijven die zijn betrokken bij de productie van controversiële wapens. Dit zijn wapens die geen onderscheid maken tussen militaire en civiele doelen en vaak vele jaren na afloop van een conflict nog slachtoffers maken. Het Fonds stelt jaarlijks een lijst van uitgesloten ondernemingen vast. Hiervoor is het Fonds een samenwerkingsverband aangegaan met een toonaangevende leverancier van onderzoek op het gebied van controversiële wapens. Ook belegt het Fonds niet in staatsobligaties van landen waartegen substantiële internationale sancties zijn afgekondigd die het gehele land of personen treffen die deel uitmaken van de regering en landen die significant achterblijven op ESG-gebied.

Ten slotte kan het Fonds besluiten niet te beleggen in ondernemingen die niet voldoen aan de UN Global Compact-principes. Voordat een onderneming uitgesloten wordt, wordt eerst een dialoog (zie pijler 3) met de betreffende onderneming gevoerd. Indien met deze dialoog niet het gewenste resultaat wordt bereikt, kan het Fonds besluiten om deze onderneming uit te sluiten op basis van schendingen van de UN Global Compact-principes.

2. Meten van ESG-gehalte

Het Fonds heeft zich ten doel gesteld om alle beleggingen periodiek te beoordelen op criteria zoals milieu, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en goed ondernemingsbestuur. Op basis van extern onderzoek van diverse leveranciers meet het Fonds op deze manier het ESG-gehalte van de verschillende portefeuilles. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de tien principes van de UN Global Compact. Momenteel wordt dit uitgevoerd voor alle aandelen, staatsobligaties, bedrijfsobligaties en indirect onroerendgoedportefeuilles.

3. Dialoog met achterblijvers

Het periodiek vaststellen van het ESG-gehalte van de portefeuilles stelt het Fonds vervolgens in staat om achterblijvers te identificeren. Ondernemingen die bijvoorbeeld schendingen van één of meer Global Compact-principes kennen, komen in aanmerking voor engagement. Als deze zogenaamde Global Compact-engagement niet leidt tot de gewenste verandering, kan worden besloten om deze onderneming op de uitsluitingslijst te plaatsen (zie pijler 1). Bij de gevoerde dialoog wordt eveneens gebruikgemaakt van het stemrecht dat Philips Pensioenfonds heeft als aandeelhouder in vele ondernemingen.

Stembeleid

Philips Pensioenfonds heeft de uitvoering van zijn stembeleid, net als de uitvoering van de beleggingen, overgedragen aan zijn vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder brengt namens Philips Pensioenfonds stemmen uit op zoveel mogelijk aandeelhoudersvergaderingen wereldwijd. Philips Pensioenfonds blijft uiteraard eindverantwoordelijk voor het stemmen. Philips Pensioenfonds geeft elk kwartaal informatie over de uitvoering van het stembeleid via de website www.philipspensioenfonds.nl/esg

Positief oordeel ESG-beleid

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) voert jaarlijks onderzoek uit naar de duurzaamheid van pensioenfondsen. Uit het VBDO-onderzoek dat in 2015 heeft plaatsgevonden onder 49 pensioenfondsen blijkt dat pensioenfondsen steeds duurzamer beleggen. Philips Pensioenfonds scoort bijna drie uit vijf punten en bezet daarmee de 18-de plaats op de totale ranglijst. Het Fonds staat op de vijfde plaats bij de ondernemingspensioenfondsen.

In 2015 is ook een onderzoeksrapport verschenen van de internationale vredesorganisatie Pax over de financiering van kernwapenproductie. Philips Pensioenfonds wordt in dit rapport, naast vier andere Nederlandse financiële instellingen, genoemd om het beleid waarin het investeringen in kernwapenproducenten volledig uitsluit. Daarmee staat het Fonds, net als in 2014, in de zogenoemde 'Hall of fame'.

2.5 Pensioenen

2.5.1 Indexatie

In paragraaf 2.2 ‘Doel, ambitie & strategie’ is de financiële ambitie van Philips Pensioenfonds opgenomen. In deze subparagraaf wordt toegelicht hoe eventuele verhoging van de pensioenen door indexatie gefinancierd wordt en wat de voorwaarden hiervoor zijn. Tevens wordt het indexatiebesluit toegelicht.

Pensioenverhogingen kunnen worden gefinancierd uit twee bronnen:

1. *Verhoging gefinancierd uit het pensioenvermogen van Philips Pensioenfonds.*
Dit betreft de verhoging op basis van de prijsinflatie. De prijsinflatie wordt uitgedrukt in de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Deze verhoging is mogelijk voor zowel pensioenopbouwers als pensioenontvangers en premievrije polishouders.
2. *Verhoging gefinancierd uit de premiereserve.*
Dit betreft de verhoging op basis van het (positieve) verschil tussen de loon- en prijsinflatie. De looninflatie is gebaseerd op de collectieve cao-schaalaanpassingen binnen Philips. Deze verhoging is alleen mogelijk voor huidige Philips-medewerkers die pensioen opbouwen in het Philips flex pensioen en het Philips flex pensioen ES. Meer informatie over de premiereserve is opgenomen in subparagraaf 2.5.3 ‘Premiereserve’.

Jaarlijks besluit

Het Algemeen Bestuur besluit ieder jaar of en in welke mate de opgebouwde pensioenen worden verhoogd door indexatie.

- Voor de verhoging op basis van de prijsinflatie gebeurt dit op basis van de zogenoemde indexatiestaffel. Daarin is vastgelegd bij welke beleidsdekkingsgraad gehele of gedeeltelijke indexatie kan plaatsvinden. Het Algemeen Bestuur kan altijd besluiten om af te wijken van de indexatiestaffel.
- Voor de verhoging op basis van het verschil tussen de loon- en prijsinflatie is van belang of de premiereserve voldoende middelen bevat. Als voldoende zeker is dat de pensioenopbouw binnen de zogenoemde cdc-periode kan worden gerealiseerd, kan de premiereserve voor een deel worden gebruikt voor indexatie van de opgebouwde pensioenen van huidige Philips-medewerkers.

Indexatiestaffel

Onder de nieuwe financiële ‘spelregels’ die vanaf 1 januari 2015 van kracht zijn (FTK), krijgt de deelnemer meer duidelijkheid over de indexatie van het pensioen.

In de zogenoemde indexatiestaffel is precies vastgelegd wanneer gehele of gedeeltelijke indexatie kan plaatsvinden. Dat is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad van het Fonds. In de indexatiestaffel is ook opgenomen wanneer het Algemeen Bestuur kan besluiten om de pensioenen en pensioenaanspraken te verlagen. Dat is de uiterste maatregel die genomen kan worden, als de financiële situatie van het Pensioenfonds slecht is. Overigens kan het Algemeen Bestuur onder omstandigheden besluiten af te wijken van de indexatiestaffel.

Op het moment van vaststelling van de indexatiestaffel door het Algemeen Bestuur (april 2015) was de grens van 116% gebaseerd op de hoogte van de vereiste dekkingsgraad op dat moment. Begin 2016 heeft het Algemeen Bestuur besloten om deze grens vast te zetten op 116% en deze over drie jaar te evalueren.

Hoe staat het Fonds er financieel voor?	Welke beleidsdekkingsgraad hoort hierbij?	Kunnen de pensioenen worden verhoogd?
	Hoger dan 123%	Inhalen van gemiste indexatie is – binnen grenzen – mogelijk
	Hoger dan 123%	Volledige indexatie is mogelijk
	Tussen 116% en 123%	Gedeeltelijke indexatie is mogelijk
	Lager dan 116%	Indexatie is niet mogelijk
	Lager dan 100%	Verlaging van uw pensioen

Indexatiebesluit

Indexatiebesluit 2015

Het is de ambitie van Philips Pensioenfonds om de pensioenen jaarlijks te verhogen met de prijsinflatie. De prijsinflatie over 2014 was -0,1%. De prijzen zijn in 2014 dus niet gestegen, maar gedaald. Alleen al om die reden was er in 2015 geen sprake van indexatie. Verder was er geen financiële ruimte voor het inhalen van een indexatie-achterstand. Vanwege deze redenen zijn de pensioenen op 1 april 2015 niet verhoogd. Ook indien er wel sprake zou zijn geweest van prijsinflatie, zouden de pensioenen overigens niet zijn verhoogd, omdat het Fonds als beleidsuitgangspunt hanteert, dat prijsindexatie niet mogelijk is, indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 116%. Dat was per 1 januari 2015 het geval: de beleidsdekkingsgraad op die datum was namelijk was 114%.

Pensioenopbouwers: verhoging met het verschil tussen de loon- en prijsinflatie

Er was in 2014 wel sprake van (positieve) looninflatie. De collectieve cao-schaalaanpassing bij Philips bedroeg namelijk 1,5%. Het zou daarom in lijn zijn met de ambitie van het Fonds om de opgebouwde pensioenen te verhogen met het verschil tussen loon- en prijsinflatie. Deze verhoging zou dan uit de premiereserve moeten komen. De premiereserve is echter in eerste instantie bedoeld om een pensioenopbouw van 1,85% per jaar mogelijk te maken. Een deel van de premiereserve kan ook worden gebruikt voor indexatie. Voorwaarde daarvoor is dat voldoende zeker is dat tot 2019 de pensioenopbouw van 1,85% gerealiseerd kan worden. Aangezien in 2015 reeds € 23 miljoen benodigd was voor de financiering van de pensioenopbouw van 1,85%, heeft het Algemeen Bestuur vastgesteld dat de overgebleven premiereserve de aankomende jaren nodig zou kunnen zijn om de pensioenopbouw veilig te stellen. Het Bestuur heeft dan ook geconcludeerd dat in 2015 geen indexatie van de opgebouwde pensioenen kon plaatsvinden.

Indexatiebesluit 2016

De financiële gezondheid van het Fonds wordt sinds 2015 op basis van de beleidsdekkingsgraad beoordeeld. Deze beleidsdekkingsgraad moet hoger zijn dan 116% om een gedeeltelijke indexatie te kunnen geven en voor volledige indexatie is een beleidsdekkingsgraad van 123% nodig. De beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds was per 31 december 2015 111,6%. Dat is dus ruim onder de genoemde 116%. Bovendien hebben ontwikkelingen begin 2016 ervoor gezorgd dat de dekkingsgraad verder onder druk is komen te staan. In lijn met de zogenoemde indexatiestafel van het Fonds, heeft het Bestuur daarom besloten de pensioenen in 2016 niet te verhogen met de prijsinflatie. De prijsinflatie was in 2015 0,5%.

Pensioenopbouwers: verhoging op basis van het (positieve) verschil tussen loon- en prijsinflatie

Er was in 2015 eveneens sprake van (positieve) looninflatie. De collectieve cao-schaalaanpassing bij Philips bedroeg namelijk 1,6%. Het zou daarom in lijn zijn met de ambitie van het Fonds om de opgebouwde pensioenen te verhogen met het verschil tussen loon- en prijsinflatie. Deze verhoging zou dan uit de premiereserve moeten komen. De premiereserve is echter in eerste instantie bedoeld om een pensioenopbouw van 1,85% per jaar mogelijk te maken. Een deel van de premiereserve kan ook worden gebruikt voor indexatie. Voorwaarde daarvoor is dat voldoende zeker is dat tot 2019 de pensioenopbouw van 1,85% gerealiseerd kan worden.

Met gelet op het feit dat ook in 2016 een aanvulling uit de premiereserve nodig was voor de financiering van de pensioenopbouw van 1,85%, heeft het Algemeen Bestuur vastgesteld dat de pensioenopbouw tot 2019 met het resterende bedrag in de premiereserve niet voldoende zeker is gesteld. Daarom kan de premiereserve niet aangesproken worden voor indexatie. Dit betekent dat de opgebouwde pensioenen in 2016 niet worden verhoogd door indexatie op basis van het verschil tussen loon- en prijsinflatie.

 Indexatie-achterstand

Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 123% is inhalen van gemiste indexatie (binnen grenzen) mogelijk. Het inhaalpercentage is voor alle deelnemers gelijk en op individueel niveau kunnen deelnemers niet meer inhalen dan ze feitelijk hebben gemist. Gelet op het feit dat de beleidsdekkingsgraad ruim onder de 123% lag, was inhaalindexatie in het verslagjaar niet aan de orde.

Onderstaande tabel bevat een overzicht van de indexatie-achterstanden van de diverse groepen deelnemers van het Fonds.

	Gepensioneerden en houders van een premievrije polis	Philips flex pensioen	Philips flex pensioen ES	
		Pensioenopbouwers cao-medewerkers	Pensioenopbouwers Executives	Pensioenopbouwers Senior Directors
Indexatie-achterstand 1 april 2015	Prijs: 6,5%	Totaal: 8,0% Prijs: 4,6% Loon min prijs: 3,3%	9,7%	Totaal: 8,0% ²² Prijs: 4,6% Loon min prijs: 3,3%
Indexatie-ambitie per 1 april 2016	Prijs: 0,5%	Totaal: 1,6% Prijs: 0,5% Loon min prijs: 1,1%	Totaal: 1,6% Prijs: 0,5% Loon min prijs: 1,1%	Totaal: 1,6% Prijs: 0,5% Loon min prijs: 1,1%
Feitelijke indexatie per 1 april 2016	Prijs: 0%	Totaal: 0% Prijs: 0% Loon min prijs: 0%	Totaal: 0% Prijs: 0% Loon min prijs: 0%	Totaal: 0% Prijs: 0% Loon min prijs: 0%
Indexatie-achterstand 1 april 2016	Prijs: 7,0%	Totaal: 9,8% Prijs: 5,1% Loon min prijs: 4,5%	Totaal: 11,4% ²³ Prijs: 10,2% Loon min prijs: 1,1%	Totaal: 9,8% Prijs: 5,1% Loon min prijs: 4,5%

²² Deze indexatie-achterstand hebben Senior Directors overgenomen van het Philips flex pensioen naar het Philips flex pensioen ES.

²³ Vanwege de overgang van Executives naar het Philips flex pensioen ES per 1 januari 2016 is in de totale gemiste indexatie per 1 april 2016 ook de gemiste indexatie uit het Philips Executives Pension Plan meegenomen. Die gemiste indexatie (9,7% naar de stand van 1 april 2015) is van toepassing voor Executives die deel hebben genomen aan het Philips Executives Pension Plan en dit percentage is hier opgenomen onder 'Prijs'.

2.5.2 Premie

Om de uitbetaling van pensioenen nu en in de toekomst zo goed mogelijk zeker te stellen, moet het Pensioenfonds ervoor zorgen dat het over voldoende financiële middelen beschikt. Het geld dat hiervoor nodig is, wordt enerzijds verkregen uit beleggingsopbrengsten en anderzijds via premiebetalingen. Afspraken over de premie zijn tussen de werkgever en het Pensioenfonds gemaakt en vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomst. Nadat de overeengekomen premie betaald is, hebben werkgevers en werknemers geen verdere verplichtingen meer. Ook niet indien de financiële positie van het Fonds zich minder goed ontwikkelt dan gedacht op het moment dat de premie werd overeengekomen. Het Fonds houdt daarom zo mogelijk buffers aan om tegenvallers op te vangen. Indien die niet toereikend zijn, wordt in eerste instantie de indexatie verlaagd en kan uiteindelijk ook verlaging van opgebouwde aanspraken worden doorgevoerd.

Premie werknemers

In de cao van Philips is vastgelegd wat de bijdrage is die door de medewerkers wordt betaald. Philips-medewerkers betalen maandelijks een eigen bijdrage van 2% voor hun pensioen via hun salaris. De eigen bijdrage wordt berekend over de pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het deel van het salaris waarover pensioen wordt opgebouwd.

Premie werkgever

Vanaf 2014 draagt Philips in de flex-regeling een vast premiepercentage van de salarissen af waaruit de pensioenregeling betaald moet worden. Daaronder valt ook de eigen bijdrage van de werknemer. Het premiepercentage geldt voor een periode van vijf jaar (1 januari 2014 tot en met 31 december 2018) en is afgesproken door Philips en de vakbonden. Vanaf 1 januari 2015 nemen Executives en Senior Directors deel aan het Philips flex pensioen ES. Ook voor deze regeling, en dus voor Executives en Senior Directors, geldt een vast premiepercentage. Het vaste premiepercentage bedraagt:

- Voor het Philips flex pensioen (cao) 24%
- Voor het Philips flex pensioen ES (Executives en Senior Directors) 26,2%

De reden dat de premie voor de Executives en Senior Directors afwijkt van die voor de cao-medewerkers, is dat de premie voor de cao-medewerkers medio april 2013 is bepaald en die voor de Executives en Senior Directors eind 2014. Op laatstgenoemde datum was de rente lager en waren de buffereisen zwaarder dan in april 2013.

De in 2015 betaalde premie bedroeg in totaal € 221 miljoen.

Premiebeleid 2016

Voor 2016 geldt hetzelfde premiebeleid als voor 2015. De enige aanpassing is dat vanaf 1 januari 2016 het maximaal bruto jaarsalaris waarover fiscaal vrijgesteld pensioen opgebouwd kan worden, verhoogd is van € 100.000 naar € 101.519. Deze grens wordt jaarlijks door de overheid vastgesteld.

Splitsing kostendekkende premie

	2015	2014
Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	202	163
Opslag voor vereist eigen vermogen	32	12
Opslag voor uitvoeringskosten	7	8
Actuarieel benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling	0	3
Totaal	241	186

De stijging van de actuarieel benodigde koopsom in 2015 werd met name veroorzaakt door de wijziging van de marktrente, het vervallen van de driemaandsmiddeling als onderdeel van de rentetermijnstructuur per 1 januari 2015 en door de wijziging van de rentecurve per 15 juli 2015. Daarnaast is de opslag voor het vereist eigen vermogen toegenomen omdat per 1 januari 2015 is overgegaan van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de feitelijke dekkingsgraad naar de strategische dekkingsgraad (effect 2 procentpunten) en door overgang naar de nieuwe financiële spelregels van het FTK.

2.5.3 Premiereserve

De premiereserve komt voort uit de cao-afspraken in 2014 en is een aparte reserve die niet tot het pensioenvermogen behoort en daarmee geen invloed heeft op de dekkingsgraad. Het Algemeen Bestuur kan besluiten de premiereserve in te zetten voor de realisatie van het opbouwpercentage van 1,85%. Een deel van de premiereserve kan ook gebruikt worden voor een hogere indexatie voor de pensioenopbouwers.

Pensioenopbouw voor pensioenopbouwers Philips flex pensioen (ES)

De premiereserve is in eerste instantie bedoeld om een pensioenopbouw van 1,85% van de pensioengrondslag te realiseren. Dus in een jaar waarin het vaste premiepercentage onvoldoende is, wordt de premiereserve gebruikt om 1,85% te realiseren.

Indexatie voor pensioenopbouwers Philips flex pensioen (ES)

Als de premiereserve voldoende middelen bevat, die niet nodig zijn voor het realiseren van het opbouwpercentage, wordt de premiereserve voor een deel gebruikt om voor de pensioenopbouwers een hogere indexatie te realiseren. Deze indexatie bestaat dan uit het (positieve) verschil tussen de loon- en prijsinflatie.

Pensioenvermogen voor iedereen

Bij een bepaald niveau van de premiereserve, worden door het Fonds geen nieuwe aanvullingen meer gedaan in de premiereserve. Indien de kostendekkende premie lager is dan de feitelijke premie, komt het verschil in dat geval ten goede aan het vermogen van het Fonds. Hiermee wordt de financiële situatie van het Fonds als geheel versterkt, waardoor de kans op indexatie enigszins toeneemt voor pensioenopbouwers, pensioenontvangers en voormalige Philips-medewerkers die nog pensioen hebben bij het Fonds.

Verloop premiereserve

Zowel in 2015 als 2016 heeft het Algemeen Bestuur financiële middelen uit de premiereserve moeten onttrekken om het opbouwpercentage van 1,85% te realiseren. Het Philips Executives Pension Plan is per 1 januari 2015 gesloten voor nieuwe opbouw. Nieuwe opbouw vindt vanaf 1 januari 2015 plaats in het Philips flex pensioen ES. In verband met deze wijziging heeft de onderneming een eenmalige storting van € 7 miljoen aan de premiereserve gedaan. In het volgende schema is weergegeven hoe de bestemde premiereserve zich heeft ontwikkeld in 2015.

Verloop bestemde premiereserve 2015 <i>in miljoenen euro's</i>	
Bestemde premiereserve eind 2014	108
(Eenmalige) storting onderneming vanwege overgang Executives Pension Plan naar Flex ES	7
Onttrekking vanwege tekort op pensioenpremie	-23
Onttrekking vanwege indexatie (verschil looninflatie min prijsinflatie)	0
Bestemde premiereserve eind 2015	92

2.5.4 Verzekeringstechnische analyse

Net als ieder ander pensioenfonds maakt Philips Pensioenfonds voor zijn financiële opzet gebruik van veronderstellingen, die deels zijn gebaseerd op wet- en regelgeving. Deze veronderstellingen hebben onder andere betrekking op de gemiddelde marktrente, de verwachte hoogte van kosten en de verwachte sterfte onder deelnemers. De verzekeringstechnische analyse maakt inzichtelijk welke verschillen er zijn tussen de vooraf gedane veronderstellingen en de werkelijkheid zoals na afloop van het jaar vastgesteld. Deze analyse resulteert in technische winst- en verliesbronnen, ofwel geeft weer of de werkelijkheid in positieve dan wel negatieve zin afwijkt van de gedane veronderstellingen.

In het onderstaande overzicht is een samenvatting opgenomen van alle componenten van de verzekeringstechnische analyse. De ontwikkeling van het pensioenvermogen is inzichtelijk gemaakt, evenals de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen. Het verschil in de ontwikkeling van het pensioenvermogen en de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen levert het verzekeringstechnisch resultaat.

De verschillende onderdelen van de verzekeringstechnische analyse worden hierna toegelicht.

Verzekeringstechnische analyse in miljoenen euro's	Pensioenvermogen	Voorziening pensioen- verplichtingen	Resultaat
Stand einde vorig verslagjaar	17.849	15.687	
Beleggingen	-4	26	-30
Salaris- en indexatieontwikkeling	0	3	-3
Premie	221	209	12
Gehanteerde kanssystemen	-683	-711	28
In- en uitredingen	9	12	-3
Kosten	-17	-20	3
Wijziging actuariële grondslagen	-	0	0
Rentetermijnstructuur	-	707	-707
Diversen	68	28	40
Stand einde verslagjaar	17.443	15.941	
			-660

Beleggingen

Voor de directe beleggingsopbrengsten is in 2015 een positief resultaat van € 546 miljoen geboekt. Negatieve resultaten op indirecte beleggingsopbrengsten (opbrengsten als gevolg van waardewijzigingen van de beleggingen) van € 528 miljoen en kosten van vermogensbeheer van € 22 miljoen, zorgden per saldo voor een negatief resultaat op beleggingen van € 4 miljoen. De benodigde rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen bedroeg € 26 miljoen. Per saldo resulteerde dit in een negatief resultaat van € 30 miljoen.

Het pensioenvermogen is in 2015 nauwelijks veranderd door beleggingsontwikkelingen. Een positieve bijdrage aan het pensioenvermogen is geleverd door 'Aandelen' en 'Hoogrenderende bedrijfsobligaties', terwijl 'Grondstoffen' en de valuta-afdekking negatief bijdroegen aan het totaalrendement. De daling van de voorgeschreven disconteringscurve voor de pensioenverplichtingen zorgde voor een aanzienlijke stijging van de voorziening pensioenverplichtingen (zie de post 'Rentetermijnstructuur').

Salaris- en indexatieontwikkeling

Het Algemeen Bestuur heeft besloten om de pensioenen in 2015 niet te verhogen door indexatie. Het resultaat op salaris- en indexatieontwikkeling (-€3 miljoen) wordt veroorzaakt door onvoorwaardelijke indexaties van verschillende kleine groepen deelnemers die nog vallen onder bepaalde oude pensioenregelingen.

Premie

De ontvangen premie over 2015 bedroeg € 221 miljoen (zie de kolom 'pensioenvermogen' in de tabel hiervoor). De samenstelling van de kostendeekkende premie op FTK-grondslagen is opgenomen in onderstaande tabel. De hiervoor in de kolom 'voorziening pensioenverplichtingen' gemelde € 209 miljoen is de som van de 'actuariel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking' (€ 202 miljoen) en de 'opslag voor uitvoeringskosten' (€ 7 miljoen). Vermeerderd met een opslag voor het vereist eigen vermogen van € 32 miljoen, leidt dit tot een totale kostendeekkende premie op FTK-grondslagen van € 241 miljoen.

Samenstelling kostendekkende premie	2015	2014
Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	202	163
Opslag voor vereist eigen vermogen	32	12
Opslag voor uitvoeringskosten	7	8
Actuarieel benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling	0	3
Totaal	241	186

De feitelijke premie (€ 221 miljoen) was derhalve € 20 miljoen lager dan de kostendekkende premie op FTK-grondslagen (€ 241 miljoen). Het verschil van € 20 miljoen²⁴ is onttrokken aan de premiereserve en gebruikt ter aanvulling van de financiering van de opbouw.

	2015	2014
Kostendekkende premie op FTK-grondslagen	241	186
Feitelijke premie	221	239

Gehanteerde kanssystemen

De betaalde uitkeringen, inclusief afkopen, bedroegen over 2015 € 683 miljoen. De verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen vanwege uitkeringen bedroeg € 711 miljoen. Per saldo resulteerde dit in een positief resultaat van € 28 miljoen.

Het resultaat op 'Gehanteerde kanssystemen' betreft onder andere het verschil tussen de werkelijke uitkeringen en de verwachte uitkeringen. Bij de verwachte uitkeringen wordt rekening gehouden met veronderstellingen ten aanzien van levensverwachting van de aangeslotenen en hun nabestaanden. In het verslagjaar is sprake van een relatief groot resultaat op gehanteerde kanssystemen wat voornamelijk wordt veroorzaakt door een groter resultaat op levensverwachting; er zijn meer overlijdens geweest dan ingeschat. De mate waarin werkelijk en vooraf verwacht overlijden met elkaar overeenkomen, kan van jaar tot jaar verschillen.

In- en uittredingen

De € 9 miljoen genoemd in de kolom pensioenvermogen van de tabel op pagina 49, is het saldo van inkomende waardeoverdrachten van € 13 miljoen en uitgaande waardeoverdrachten van € 4 miljoen. De € 12 miljoen genoemd in de kolom voorziening pensioenverplichtingen van de tabel op pagina 49, is het saldo van inkomende waardeoverdrachten van € 18 miljoen en uitgaande waardeoverdrachten van € 6 miljoen. In totaal is derhalve € 9 miljoen binnengekomen en toegevoegd aan het pensioenvermogen, terwijl de voorziening pensioenvermogen is gestegen met € 12 miljoen. Anders gezegd: het Fonds heeft voor € 12 miljoen aan pensioen- en of pensioenaanspraken toegekend, terwijl daarvoor slechts € 9 miljoen is ontvangen. Dit verschil wordt veroorzaakt door verschillen tussen de wettelijke overdrachtsregels die gelden voor individuele waardeoverdrachten en de actuariële grondslagen van Philips Pensioenfonds.

²⁴ In de tabel van paragraaf 2.5.3 'Premiereserve' is opgenomen dat de onttrekking aan de premiereserve vanwege het tekort op pensioenpremie € 23 miljoen bedraagt. Het verschil met de € 20 miljoen zoals hier vermeld, wordt toegelicht op pagina 126 van de Jaarrekening.

Kosten

Het resultaat op kosten is het verschil tussen de kosten waarmee in de veronderstellingen rekening is gehouden en de werkelijke kosten. Het resultaat op kosten kwam in het verslagjaar uit op € 3 miljoen positief.

Rentetermijnstructuur

In 2015 is de door de DNB voorgeschreven rente gedaald (eind 2014: 1,79%, eind 2015: 1,62%). Dit leidde tot een verhoging van de voorziening pensioenverplichtingen met € 707 miljoen. De toename van de voorziening pensioenverplichtingen kent drie oorzaken. Ten eerste is de voorziening gestegen door een lichte daling van de marktrente. Ten tweede is de driemaandsmiddeling, die tot eind 2014 onderdeel was van de rentetermijnstructuur, per 1 januari 2015 komen te vervallen. Dit had een verlagend effect. Ten derde is de zogenoemde Ultimate Forward Rate (UFR)-systematiek per 15 juli 2015 gewijzigd met eveneens een verlaging als gevolg. Kortgezegd bepaalt de UFR het langetermijnniveau van de rentecurve.

Diversen

Het resultaat op 'Diversen' bedroeg in het verslagjaar € 40 miljoen positief. Dit resultaat wordt vooral veroorzaakt door de onttrekking uit de premiereserve van € 23 miljoen.

2.5.5 Klachten

Het totaal aantal klachten in het jaar 2015 is gestegen ten opzichte van het totaal aantal klachten in het voorgaande jaar.

	2015	2014	2013	2012	2011
Aantal klachten	12	6	7	10	12
Gehonoreerd	2	6	2	3	5
Afgewezen	10	0	5	7	7

De klachten hadden met name betrekking op de hoogte van het pensioen. Als een klacht wordt afgewezen, heeft de belanghebbende de mogelijkheid zich te wenden tot de Ombudsman Pensioenen. De Ombudsman Pensioenen vraagt, na ontvangst van een klacht, om een toelichting op het besluit om de klacht af te wijzen, waarna de Ombudsman daaromtrent een oordeel uitsprekt. In het verslagjaar heeft de Ombudsman de Klachtencommissie drie keer verzocht om een toelichting op een besluit tot afwijzing van een klacht. De Ombudsman Pensioenen heeft in al deze drie gevallen geoordeeld in het voordeel van het Fonds.

2.5.6 Overige onderwerpen

Nieuwe financiële spelregels per 1 januari 2015

Voor de financiering van pensioenen gelden in Nederland strikte wettelijke regels. Deze financiële 'spelregels' zijn vastgelegd in het zogenoemde Financieel Toetsingskader (FTK). De financiële spelregels zijn per 1 januari 2015 gewijzigd. De gewijzigde regels moeten ervoor zorgen dat de pensioenen in Nederland ook op lange termijn financieel houdbaar zijn. Pensioenfondsen zorgen immers niet alleen nú voor de inkomensvoorziening van velen, maar moeten dat ook in

de toekomst kunnen doen. Wat betekenen de gewijzigde spelregels voor de deelnemer van Philips Pensioenfonds?

- Meer veiligheid door hogere buffers
- Meer helderheid over het beleid
- Minder indexatie door strengere regels
- Mogelijke pensioenverlagingen worden uitgesmeerd over een langere periode
- Kans op volledige pensioenopbouw neemt af

Meer informatie over deze nieuwe financiële spelregels is opgenomen in een van de thema-pagina's in het jaarverslag 2014.

Witteveenkader per 1 januari 2015

Voor de opbouw van pensioen via de werkgever gelden bepaalde belastingregels. Deze regels worden het Witteveenkader genoemd. Per 1 januari 2015 heeft de overheid de belastingregels voor pensioenen gewijzigd. Vanaf die datum kan alleen fiscaal vrijgesteld pensioen opgebouwd worden over een bruto jaarsalaris tot € 100.000 (dit bedrag is per 1 januari 2016 verhoogd naar € 101.519). In verband daarmee heeft de onderneming besloten de pensioenopbouw in het Philips Executives Pension Plan stop te zetten. Deelnemers aan het Philips Executives Pension Plan en Senior Directors van Philips in Nederland zijn per 1 januari 2015 overgegaan naar de nieuwe pensioenregeling 'Philips flex pensioen ES'.

Het Philips flex pensioen is vanwege het Witteveenkader ook aangepast. Binnen het Philips flex pensioen is de pensioenopbouw per 1 januari 2015 gemaximeerd op € 100.000 (1 januari 2016: € 101.519).

Philips heeft voor medewerkers met een salaris boven € 100.000 een voorziening getroffen bij ABN AMRO Pensioenen voor het nabestaandenpensioen boven € 100.000 en de voortzetting van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid vanaf € 100.000. Daarnaast hebben deze Philips-medewerkers de mogelijkheid om bij ABN AMRO Pensioenen deel te nemen aan de vrijwillige netto pensioenregeling, die Philips in het leven heeft geroepen.

Nieuwe pensioenuitvoerder

Vanaf 1 januari 2016 verzorgt pensioenbeheerder PGGM de administratie van de Philips-pensioenen, evenals de informatievoorziening aan deelnemers. Tot eind 2015 heeft pensioenbeheerder Aon Hewitt deze werkzaamheden verricht.

Selectieproces

Met Aon Hewitt was in 2005 een contract met een looptijd van 10 jaar gesloten. In 2014 heeft Philips Pensioenfonds zich opnieuw georiënteerd op wat de markt bood op het gebied van pensioenbeheer. Uit een uitvoerig selectieproces is PGGM naar voren gekomen als de beste partij voor Philips Pensioenfonds. PGGM is een grote pensioenbeheerder. De pensioenen van zo'n 2,6 miljoen mensen in Nederland zijn bij deze partij ondergebracht.

In het selectieproces is een aantal criteria benoemd dat belangrijk is geweest in de uiteindelijke keuze. Denk hierbij aan de kwaliteit van de dienstverlening, de continuïteit van de dienstverlening en de kosten. Wat dat laatste betreft: uitgaande van een gelijkblijvend deelnemersbestand en gelijkblijvende overige pensioenkosten en afgezien van de eenmalige transitiekosten, is de verwachting dat de kosten per deelnemer als gevolg van het aangaan van de overeenkomst met PGGM dalen van € 137 naar € 123. Een voordeel derhalve van € 14 per deelnemer. Hierbij moet wel gemeld worden dat de steeds hogere eisen vanuit toezicht autonoom tot een opwaartse druk op de kosten leiden.

Transitie in 2015

De transitie naar een nieuwe pensioenbeheerder is een veelomvattend en complex project. Het Bestuur van Philips Pensioenfonds heeft hier gedurende het verslagjaar veel tijd aan besteed. Samen met Aon Hewitt en PGGM heeft het Fonds voorafgaand aan de transitie een uitgebreide analyse van de mogelijke risico's gemaakt. Op basis hiervan zijn verschillende beheersingsmaatregelen ingezet. Het Algemeen Bestuur heeft gedurende 2015 tijdens zijn vergaderingen frequent aandacht besteed aan het verloop van de transitie. De transitie naar PGGM is begin 2016 succesvol afgerond.

Splitsing onderneming

Eind 2014 maakte Philips zijn nieuwe toekomststrategie bekend, waarbij Philips opgesplitst wordt in twee zelfstandig opererende ondernemingen: Royal Philips en Lighting. Een van de punten die bij de verzelfstandiging van Lighting aan de orde is gekomen, is de pensioenregeling van de medewerkers. De vraag daarbij was of het mogelijk en gewenst is om de pensioentoezeggingen van Lighting ook na de splitsing uit te laten blijven voeren door Philips Pensioenfonds. Inmiddels hebben zowel de onderneming als het Fonds deze vraag bevestigend beantwoord. Uitgangspunt is dat de pensioenregeling van Lighting tot het einde van de lopende cdc-periode ongewijzigd blijft en dus gelijk is aan die van Royal Philips. Op het moment van schrijven van dit jaarverslag wordt door partijen onderhandeld over de tussen Lighting en het Fonds te sluiten uitvoeringsovereenkomst. Binnen het Fonds moet het Verantwoordingsorgaan nog adviseren over deze nieuwe uitvoeringsovereenkomst.

Philips heeft de vakorganisaties en de medewerkers van Lighting over het voorgaande geïnformeerd.

2.6 Goed pensioenfondsbestuur

2.6.1 Code Pensioenfonds

Per 1 januari 2014 is de 'Code Pensioenfonds' van kracht geworden. De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben samen de Code Pensioenfonds opgesteld. De Code bevat normen voor het functioneren van de verschillende bestuurlijke organen binnen een pensioenfonds en gaat ook uitgebreid in op de daaraan gekoppelde thema's als benoemingen en zittingstermijnen. De Code beoogt de verhoudingen binnen het pensioenfonds en de communicatie met de belanghebbenden transparanter te maken en bij te dragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'.

De Code richt zich op de drie bestuurlijke kernfuncties: besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen. Dit alles in goede balans via een sluitend systeem van controle en evenwicht tussen de functies. Achterliggende gedachte is, dat alleen als een pensioenfonds de juiste balans weet te vinden tussen de bestuurs-, toezicht- en verantwoordingsfunctie, het optimaal kan functioneren.

Naleving Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds is wettelijk verankerd. De normen in de Code zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. Er is ruimte om af te wijken van de normen, mits dit weloverwogen gebeurt. De Code gaat derhalve uit van het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Daar waar niet (geheel) wordt voldaan aan de voorschriften van de Code, dient dit te worden uitgelegd. Overigens bepaalt de Code dat het gaat om de intentie, niet om de naleving van de letter. Philips Pensioenfonds voldoet aan de meeste voorschriften in de Code. In deze paragraaf wordt uitgelegd op welke punten het Fonds niet of niet geheel voldoet.

Diversiteit

De Code Pensioenfonds (artikel 65 tot en met 71) schrijft voor dat het bestuur ervoor moet zorgen dat de samenstelling van de bestuurlijke organen een redelijke afspiegeling vormt van de belanghebbenden. Daarbij moet rekening worden gehouden met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur moet de geschiktheid van bestuursleden toetsen bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap.

Het Algemeen Bestuur onderschrijft het belang van diversiteit naar leeftijd en geslacht en streeft ernaar het aantal vrouwen en jongeren in de fondsorganen te vergroten. Tot nu toe is de belangstelling uit deze groepen voor het bekleden van functies binnen het Fonds zeer beperkt geweest. Bij gelijke geschiktheid voor een bestuursfunctie zal de keuze uitgaan naar een vrouw en/of een jongere kandidaat. Eind 2015 is mevrouw Joosten toegetreden tot het Dagelijks Bestuur. Zij is de enige vrouw in het bestuur en tevens het jongste bestuurslid. Naar verwachting zal in 2016 een tweede vrouw toetreden tot het Algemeen Bestuur als werknemerslid.

Zittingsduur en herbenoeming

De Code Pensioenfonds schrijft voor dat de zittingsduur van een bestuurslid maximaal vier jaar is. Een bestuurslid mag maximaal twee keer worden herbenoemd (artikel 6o). In afwijking hiervan zijn de onafhankelijke voorzitter van het Fonds en de uitvoerend bestuursleden benoemd voor onbepaalde tijd.

De overige niet-uitvoerend bestuursleden zien erop toe dat de zittingstermijn van de voorzitter en de uitvoerend bestuursleden niet langer duurt dan door hen wenselijk wordt geacht. Zonodig kunnen de voorzitter en de uitvoerend bestuursleden door hen op ieder moment worden

ontslagen. Naar het oordeel van de niet-uitvoerende bestuursleden is deze regeling in overeenstemming met de strekking van de Code.

Beloningsbeleid

De Code Pensioenfondsen schrijft voor dat het bestuur terughoudend is als het gaat om prestatiegerelateerde beloningen. Prestatiegerelateerde beloningen mogen niet hoger zijn dan 20 procent van de vaste beloning (artikel 79).

Het beloningsbeleid dat geldt voor de medewerkers van het Fonds, inclusief de Dagelijks Bestuurders, is sinds vele jaren afgeleid van het beloningsbeleid bij de onderneming Philips en vertoont daarmee grote gelijkenis. Onderdeel van dat beleid is, dat het voor enkele medewerkers mogelijk is een variabele beloning te verdienen die hoger is dan 20% van de vaste beloning. Dit is naar het oordeel van het Algemeen Bestuur verantwoord, zolang de criteria die worden gehanteerd in het kader van de toekenning van de variabele beloning aanzetten tot handelen in het belang van het Fonds. Anders gezegd: deze afspraken mogen geen perverse prikkels bevatten. Van perverse prikkels in het beloningsbeleid of de toepassing daarvan is naar het oordeel van het Algemeen Bestuur geen sprake. Voor medewerkers die na de inwerkingtreding van de Code in dienst zijn gekomen is de variabele beloning gemaximeerd op 20% van de vaste beloning.

2.6.2 Gedragscode

Reeds sinds 2009 is het huidige integriteitsbeleid bij het Fonds van kracht. De compliance officer van het Fonds houdt toezicht op de naleving van de Gedragscode. Eén van de items daarbij is het vaststellen dat alle aan het Fonds verbonden personen de Gedragscode voor akkoord hebben ondertekend. Tevens toetst de compliance officer dat eventuele ontvangen relatiegeschenken of eventuele nevenfuncties van verbonden personen in overeenstemming zijn met de in de Gedragscode opgenomen normen hiervoor. Daarnaast is een belangrijk element het toezicht dat de compliance officer houdt op de naleving van de integriteitnormen bij de uitbestedingspartners. Bij het Fonds is tevens een klokkenluiderregeling van kracht. Op grond van de klokkenluiderregeling zijn geen meldingen gedaan in het verslagjaar 2015.

55

2.6.3 Vergaderfrequentie

Het Algemeen Bestuur vergaderde in 2015 twaalf keer. De Audit & Risk commissie vergaderde in 2015 zes keer. Het Verantwoordingsorgaan heeft in 2015 drie keer met een afvaardiging van het Bestuur vergaderd.

2.6.4 Zelfevaluatie Algemeen Bestuur

Het eigen functioneren is voor het Bestuur een continu aandachtspunt. Regelmatig wordt de bestuursvergadering na afloop daarvan kort geëvalueerd. Het Bestuur evalueert daarnaast jaarlijks het functioneren van het Bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden. Eenmaal per twee jaar wordt een onafhankelijke derde partij betrokken bij de evaluatie.

De zelfevaluatie kent de volgende aanpak:

- De voorzitter van het Algemeen Bestuur houdt jaarlijks 1-op-1 gesprekken met alle bestuursleden.
- Eenmaal per jaar vindt in de vorm van een plenaire sessie een zelfevaluatie plaats. Een keer in de twee jaar betreft het Bestuur een derde partij bij de evaluatie.
- Viermaal per jaar wordt door de niet-uitvoerende bestuursleden de wijze van uitoefening van hun toezichtstaak geëvalueerd.

Dit proces voor de zelfevaluatie is in overeenstemming met Code Pensioenfondsen. In het verslagjaar 2015 heeft een evaluatie plaatsgevonden. Mede op basis van deze evaluatie zijn (onder andere) verbeteringen doorgevoerd in de kwartaalrapportage voor het Algemeen Bestuur. Ook zijn aanpassingen doorgevoerd in het reglement van de Audit & Risk commissie. Andere aandachtspunten die uit de evaluatie naar voren zijn gekomen, worden in 2016 geadresseerd. In 2016 wordt een derde partij bij de evaluatie betrokken.

2.6.5 Geschiktheid van het Algemeen Bestuur

Het besturen van een pensioenfonds is een grote verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheid vraagt om specifieke geschiktheid. De eisen voor geschiktheid van de bestuursleden liggen vast in de 'Beleidsregel Geschiktheid 2012'. Deze beleidsregel is door De Nederlandsche Bank opgesteld.

Geschiktheidsplan

Philips Pensioenfonds beschikt over een geschiktheidsplan waarin vastligt over welke deskundigheid, competenties en professioneel gedrag de bestuursleden dienen te beschikken.

Het geschiktheidsplan beschrijft:

- de benodigde geschiktheidskenmerken voor het Algemeen Bestuur;
- de methodiek die het Algemeen Bestuur hanteert in geschiktheidsontwikkeling;
- hoe permanente educatie wordt bevorderd en geborgd;
- hoe evaluatie- en opvolgingsbeleid zijn ingericht;
- hoe de door het Fonds gehanteerde aanpak aansluit bij de eisen van de toezichthouder.

Visie op leren

Philips Pensioenfonds maakt gebruik van zowel formele als informele leeroplossingen om het geschiktheidsbeleid in te vullen. De formele kant bestaat uit trainingen voor bestuursleden. Verder biedt het Fonds mogelijkheden tot het ontwikkelen van specifieke vaardigheden en tot het onderhouden van deskundigheid via het bezoeken van themabijeenkomsten, seminars en congressen en het bijhouden van actualiteiten.

Intern organiseert het Bestuur periodiek opleidingsdagen om actuele thema's te behandelen. De opleidingsdagen van het Algemeen Bestuur vonden in het verslagjaar plaats in de maand juni. Tijdens deze twee dagen kwamen diverse onderwerpen aan bod, waaronder informatie over ESG-beleid, de nieuwe persoonlijke en beveiligde omgeving op de website van het Fonds (MijnPPF), strategisch risicomanagement en de splitsing van de onderneming.

Beoordeling van nieuwe leden van het Algemeen Bestuur vindt plaats op grond van een door het Bestuur opgesteld geschiktheidsprofiel en de 'Beleidsregel geschiktheid' van DNB. In beginsel worden nieuwe leden van het Algemeen Bestuur geacht om een opleiding gericht op het besturen van een ondernemingspensioenfonds te volgen. Ook het doorlopen van een assessment, uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij behoort tot de mogelijkheden.

Profiel van het Bestuur

Bij de samenstelling van het Bestuur wordt actief gestuurd om kandidaten aan boord te krijgen die de deskundigheidsgebieden op hoog niveau en op basis van ruime ervaring kunnen afdekken. Voor alle bestuurders geldt dat ze een grondige kennis van de eigen regeling en beleidskeuzes die daaraan ten grondslag liggen dienen te bezitten. Evenals inzicht in de risico's en manieren en momenten om die te beheersen en bij te sturen. Voor de uitvoerend bestuurders en de onafhankelijke voorzitter geldt daarnaast dat deze over een zeer ruime werk- en managementervaring in de financiële sector dienen te beschikken. De eisen die het Fonds stelt aan specifieke functies binnen het Bestuur zijn uitgewerkt in het Geschiktheidsplan.

2.7 Risicomanagement

In paragraaf 2.2 ‘Doel, ambitie & strategie’ is de financiële ambitie van het Fonds opgenomen. De risico’s die het Bestuur wil nemen om die ambitie te realiseren, vormen de risicohouding. De risicohouding is geformuleerd in paragraaf 2.3 ‘Risicohouding & haalbaarheid ambitie’. Hierin is opgenomen welke belangrijke principes voor de risicohouding het Fonds hanteert. Ook is aangegeven dat het beleid van het Fonds is om alle belangrijke risico’s periodiek te evalueren en te bepalen wat de impact is op de haalbaarheid van de ambitie. Te denken valt aan onder meer de ontwikkelingen op de financiële markten, waaronder de ontwikkeling van de rente. Welke invloed een ontwikkeling van de rente en/of het rendement op zakelijke waarden heeft op de actuele dekkingsgraad van het Fonds laat de gevoeligheidsanalyse zien in paragraaf 2.1.2. ‘Effect rente en rendement op financiële positie’. Omdat het effect nooit precies is te voorspellen, is hier sprake van een indicatie.

Het feit dat risico’s moeten worden genomen voor het behalen van de ambitie, dwingt tot een hoge mate van risicobewustzijn en risicobeheersing. Integraal risicomanagement staat dan ook nadrukkelijk op de agenda van het Fonds. Het Fonds wil een actueel, volledig en samenhangend beeld hebben van alle relevante risico’s en zorgen voor gepaste beheersingsmaatregelen.

2.7.1 Strategisch risicomanagement

Om een ambitie te bereiken, wordt een strategie uitgevoerd. Strategisch risicomanagement omvat alle activiteiten die zich richten op het identificeren en meten van de risico’s bij de uitvoering van die strategie, inclusief het op basis daarvan bijstellen van de strategie. Via monitoring wordt invulling gegeven aan risicomanagement op de ambitie van het Pensioenfonds.

Strategisch risicomanagement bestaat uit twee onderdelen:

1. Een continu, consistent en gestructureerd proces waarin alle aspecten van het strategische beleid kritisch worden beoordeeld tegen de achtergrond van het gestelde doel. Daarnaast bevat dit proces een periodieke evaluatie van de geschiktheid van de bijbehorende risicokaders en de heroverweging van beliefs, strategische asset allocaties en benchmarks.
2. Een periodieke rapportage, waarin wordt bekeken in hoeverre met het huidige beleid de ambitie van het fonds gerealiseerd kan worden binnen de vastgestelde risicokaders. De rapportage benoemt de risico’s die de ambitie werkelijk in gevaar kunnen brengen en geeft aan waar het huidige beleid mogelijk aanpassing behoeft.

Een rapportage als hiervoor bedoeld onder twee, wordt bij Philips Pensioenfonds halfjaarlijks uitgebracht en binnen het Algemeen Bestuur besproken. Deze rapportage bevat ook een inventarisatie van omgevingsrisico’s die relevant kunnen zijn in het kader van de uitvoering van de strategie.

2.7.2 Risico-organisatie/Governancestructuur

Het Bestuur van Philips Pensioenfonds vindt het belangrijk dat invulling van het risicomanagement over de volle breedte van het Fonds plaatsvindt. Deze ‘tone at the top’ vormt de basis voor de verdere inrichting van het Integraal risicomanagement door middel van het zogenaamde ‘three lines of defense’-model, waarbij de risico’s zo dicht mogelijk bij de bron

worden geadresseerd. De organisatie van Integraal risicomanagement bij het Fonds kan in grote lijnen als volgt worden weergegeven:

1-ste beheersingslijn

Het 'lijnmanagement' (Algemeen Bestuur, Dagelijks Bestuur en leidinggevenden binnen het Bestuursbureau) is verantwoordelijk voor het beheersen van de risico's van de beleidsterreinen waarvoor het betreffende managementonderdeel verantwoordelijk is.

2-de beheersingslijn

Het Fonds beschikt over een afdeling Integraal Risicomanagement (IRM). IRM toetst en adviseert onafhankelijk over de eerstelijns risicomanagementactiviteiten, met als doel te bewerkstelligen dat het Fonds alle financiële en niet-financiële risico's voldoende beheerst. Met het 'onafhankelijk adviseren' wordt bedoeld dat het advies tot stand komt onder verantwoordelijkheid van IRM. De afdeling IRM rapporteert daarnaast via een incidentenrapportage alsmede een risico controle matrix aan het Algemeen Bestuur, de Audit & Risk commissie en het Dagelijks Bestuur.

3-de beheersingslijn

De 3-de lijn wordt gevormd door de externe accountant, indien en voor zover het Bestuur hem opdracht heeft gegeven tot het beoordelen van de interne beheersing. De externe accountant geeft een oordeel over het ontwerp en de effectiviteit van de beheersing, inclusief eerste- en tweedelijns risicomanagementactiviteiten, voor zover het onderzochte onderdeel uitmaakt van de opdracht aan de externe accountant. De externe accountant rapporteert hierover aan het Algemeen Bestuur, Dagelijks Bestuur en de Audit & Risk commissie.

59

2.7.3 Beleidsmatig en operationeel risicomanagement

Beleidsmatig risicomanagement

Het beleidsmatig risicomanagement bij het Fonds betreft in de kern een onafhankelijke risicobeoordeling door de afdeling IRM van alle relevante beleidsvoorstellen waarover het Algemeen of Dagelijks Bestuur besluitvorming moet plegen. Onder meer op deze manier is binnen het Fonds 'countervailing power' (tegenspraak) georganiseerd.

Operationeel risicomanagement

Het operationeel risicomanagement is zoals hiervoor al aangegeven primair de verantwoordelijkheid van het lijnmanagement. Het zogenaamde 'Operational Risk Framework' kent een viertal pijlers.

1. Een eerste pijler is de risico controle matrix. In de risico controle matrix zijn de risico's en maatregelen vastgelegd. De integraal risicomangers hebben periodiek beoordelingen uitgevoerd van de opzet en werking van de beheersingsmaatregelen. Deze beheersingsmaatregelen zijn vastgelegd in de risico controle matrix. Over de uitkomsten van de beoordeling hebben de integraal risicomangers gerapporteerd aan het Dagelijks Bestuur, de Audit & Risk commissie en het Algemeen Bestuur. In 2015 is de risico controle matrix aangepast naar de meest actuele omstandigheden, inzichten en risico-inschattingen. Daar waar het Dagelijks Bestuur het nodig achtte, is op bevindingen die naar voren kwamen uit onderzoeken, adequate actie ondernomen door het treffen van aanvullende beheersmaatregelen.

2. Een tweede pijler is de aanwezigheid van actuele en normatieve beschrijvingen van de processen in de vorm van procesbeschrijvingen. Deze beschrijvingen zijn in het verslagjaar geactualiseerd.
3. Een derde pijler is de systematische registratie en behandeling van incidenten. Fouten, risico's of afwijkingen van procedures worden gemeld aan de integraal risicomangers, die hierover maandelijks rapporteren aan het Dagelijks Bestuur. Op kwartaalbasis wordt gerapporteerd aan de Audit & Risk commissie en Algemeen Bestuur. Van alle gemelde incidenten wordt de impact bepaald en onderverdeeld in high, medium en low impact. In geval van een high impact incident worden de voorzitter van de Audit & Risk commissie en de voorzitter van het Algemeen Bestuur direct geïnformeerd. Een gedraging of gebeurtenis, die een ernstig gevaar vormt voor de integere uitoefening van het bedrijf van het Fonds zal op grond van artikel 19a van het Besluit financieel toetsingskader gemeld worden bij DNB. Er worden dan direct maatregelen getroffen om het probleem op te lossen of het ontstane risico te mitigeren. De risicomangers bewaken de voortgang en kwaliteit van de oplossing van de gemelde incidenten en leggen hierover verantwoording af aan de Audit & Risk commissie. In het verslagjaar is geen incident gemeld met high-impact (2014: 1).
4. Als vierde pijler gelden de beleidsdocumenten die door het Fonds zijn goedgekeurd. In 2015 is de beschrijving van het integraal risicomanagementbeleid geactualiseerd. Besluitvorming door het Algemeen Bestuur hierover vindt begin 2016 plaats.

2.7.4 Risicomanagement overig

60

In deze subparagraaf wordt een toelichting gegeven op de verschillende niet-financiële risico's waaraan het Fonds blootstaat. De financiële risico's zijn opgenomen in de jaarrekening onder paragraaf 6.7 'Risicobeheer'.

Uitbestedingsrisico

Het Fonds heeft de uitvoerende werkzaamheden voor het pensioen- en vermogensbeheer uitbesteed aan externe partijen. Om te waarborgen dat het Fonds zekerheid heeft dat deze partijen de risico's voor de uitbestede activiteiten toereikend beheersen, zijn met alle partijen uitbestedingsovereenkomsten aangegaan. In de overeenkomsten is onder meer geregeld dat de externe partijen periodiek rapporteren over de werkzaamheden die zij voor het Fonds uitvoeren. Deze rapportages gaan in op de gang van zaken binnen de primaire processen. Een andere belangrijke beheersingsmaatregel betreft de 'ISAE3402'-rapportages. Deze rapportages beschrijven een groot aantal processen bij de externe partijen en de wijze waarop deze processen worden beheerst. De rapportages worden voorzien van het oordeel van een onafhankelijke auditor. De ontvangen rapportages worden door het Fonds beoordeeld en het Dagelijks Bestuur kan op basis daarvan besluiten tot het treffen van aanvullende beheersingsmaatregelen. Dit laatste doet zich veelal voor als de ISAE3402-rapportage niet alle relevante processen of systemen bevat. In zo'n geval wordt doorgaans aanvullende procesinformatie bij de beheerder opgevraagd en beoordeeld.

IT-risico

Het Fonds heeft in 2015 het informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld om daarmee een normstellend kader te hebben op basis waarvan het Fonds 'in control' kan zijn over de informatiebeveiliging, zowel bij het Fonds zelf als bij partijen aan wie het Fonds werkzaamheden heeft uitbesteed.

Het kader omvat drie beproefde 'auditeringscriteria':

- Access (exclusiviteit/vertrouwelijkheid)
Het beschermen van gevoelige informatie tegen ongeautoriseerde kennisname.
- Accuracy (integriteit/betrouwbaarheid)
Het waarborgen van de correctheid en de volledigheid van informatie en computerprogrammatuur.
- Availability (beschikbaarheid)
Zekerstellen dat informatiesystemen op het juiste moment en op de juiste plaats beschikbaar zijn voor gebruikers.

Om er zeker van te zijn dat het Fonds voldoende IT-ondersteuning heeft, maakt het gebruik van de IT-infrastructuur van de onderneming Philips. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de beschikbaarheid van IT-hard- en software, de elektronische opslag van informatie en de back-up en recovery-procedures. Over de kwaliteit van IT binnen de uitbestede processen bij de externe partijen krijgt het Fonds inzicht via de ISAE3402-rapportages. Zowel de generieke IT-beheersingsmaatregelen als de specifieke applicatiecontroles zijn onderdeel van deze rapportages.

Integriteitsrisico

In 2015 heeft het Fonds een integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd. Het Algemeen Bestuur heeft op basis van die analyse geconcludeerd dat de netto risico's binnen de risicohouding van het Fonds vallen en heeft besloten tot een aantal aanvullende beheersingsmaatregelen. Onder andere is besloten een analyse over cyberrisico's te laten uitvoeren. Daarnaast is de gedragscode op een aantal punten aangepast. Denk hierbij aan punten zoals het door verbonden personen melden van nevenfuncties, melden van privérelaties en privébelangen en het melden van transacties.

Op basis van het integriteitbeleid van het Fonds houdt de compliance officer van het Fonds toezicht. Zie paragraaf 2.6.2 'Gedragscode' voor verdere uitleg.

Juridisch risico

Naast de werkzaamheden van intern juristen maakt het Fonds gebruik van gerenommeerde juridische advieskantoren voor juridische kwesties. Zo wordt onder meer advies gevraagd over de impact van wijzigingen in wet- en regelgeving. Daarnaast maakt het Algemeen Bestuur van het Fonds gebruik van een vaste juridisch adviseur.

2.8 Communicatiebeleid

2.8.1 Strategisch communicatiebeleid 2015-2018

In paragraaf 2.2 'Doel, ambitie & strategie' is de communicatie-ambitie van Philips Pensioenfonds geformuleerd. Deze communicatie-ambitie is gebaseerd op het strategisch communicatieplan 2015-2018. Dit plan is begin 2015, na een positief advies van het Verantwoordingsorgaan, door het Algemeen Bestuur vastgesteld.

2.8.2 Actuele communicatiethema's in 2015

In het verslagjaar speelden onder meer de volgende actuele thema's, die van invloed waren op de pensioensituatie van de aangeslotenen. Het nieuwe Financieel Toetsingskader dat geldt vanaf 1 januari 2015, de invoering van de indexatiestaffel, de gevolgen van de invoering van het Witteveenkader voor pensioenopbouwers met een salaris boven € 100.000, de overgang naar de nieuwe pensioenbeheerder PGGM, verkiezingen gepensioneerd-leden voor het Verantwoordingsorgaan en de invloed van beslissingen van de overheid op het pensioen van de deelnemer. Deze thema's hebben in 2015 centraal gestaan in de diverse communicatiemiddelen die Philips Pensioenfonds in het verslagjaar heeft ingezet.

2.8.3 Middelen

Gedurende het verslagjaar is op verschillende manieren met de aangeslotenen van het Fonds gecommuniceerd over onder andere de hiervoor genoemde thema's. De belangrijkste communicatiemiddelen worden hier aangestipt.

Brief en video over financiële situatie van het Fonds

In maart 2015 hebben alle aangeslotenen van het Fonds een brief ontvangen. In deze brief is uitgebreid aandacht besteed aan de financiële positie van Philips Pensioenfonds per 1 januari 2015. Vanaf dat moment gelden de nieuwe wettelijke financiële regels voor pensioenfonds. Ook is het beoogde herstelplan destijds onder de aandacht gebracht en het indexatiebesluit 2015 toegelicht.

De inhoud van deze brief is door de voorzitter van het Algemeen Bestuur mondeling toegelicht in een persoonlijke video. De link naar deze video is opgenomen in de brief. Met de uitwerking van de boodschap in een video is rekening gehouden met segmentatie in de doelgroep en communicatievoorkeuren die binnen de doelgroep bestaan.

Generaties

Het magazine Generaties is in 2015 twee maal verschenen: in mei en november.

In de mei-uitgave is onder andere aandacht besteed aan een terugblik op het verslagjaar 2014. Daarnaast werd uitvoerig stilgestaan bij de financiële situatie van het Fonds op dat moment. Ook zijn de thema's indexatiebeleid, arbeidsongeschiktheidspensioen en de dialoogsessies voor deelnemers aan de orde geweest.

In november is tijdens de Pensioen3daagse ook een editie verschenen. In deze uitgave is aandacht besteed aan de invloed van de overheid op het pensioen van deelnemers, de rol en taken van het Verantwoordingsorgaan, de mogelijke invloed van de splitsing van de

onderneming op het pensioen van deelnemers en het Unifom Pensioenoverzicht dat pensioenopbouwers jaarlijks ontvangen.

De reguliere december-uitgave is eenmalig verschoven naar januari 2016. Hiervoor is gekozen om aan te sluiten bij de introductie van de nieuwe digitale omgeving 'Mijn Philips Pensioenfonds' (MijnPPF) die vanaf 1 januari 2016 online staat.

Gener@ties

De digitale nieuwsbrief Gener@ties is in 2015 elk kwartaal verschenen. In Gener@ties wordt aandacht besteed aan de financiële positie van het Fonds en actuele pensioenontwikkelingen. Daarnaast worden Philips-medewerkers en pensioenontvangers aan het woord gelaten over pensioengerelateerde onderwerpen. Zowel deelnemers van het Fonds als andere geïnteresseerden hebben de mogelijkheid zich te abonneren op de digitale nieuwsbrief die per e-mail wordt verstuurd. Vanuit de nieuwsbrief kan worden doorgelinkt naar de website van Philips Pensioenfonds waar verdere informatie te vinden is. Eind 2015 waren er ruim 6.800 abonnees.

Kwartaalverslag

Elk kwartaal publiceert het Fonds het kwartaalverslag op de website. In dit kwartaalverslag zijn de belangrijkste financiële gegevens van het Fonds opgenomen. Alle aangesloten en andere geïnteresseerden kunnen het kwartaalverslag via de website bekijken (www.philipspensioenfonds.nl/financielepositie).

Dialoogsessies

Gedurende het verslagjaar hebben een drietal dialoogsessies plaatsgevonden. Deze sessies zijn in het verslagjaar voor het eerst georganiseerd. Tijdens deze sessies is in een plenair gedeelte toelichting gegeven en tevens was er de mogelijkheid om in informele setting persoonlijke vragen te stellen. Bij deze sessies waren bestuursleden van elke geleding aanwezig. Tijdens de dialoogsessies zijn met name beleidsonderwerpen aan de orde geweest.

Voor pensioenopbouwers heeft een sessie plaatsgevonden in Amsterdam. In Drachten en Eindhoven waren de sessies toegespitst op zowel pensioenopbouwers als pensioenontvangers.

Website

Op de website van Philips Pensioenfonds kunnen deelnemers veel informatie vinden over hun pensioen en over algemene zaken binnen het Fonds. De website wordt ingezet om meer informatie te geven over een bepaald onderwerp waarover de deelnemer bijvoorbeeld per brief is geïnformeerd. Hierdoor wordt de informatie 'gelaagd' aangeboden.

Uniform Pensioenoverzicht en jaaroverzicht

Jaarlijks ontvangen alle pensioenopbouwers het Uniform Pensioenoverzicht. Dit pensioenoverzicht geeft de deelnemer informatie over zijn persoonlijke pensioensituatie. In het verslagjaar hebben vrijwel alle pensioenopbouwers enkele weken na verzending van het Uniform Pensioenoverzicht een ansichtkaart ontvangen. Het doel van deze ansichtkaart was om deelnemers te herinneren aan het ontvangen Pensioenoverzicht en om het gebruik van het Uniform Pensioenoverzicht een extra impuls te geven. De gedachte hierachter is dat een groter gebruik van het Uniform Pensioenoverzicht uiteindelijk leidt tot meer pensioeninzicht, wat één van de doelen van het strategisch communicatieplan is.

Alle pensioenontvangers ontvangen jaarlijks een jaaroverzicht. Op het jaaroverzicht staan de pensioenbedragen per 1 april. Alle pensioenontvangers hebben bij het jaaroverzicht in 2015 de Kieskrant ontvangen. In de Kieskrant stond meer informatie over verkiezingen voor gepensioneerd-leden van het Verantwoordingsorgaan.

Informatiepakket/brief over gevolgen invoering Witteveen kader per 1 januari 2015

Voor de opbouw van pensioen via de werkgever gelden bepaalde belastingregels. Per 1 januari 2015 heeft de overheid de belastingregels voor pensioenen gewijzigd. Dat betekent dat voortaan alleen fiscaal vrijgesteld pensioen opgebouwd kan worden over een bruto jaarsalaris tot € 100.000 (bedrag in 2015). In verband daarmee heeft de onderneming besloten de pensioenopbouw in het Philips Executives Pension Plan stop te zetten. Deelnemers aan die regeling zijn gedurende het verslagjaar overgegaan naar het nieuwe Philips flex pensioen ES. Ook het Philips flex pensioen is vanwege het Witteveen kader aangepast. Alle deelnemers waarop de fiscale wijzigingen van toepassing waren, zijn hierover in 2015 uitvoerig persoonlijk geïnformeerd.

2.8.4 Inrichten communicatie bij nieuwe pensioenuitvoerder

Gedurende het verslagjaar is uitvoerig aandacht besteed aan de inrichting van de communicatie bij de nieuwe pensioenuitvoerder PGGM vanaf 1 januari 2016. Omdat een aantal processen er bij PGGM anders uitziet dan bij de vorige pensioenuitvoerder moesten hier verschillende communicatiemiddelen op aangepast worden. Het betrof met name aanpassing van verschillende brochures en brieven.

Daarnaast is per 1 januari 2016 de nieuwe persoonlijke digitale omgeving 'MijnPPF' geïntroduceerd. Met MijnPPF heeft de deelnemer op ieder gewenst moment inzicht in zijn of haar pensioen. De deelnemer kan er voortaan zelf een aantal persoonlijke gegevens wijzigen. De Pensioenplanner is nu onderdeel geworden van MijnPPF. De functionaliteit van de Pensioenplanner is nauwelijks veranderd, maar de vormgeving van de Pensioenplanner is helemaal vernieuwd.

2.9 Vastgoedfraude

Voor de achtergrond van deze kwestie wordt verwezen naar de voorafgaande jaarverslagen waarin een en ander uitgebreid uiteen is gezet. Het verslagjaar 2015 stond in het teken van de afwikkeling van enkele eerder getroffen schikkingen met bij de vastgoedfraude betrokken (rechts)personen. Een aantal kleinere zaken tot verhaal van schades loopt nog. In één kwestie heeft het Pensioenfonds zich genoodzaakt gezien de zaak voor te leggen aan de civiele rechter. De uitkomst hiervan wordt in de toekomst op de gebruikelijke wijze financieel verantwoord.

2.10 Kosten

Het Algemeen Bestuur onderschrijft het belang van transparantie over uitvoeringskosten. Daarom wordt in deze paragraaf inzicht gegeven in de kosten van het Fonds. Daar waar nog geen volledig inzicht bestaat, werkt het Fonds met schattingen. Deze schattingen zijn gebaseerd op enerzijds informatie van de vermogensbeheerders van het Fonds en anderzijds informatie van de Pensioenfederatie.

In het huidige jaarverslag worden tevens de aanbevelingen van de AFM uit hoofde van haar onderzoek naar jaarverslagen van pensioenfondsen (uit juli 2014) zoveel als mogelijk opgevolgd. Eén van deze aanbevelingen is inmiddels in de regelgeving opgenomen en betreft het vermelden van de vermogensbeheer- en transactiekosten per beleggingscategorie. Dit overzicht is derhalve in deze paragraaf toegevoegd.

Tot de kosten wordt ook BTW gerekend voor zover deze niet kan worden teruggevorderd. Kosten in vreemde valuta zijn omgerekend naar euro's op basis van een gemiddelde omrekenkoers. Kosten die niet direct betrekking hebben op pensioenbeheer danwel vermogensbeheer zijn toegerekend aan pensioenbeheer en vermogensbeheer op een wijze die aansluit bij de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Onderstaande tabel loopt door op de volgende pagina.

Kosten	2015		2014		2013	
<i>Bedragen in miljoenen euro's (tenzij anders vermeld)</i>	Separaat vermeld in jaarrekening ²⁵	Verrekend met rendement	Separaat vermeld in jaarrekening	Verrekend met rendement	Separaat vermeld in jaarrekening	Verrekend met rendement
Pensioenuitvoeringskosten						
Kosten deelnemer en gepensioneerde	7,5	-	7,9	-	7,4	-
Kosten bestuur en financieel beheer	0,5	-	0,5	-	0,5	-
Projectkosten	2,8	-	1,1	-	0,1	-
Opslag voor algemene kosten	1,3	-	1,5	-	1,6	-
Totaal	12,1	-	11,0	-	9,6	-
Totaal pensioenuitvoeringskosten	12,1		11,0		9,6	
Pensioenuitvoeringskosten <i>in euro per deelnemer</i> ²⁶	€ 171		€ 151		€ 131	

²⁵ De aansluiting met de kosten genoemd in de jaarrekening is als volgt te maken: in bovenstaande tabel bedraagt het totaal van de kolom 'separaat vermeld in jaarrekening' € 39,5 miljoen. Deze kosten komen in de jaarrekening terug onder toelichting '[12] beleggingsresultaat voor risico pensioenfondsen' voor € 22,6 miljoen (afgerond € 22 miljoen) en onder toelichting '[15] pensioenuitvoeringskosten' voor € 17,0 miljoen (afgerond € 17 miljoen). Totaal € 39,6 miljoen. Het verschil van € 0,1 miljoen betreft afrondingen.

²⁶ Het aantal deelnemers is gedefinieerd als de som van het gemiddeld aantal actieve deelnemers en gepensioneerden. In 2015 zijn dit 70.595 personen (2014: 72.687 personen).

Vermogensbeheerkosten						
Vaste beheerkosten van beleggingen	21,8	8,2	19,0	6,3	24,0	6,5
Prestatieafhankelijke vergoedingen	0,0	-	0,0	-	0,1	-
Kosten bewaarloon	0,9	-	0,7	-	0,8	-
Overige kosten	0,7	-	0,7	-	0,8	-
Opslag voor algemene kosten	3,7	-	4,2	-	6,7	-
Totaal	27,1	8,2	24,6	6,3	32,4	6,5
Totaal vermogensbeheerkosten	35,3		30,9		38,9	
Vermogensbeheerkosten <i>Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen</i>	0,19%		0,18%		0,25%	
Transactiekosten	0,3	18,2	0,6	34,1	0,4	17,2
Totaal	0,3	18,2	0,6	34,1	0,4	17,2
Totaal transactiekosten	18,5		34,7		17,6	
<i>Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen</i>	0,10%		0,21%		0,12%	
Totaal kosten	39,5	26,4	36,2	40,4	42,4	23,7

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten bestaan onder meer uit de kosten van de pensioenbeheerder waaraan het Fonds de pensioenadministratie heeft uitbesteed. Daarnaast vallen ook de aan het pensioenbeheer toe te rekenen kosten van het Algemeen Bestuur en het Bestuursbureau, alsmede een deel van de toezichtskosten, kosten voor financieel beheer en projectkosten onder de pensioenuitvoeringskosten.

De kosten per deelnemer zijn sterk afhankelijk van onder meer de schaalgrootte van een pensioenfonds maar ook van het serviceniveau en de wijze van communiceren naar deelnemers. Deze factoren kunnen substantieel invloed hebben op het kostenniveau.

Het totaalbedrag aan pensioenuitvoeringskosten bedroeg over 2015 € 12,1 miljoen (2014: € 11,0 miljoen), ofwel € 171 per deelnemer (2014: € 151 per deelnemer). Deze toename wordt vrijwel volledig veroorzaakt doordat in 2015 project- en implementatiekosten zijn gemaakt in het kader van de overgang naar de nieuwe pensioenbeheerder PGGM die per 1 januari 2016 is gestart. Zonder deze eenmalige kosten zouden de pensioenuitvoeringskosten op € 137 per deelnemer zijn gekomen. Ook in 2014 zijn hiervoor reeds projectkosten gemaakt en zonder deze kosten waren, zoals vermeld in het jaarverslag 2014, de pensioenuitvoeringskosten € 142 per deelnemer. Derhalve zijn, zonder rekening te houden met genoemde eenmalige project- en implementatiekosten, de pensioenuitvoeringskosten in 2015 ten opzichte van 2014 met circa € 5 per deelnemer gedaald.

Het totaalbedrag pensioenuitvoeringskosten is lager dan het bedrag zoals vermeld in de jaarrekening (zie toelichting [15] Pensioenuitvoeringskosten op pagina 128). Dit komt omdat een deel van de kosten, dat in de jaarrekening opgenomen is als kosten pensioenbeheer, overeenkomstig de aanbevelingen van de Pensioenfederatie in dit hoofdstuk is toegerekend aan vermogensbeheerkosten. Hierbij kan gedacht worden aan onder meer personeelskosten, kosten adviseurs en kosten toezicht.

Vermogensbeheerkosten

Het totaalbedrag aan vermogensbeheerkosten bedroeg in 2015 € 35,3 miljoen (2014: € 31 miljoen), ofwel 0,19% van het gemiddeld belegd vermogen²⁷ (2014: 0,18%). € 0,4 miljoen (2014: € 0,5 miljoen) hiervan betreft schattingen.

De 'kosten separaat vermeld in de jaarrekening' zijn kosten die direct aan het Fonds gefactureerd worden. De 'kosten verrekend met het rendement' zijn kosten die verrekend zijn met het rendement en waarvoor het Fonds geen factuur ontvangt.

De vermogensbeheerkosten zijn sterk afhankelijk van de beleidskeuzes van het Fonds betreffende onder meer het risicoprofiel van het Fonds en de hieruit voortkomende beleggingsmix. Andere belangrijke factoren zijn de mate van actief dan wel passief beheer alsook de mate waarin het Fonds direct belegt in beleggingstitels of gebruikmaakt van beleggingsfondsen (indirect). De volgende tabel van de beleggingen voor risico van het Pensioenfonds geeft weer hoe de beleidskeuzes zich vertalen naar de beleggingsportefeuille. Deze keuzes kunnen leiden tot substantiële verschillen in de beheervergoeding. De tabel geeft de situatie weer ultimo 2015.

Beleggingen voor risico pensioenfonds	Omvang <i>in € mln</i>	% van totaal	Actief/passief	Direct/Indirect
Vastrentende waarden	10.377	59%		
Staatsobligaties uit eurolanden	6.434	37%	Passief	Direct
Staatsobligaties wereldwijd	499	3%	Passief	Direct
Bedrijfsobligaties wereldwijd	1.020	6%	Actief	Direct
Hypotheken	609	3%	Actief	Direct
Hoogrenderende bedrijfsobligaties	927	5%	Actief	Direct
Staatsobligaties uit opkomende markten	888	5%	Actief	Direct
Zakelijke waarden	7.552	43%		
Aandelen	5.145	29%	Passief	Direct
Vastgoed	1.904	11%	Actief	Direct / indirect
Grondstoffen	187	1%	Actief	Direct
Private equity	21	0%	Actief	Indirect
Cash	295	2%	Actief	Direct / indirect
Valuta-afdekking	-94	0%	Nvt	Direct
Rente- en inflatie-afdekking	-267	-2%	Nvt	Direct
Totaal	17.568²⁸	100%		

²⁷ Het gemiddeld belegd vermogen bedroeg over 2015 € 18.664 miljoen (2014: € 16.852 miljoen).

²⁸ Betreft de beleggingen voor risico pensioenfonds ultimo 2015 zoals opgenomen in de balans in de jaarrekening (€ 19.391 miljoen) gesaldeerd met de beleggingen (derivaten) met een negatieve waarde (€ 1.792 miljoen) en de terugbetalingsverplichting uit hoofde van ontvangen liquiditeitenonderpand (€ 31 miljoen).

Het Fonds heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan de vermogensbeheerder BlackRock. De kosten voor dit beheer worden aan het Fonds gefactureerd. De beheervergoeding betreft een vast percentage per gedeelte van het beheerd vermogen. Dit percentage is onder meer gebaseerd op de beleggingscategorie en beleggingsstijl zoals opgenomen in de tabel. Vanaf dit verslagjaar dienen pensioenfondsen de vermogensbeheer- en transactiekosten per beleggingscategorie weer te geven.

Voor de kosten voor andere diensten, zoals aanstelling en monitoring van externe beheerders, risicomanagement, vermogensbeheeradministratie en advisering, is met BlackRock een aparte vergoeding afgesproken. Dit betreft een vast percentage over het totaal beheerd vermogen.

Ten opzichte van 2014 zijn de vermogensbeheerkosten met € 4,4 miljoen toegenomen. De belangrijkste redenen van deze toename zijn:

- Een hoger gemiddeld belegd vermogen (€ 18.664 miljoen over 2015 ten opzichte van € 16.852 miljoen over 2014);
- Een stijging van de beheerkosten die worden verrekend met het rendement. Dit komt vooral door de verdere opbouw van de beleggingen in indirect vastgoedfondsen. Daarnaast was gedurende 2015 een deel van de vastgoedallocatie tijdelijk belegd in geldmarktfondsen. De kosten in vastgoed- en geldmarktfondsen worden verrekend met het rendement;
- De in de 2^e helft van 2014 doorgevoerde wijzigingen in het beleggingsbeleid werken over 2015 het gehele jaar door in de kosten. Hierbij valt te denken aan de uitbreiding van de actieve (en dus relatief duurdere) mandaten die beleggen in bedrijfsobligaties wereldwijd, staatsobligaties in opkomende markten en hoogrenderende bedrijfsobligaties.

De directe vastgoedportefeuille van € 49 miljoen (onderdeel van de post 'Vastgoed' in de tabel) wordt door het Fonds zelf beheerd. De vermogensbeheerkosten hiervan hebben onder meer betrekking op interne kosten en externe advieskosten.

Vanaf 2011 belegt het Fonds eveneens in indirecte vastgoedfondsen met een wereldwijd mandaat. Liquiditeiten die bestemd zijn voor beleggingen in indirect vastgoedfondsen worden (tijdelijk) belegd in beursgenoteerd vastgoed en deels geïnvesteerd in geldmarktfondsen. Ook liquiditeiten in andere portefeuilles worden zoveel mogelijk geïnvesteerd in geldmarktfondsen. Eind 2015 belegde het Fonds voor een marktwaarde van € 726 miljoen (eind 2014: € 1.438 miljoen) in geldmarktfondsen. De kosten voor het beheer van deze geldmarktfondsen alsmede andere kosten zoals bewaarkosten en administratiekosten, zijn bepaald op basis van de prospectussen en jaarrekeningen van deze fondsen, en zijn opgenomen onder de vermogensbeheerkosten. Ook de kosten van andere beleggingsfondsen waarin het Fonds belegt, zijn opgenomen onder vermogensbeheerkosten. De beleggingen in private equity met een totale marktwaarde ultimo 2015 van € 21 miljoen (eind 2014: € 27 miljoen) kennen een zogenaamde 'fonds-van-fondsen-structuur'. Dit betekent dat het Fonds niet direct belegt in beleggingstitels maar in fondsen die op hun beurt beleggen in onderliggende beleggingsfondsen. De vermogensbeheerkosten in deze onderliggende fondsen zijn over het algemeen niet inzichtelijk en vaak niet beschikbaar. Daarom heeft het Fonds de vermogensbeheerkosten in onderliggende private equity-fondsen geschat op basis van informatie van de Pensioenfederatie. Dit betreft 2% van het gemiddeld beheerd vermogen voor beleggingen in venture capital en 1,65% voor overige private equity strategieën.

Onder vermogensbeheerkosten zijn tevens de kosten voor bewaring en administratie van de beleggingen opgenomen.

Tenslotte zijn onder de vermogensbeheerkosten nog diverse andere kosten opgenomen die direct verband houden met vermogensbeheer dan wel geheel of gedeeltelijk toe te rekenen zijn aan vermogensbeheer. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om advieskosten, accountantskosten en interne kosten van het Pensioenfonds waaronder personeelskosten. Daarnaast omvatten de vermogensbeheerkosten aan vermogensbeheer toe te rekenen kosten van het Algemeen Bestuur en het Bestuursbureau alsmede een deel van de toezichtskosten, kosten voor financieel beheer en projectkosten.

De vermogensbeheerkosten zoals hiervoor toegelicht, zijn gebaseerd op de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Deze aanbevelingen wijken af van de regels voor de presentatie van de vermogensbeheerkosten in de jaarrekening (zie toelichting [12] Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds op pagina 127).

Transactiekosten

Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt moeten worden om een (beleggings-)transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Dit zijn over het algemeen geen kosten die aan de vermogensbeheerder worden betaald, maar kosten die bijvoorbeeld aan de beurs of aan een broker moeten worden betaald. Het verkrijgen van inzicht in deze kosten is niet eenvoudig omdat wereldwijd gewerkt wordt met zogenaamde ‘netto’ prijzen. Dit betekent dat de transactiekosten zijn ‘verborgen’ in de transactieprijzen.

Om een indicatie te geven van deze transactiekosten is gebruikgemaakt van schattingen. Het gaat dan met name om transacties in vastrentende waarden en bepaalde derivaten. Het Fonds heeft voor deze schattingen informatie gebruikt van de vermogensbeheerder. Omdat transactiekosten deel uitmaken van de transactieprijzen, is in het rendement reeds rekening gehouden met deze kosten.

70

De totale transactiekosten over 2015 bedroegen € 19 miljoen (2014: € 35 miljoen). € 17 miljoen hiervan betreft schattingen. De verdeling van de totale kosten is als volgt:

- In- en uitstapkosten bij beleggingsfondsen²⁹: € 1 miljoen (2014: € 9 miljoen)
- Aan- en verkoopkosten bij directe beleggingen: € 17 miljoen (2014: € 25 miljoen)
- Transactiekosten bij vastgoed: € 1 miljoen (2014: € 1 miljoen)

Onder in- en uitstapkosten bij beleggingsfondsen zijn opgenomen de door de vermogensbeheerder geschatte instapkosten gemaakt bij de uitbreiding van de beleggingen in indirect vastgoedfondsen.

Voor aan- en verkoopkosten bij aandelen- en futuretransacties zijn de werkelijk betaalde broker- en commissiekosten opgenomen voor een totaalbedrag van € 1 miljoen (2014: € 4 miljoen).

De overige aan- en verkoopkosten hebben betrekking op vastrentende waarden en derivaten (interest rate swaps, inflation swaps en valutatermijntransacties). Deze kosten zijn door de vermogensbeheerders geschat door een gemiddeld transactiekosten-percentages te relateren aan het werkelijke totale transactievolume (in euro's) per beleggingscategorie in 2015.

²⁹ Het Fonds beschikt niet over informatie over eventuele in- en uitstapkosten bij beleggingen in onderliggende fondsen van private equity. Deze zijn niet meegenomen.

De afname in deze kosten komt doordat er in 2014 een aantal omvangrijke transitie heeft plaatsgevonden, waardoor de transactievolumes hoger waren dan over 2015, in combinatie met de transitiekosten die BlackRock separaat in rekening bracht. Deze uitgebreide transitie hebben in 2015 niet plaatsgevonden. De incidentele kosten van deze transitie in 2014 bedroegen € 16 miljoen (0,09% van het gemiddeld belegd vermogen). Deze € 16 miljoen was opgenomen in de € 25 miljoen (aan- en verkoopkosten bij directe beleggingen). Zonder deze eenmalige transactiekosten zouden de transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen 0,12% bedragen over 2014. Over 2015 bedragen de transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen 0,10%. De daling van de transactiekosten wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door aanzienlijk lagere in- en uitstapkosten bij niet-beursgenoteerde indirect vastgoedfondsen hetgeen verband houdt met minder (nieuwe) investeringen in deze vastgoedfondsen gedurende 2015.

De transactiekosten bij vastgoed houden verband met de verkoop- en verhuurkosten van het directe vastgoed en betreffen onder meer in 2015 verschuldigde overdrachtsbelasting en makelaarscourtage. Ook de advieskosten gemaakt bij de selectie van indirect vastgoedfondsen zijn opgenomen als transactiekosten vastgoed.

Kosten per beleggingscategorie

Bovenstaande vermogensbeheerkosten en transactiekosten kunnen toegerekend worden aan de verschillende beleggingscategorieën waarin het Fonds belegt. In de navolgende tabel is hiervan een overzicht gegeven:

	2015		2014	
Beleggingscategorie bedragen in miljoenen euro's	Vermogensbeheer- kosten	Transactiekosten	Vermogensbeheer- kosten	Transactiekosten
Vastrentende waarden	11,2	11,4	8,8	19,7
Aandelen	1,7	0,9	1,3	1,6
Vastgoed	9,4	1,2	7,2	9,5
Grondstoffen	0,7	0,0	0,5	0,0
Alternatieven: Private Equity	0,6	0,0	0,8	0,0
Hedgefonds	0,1	0,0	0,3	0,3
Overige beleggingen	0,4	0,0	0,1	0,0
Overlay beleggingen	2,2	5,0	2,8	3,6
Niet te alloceren aan een beleggingscategorie	9,0	0,0	9,1	0,0
Totaal	35,3	18,5	30,9	34,7

Bovenstaande indeling is ontleend aan de indeling die DNB jaarlijks uitvraagt bij pensioenfondsen. Voor vastrentende waarden en vastgoed is deze indeling gelijk aan de indeling volgens de jaarrekening. In de jaarrekening maakt de categorie grondstoffen onderdeel uit van de categorie aandelen terwijl deze in bovenstaande tabel separaat zijn vermeld. De beleggingen in private equity, hedge funds en overige beleggingen staan in de jaarrekening onder de categorie overige beleggingen. In bovenstaande tabel betreffen de overige beleggingen de liquiditeiten in de diverse portefeuilles die niet in geldmarktfondsen zijn geïnvesteerd. Voor een toelichting op

de ontwikkeling van de vermogensbeheer- en transactiekosten per beleggingscategorie wordt verwezen naar de toelichting op de vermogensbeheerkosten (pagina 68) respectievelijk naar de toelichting op de transactiekosten (pagina 70). De stijging van de transactiekosten voor overlay beleggingen in 2015 ten opzichte van 2014 wordt met name veroorzaakt door hogere volumes in valutatermijntransacties en door hogere spreads vanwege een toegenomen volatiliteit op de valutamarkten.

Onder de kosten die niet te alloceren zijn aan een beleggingscategorie vallen bijvoorbeeld het bewaarloon, de kosten van het fiduciair beheer door de vermogensbeheerder en algemene kosten, zoals advieskosten, accountantskosten, toezichtskosten en personeelskosten.

Relatie van de kosten voor vermogensbeheer met fondsrendement en risicoprofiel

In de hiernavolgende tabel worden de vermogensbeheer- en transactiekosten weergegeven in relatie tot het rendement van het Fonds:

	2015	2014
Bruto rendement	0,34%	19,9%
Vermogensbeheerkosten (verrekend met rendement) ³⁰	-0,04%	-0,04%
Transactiekosten (verrekend met rendement)	-0,10%	-0,21%
Gerapporteerd rendement (in jaarverslag)³¹	0,20%	19,62%
Vermogensbeheerkosten (separaat vermeld in jaarrekening) ³⁰	-0,15%	-0,14%
Netto rendement	0,05%	19,48%

72

De vermogensbeheerkosten hangen samen met de beleggingsstrategie die een fonds hanteert, en de wijze waarop deze strategie wordt vertaald naar beleggingsmandaten. In het algemeen kan men stellen dat beleggingscategorieën met een hoger verwacht rendement en risico (bijvoorbeeld indirect vastgoed of aandelen) hogere kosten met zich meebrengen dan staatsobligaties, die een lager verwacht rendement en risico kennen. Philips Pensioenfonds is met ingang van 2014 overgegaan op een risicovoller beleggingsbeleid, teneinde een hoger rendement te realiseren. Deze aanpassing sluit aan bij de ambitie en risicohouding die het Fonds heeft geformuleerd. Er is binnen vastrentende waarden meer opgeschoven richting actief beheerde mandaten zoals bedrijfsobligaties en staatsobligaties in opkomende markten. Ook is meer belegd in zogenoemde zakelijke waarden, met name vastgoed, waardoor de vermogensbeheerkosten zijn toegenomen.

Een ander belangrijk aspect voor de kosten is de wijze waarop de beleggingsstrategie wordt geïmplementeerd. Het Fonds hanteert als principe ('investment belief'), dat passief wordt belegd tenzij het Fonds verwacht dat de extra kosten die gepaard gaan met actief beheer meer dan gecompenseerd worden door een hoger verwacht rendement, of een passieve implementatie niet mogelijk is. Er vindt dus een afweging plaats of de extra kosten van actief beheer opwegen tegen het verwachte extra rendement dat actief beheer oplevert. Deze aanpak heeft tot gevolg dat het grootste deel van het vermogen van het Fonds passief wordt belegd.

³⁰ De vermogensbeheerkosten (verrekend met rendement) opgeteld met de vermogensbeheerkosten (separaat vermeld in de jaarrekening) is gelijk aan het totaal aan vermogensbeheerkosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen).

³¹ Het gerapporteerde rendement is berekend op basis van werkelijke cijfers. Het in deze tabel vermelde bruto rendement en netto rendement zijn van dit gerapporteerde rendement afgeleid.

Vergeleken met andere pensioenfondsen zijn de vermogensbeheerkosten van Philips Pensioenfonds relatief laag. Dit kan deels verklaard worden door een relatief grote weging naar vastrentende waarden. Hoewel het Fonds is opgeschoven naar een hoger risicoprofiel van de beleggingen, wordt vanwege het feit dat het Fonds een 'grijs' fonds is nog altijd strategisch 60% in vastrentende waarden belegd. Maar daarnaast spelen ook de hoofdzakelijk passieve invulling van de portefeuille en de minimale allocatie naar private equity, hedge fondsen en andere alternatieve assets, een belangrijke rol.

2.II Verwachtingen 2016

In deze paragraaf worden verschillende verwachte ontwikkelingen in 2016 aangestipt.

Beleggingen

- Ten aanzien van de vastgoedallocatie was per ultimo 2015 de portefeuille nog in opbouw. Dit betekent dat binnen de allocatie nog een belangrijk deel in beursgenoteerde onroerendgoedbeleggingen (veelal zogenaamde REITS) en 'Cash' belegd is. De verwachting is dat in 2016 de vastgoedallocatie verder gevuld wordt met beleggingen in indirect niet-beursgenoteerd onroerend goed.
- Begin 2016 heeft het Algemeen Bestuur besloten om het ESG-beleid verder te verfijnen. De implementatie hiervan zal naar verwachting later in 2016 plaatsvinden.

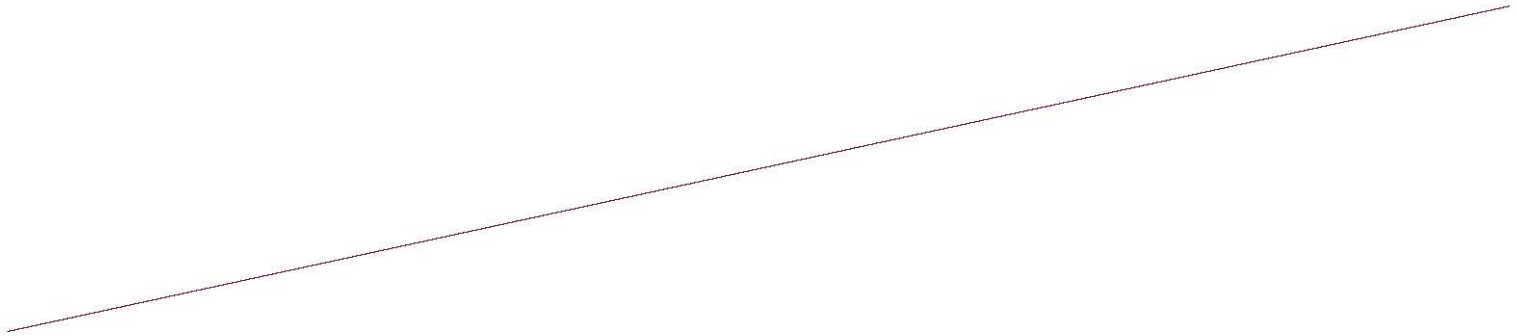
Pensioenen

- Op 10 maart 2016 maakte de Europese Centrale Bank bekend dat de rente verder wordt verlaagd en dat het opkoopprogramma voor obligaties verder wordt uitgebreid. De financiële gezondheid van het Fonds, die in de eerste maanden van 2016 al verslechterd is, zal mogelijk verder verslechteren. Deze ontwikkeling kan op termijn gevolgen hebben voor de pensioenopbouw van huidige Philips-medewerkers en voor de indexatiekansen van alle aangeslotenen.
- Vanaf 1 januari 2016 verzorgt pensioenbeheerder PGGM de administratie van de Philips-pensioenen, evenals de informatievoorziening aan deelnemers. 2016 staat in het teken van het verder inregelen van de samenwerking met PGGM.

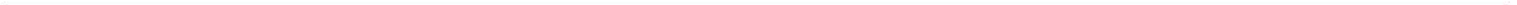
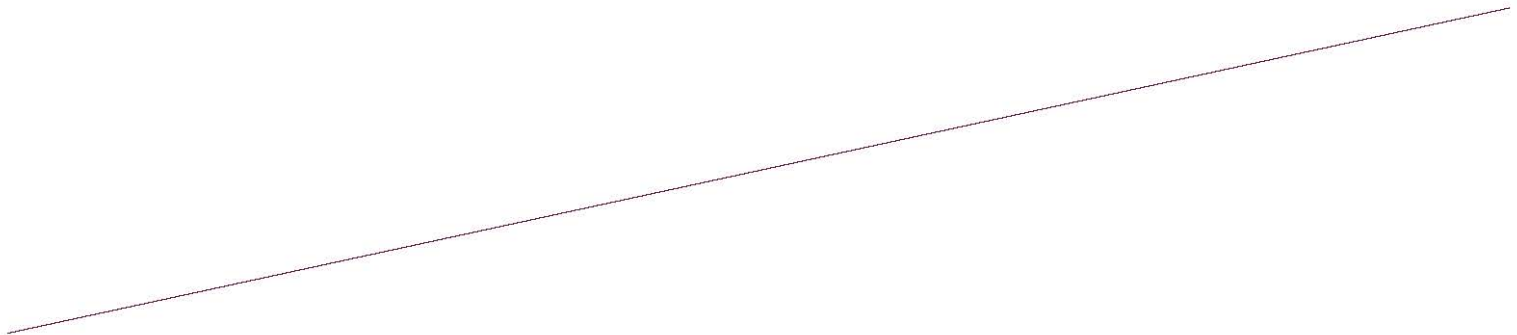
Organisatie Philips Pensioenfonds

- In december 2015 heeft Philips Pensioenfonds een oproep gedaan om mee te doen aan de verkiezingen voor twee nieuwe bestuursleden namens de gepensioneerden. Ook zijn diverse organisaties geïnformeerd over de mogelijkheden en voorwaarden voor het indienen van een Kieslijst voor de verkiezingen. Philips Pensioenfonds heeft uitsluitend van de Federatie van Philips Verenigingen van Gepensioneerden een kieslijst ontvangen. Omdat dit de enige inzending is, volgen er geen verkiezingen. De verwachting is dat gedurende het jaar 2016 de benoeming van door het Algemeen Bestuur geschikt geachte kandidaten plaatsvindt onder het voorbehoud van goedkeuring door de toezichthouder, De Nederlandsche Bank.
- Later in 2016 worden verkiezingen gehouden voor een werknemerslid binnen het Verantwoordingsorgaan.
- Verwacht wordt dat in 2016 geen substantiële wijziging plaatsvindt in het aantal medewerkers van het Fonds.

Eindhoven, 18 mei 2016
Het Algemeen Bestuur

3 Intern toezicht

Sinds 1 juli 2014 is het bestuur van Philips Pensioenfonds ingericht als one tier board volgens het omgekeerd gemengd model. Het omgekeerd gemengd model wordt gekenmerkt door het, binnen één Algemeen Bestuur, hebben van uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders met ieder (deels) eigen taken (zie ook paragraaf 1.2.2 'Structuur'). Binnen het Algemeen Bestuur zijn de niet-uitvoerende bestuurders belast met het toezicht op de uitvoerende bestuurders, ook wel het Dagelijks Bestuur genoemd (intern toezicht).

De invulling van het intern toezicht bij Philips Pensioenfonds is ingericht langs de volgende lijnen:

- De organisatie is zodanig ingericht dat er de nodige 'checks and balances' zijn, dat er voldoende 'countervailing power' is tussen enerzijds de niet uitvoerende bestuurders en anderzijds het Dagelijks Bestuur, en dat er waarborgen zijn voor integer handelen.
- Het Dagelijks Bestuur legt op adequate wijze verantwoording af aan het niet-uitvoerend bestuur en wordt daarover kritisch bevraagd.
- Het niet-uitvoerend bestuur verlaat zich niet alleen op rapportages van het Dagelijks Bestuur, maar gebruikt ook rapportages van onafhankelijke derden bij zijn oordeelsvorming.
- Het niet-uitvoerend bestuur laat zich waar nodig ondersteunen bij de uitoefening van zijn toezichtstaken.

Het niet-uitvoerend bestuur evalueert de invulling van zijn toezichtrol en het functioneren van het Dagelijks Bestuur periodiek.

De invulling van het intern toezicht vraagt, op grond van de bovenvermelde inrichting, om het stellen van specifieke eisen aan enerzijds de mensen en anderzijds de organisatie.

De mensen

Het Fonds heeft een geschiktheidsplan waarin is vastgelegd over welke deskundigheid, competenties en professioneel gedrag bestuursleden dienen te beschikken. Hierbij wordt rekening gehouden met de deels verschillende eisen die worden gesteld aan de leden van het Dagelijks Bestuur en de niet-uitvoerend bestuurders.

Basis voor een goede invulling van het intern toezicht is dat de niet-uitvoerend bestuurders deskundig zijn, onafhankelijk opereren en als collectief over voldoende 'countervailing power' beschikken ten opzichte van de dagelijks bestuurders. In het geschiktheidsplan zijn elementen opgenomen die specifiek voor de niet-uitvoerend bestuurders gelden en verband houden met de voor het vervullen van de intern toezichtrol vereiste deskundigheid, competenties en professioneel gedrag. In het verslagjaar hebben, in het licht van het geschiktheidsplan, opleidingen plaatsgevonden tijdens de jaarlijkse opleidingsdagen in juni (zie ook paragraaf 2.6.5 'Geschiktheid van het Algemeen Bestuur'). Ook hebben er op verschillende momenten tijdens de middagsessies van de vergaderingen van het Algemeen Bestuur opleidingen plaatsgevonden. Onderwerpen die in dit kader behandeld zijn, betreffen onder meer het nieuwe Financiële Toetsingskader, de risico's rondom opbouw, het beleggingsproces en wet- & regelgeving omtrent premie- en indexatiedepots.

Het niet-uitvoerend bestuur evalueert als collectief jaarlijks zijn eigen functioneren, waaronder begrepen de invulling van de intern toezichtrol en het functioneren van het Dagelijks Bestuur. Daarnaast komt de invulling van de intern toezichtrol aan de orde in de individuele evaluatie, die de voorzitter jaarlijks met alle bestuursleden houdt. In deze gesprekken wordt, tegen de achtergrond van de geschiktheidseisen en het functieprofiel, ook de status van de individuele ontwikkeling van de bestuursleden besproken. Tijdens de 1-op-1 evaluatiegesprekken die hebben

plaatsgevonden, zijn op individuele basis afspraken gemaakt om (aanvullende) opleidingen te volgen. In de loop van 2016 wordt het één en ander nader ingevuld.

In een apart overleg op kwartaalbasis, dat plaatsvindt buiten de aanwezigheid van het Dagelijks Bestuur, staat het niet-uitvoerend bestuur nader stil bij de verschillende punten van toezicht, de follow up daarvan en de identificatie van aandachtspunten voor de komende periode. Ook evalueert het niet-uitvoerend bestuur tijdens dit overleg het functioneren van het Dagelijks Bestuur en de wijze waarop het Dagelijks Bestuur zijn taak invult. De voorzitter geeft terugg koppeling aan de algemeen directeur over de bevindingen van het niet-uitvoerend bestuur.

De organisatie

Het niet-uitvoerend bestuur laat zich ondersteunen door de Audit & Risk commissie bij het toezicht op de risicobeheersing, het beleggingsbeleid en de financiële informatiever schaffing (zie ook paragraaf 1.2.2 'Structuur'). In de Audit & Risk commissie wordt, in het kader van de ondersteuning bij het uitoefenen van toezicht door het niet-uitvoerend bestuur diepgaand ingezoomd op bepaalde onderdelen van de kwartaalrapportage. Ook wordt, in het kader van het toezicht op het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan, specifiek ingezoomd op onderwerpen waarvan het Algemeen Bestuur heeft aangegeven deze van belang te achten, bijvoorbeeld via zogeheten 'deep dives'. Verder spreekt de Audit & Risk commissie met zowel de externe actua ris als de externe accountant over hun bevindingen naar aanleiding van de jaarlijkse controle van de jaarrekening van het Fonds. De externe accountant voert eenmaal per twee jaar een separaat onderzoek uit naar de kwaliteit van de interne beheersing. Voor 2016 werd dit onderzoek jaarlijks uitgevoerd. Vanwege het structureel ontbreken van materiële bevindingen is de frequentie van het onderzoek teruggebracht naar één keer per twee jaar. Tijdens het verslagjaar heeft dit tweejaarlijkse onderzoek plaatsgevonden. De bevindingen ervan zijn in december in de Audit & Risk commissie besproken.

De Audit & Risk commissie laat zich bij haar taakuitoefening onafhankelijk ondersteunen door de integraal risicomanagers van het Fonds. Met het 'onafhankelijk ondersteunen' wordt bedoeld dat de in dit verband gegeven adviezen tot stand komen onder verantwoordelijkheid van IRM. De integraal risicomanagers rapporteren eenmaal per kwartaal rechtstreeks aan de Audit & Risk commissie over incidenten en de werking van de risico controle matrix (RCM). In het kader van de bespreking van de incidenten- en de RCM-rapportages in het verslagjaar, is de RCM-rapportage qua opzet op enkele punten aangepast. Ook zijn er naar aanleiding van de bespreking van de incidentenrapportages in de Audit & Risk commissie aanvullende acties uitgezet.

Om te waarborgen dat de niet-uitvoerend bestuurders hun intern toezichtrol goed kunnen vervullen, zijn binnen het Fonds processen ingericht die erop zien dat het Dagelijks Bestuur op adequate wijze verantwoording aflegt aan het niet-uitvoerend bestuur. Uitgangspunt hierbij is dat het niet-uitvoerend bestuur over alle informatie beschikt ten aanzien van de activiteiten van het Dagelijks Bestuur die nodig is voor een adequate invulling van het intern toezicht. Het afleggen van verantwoording door het Dagelijks Bestuur c.q. het afnemen van verantwoording door het niet-uitvoerend bestuur vindt zowel schriftelijk als mondeling plaats.

Het Dagelijks Bestuur brengt de volgende schriftelijke rapportages uit aan het niet-uitvoerend bestuur:

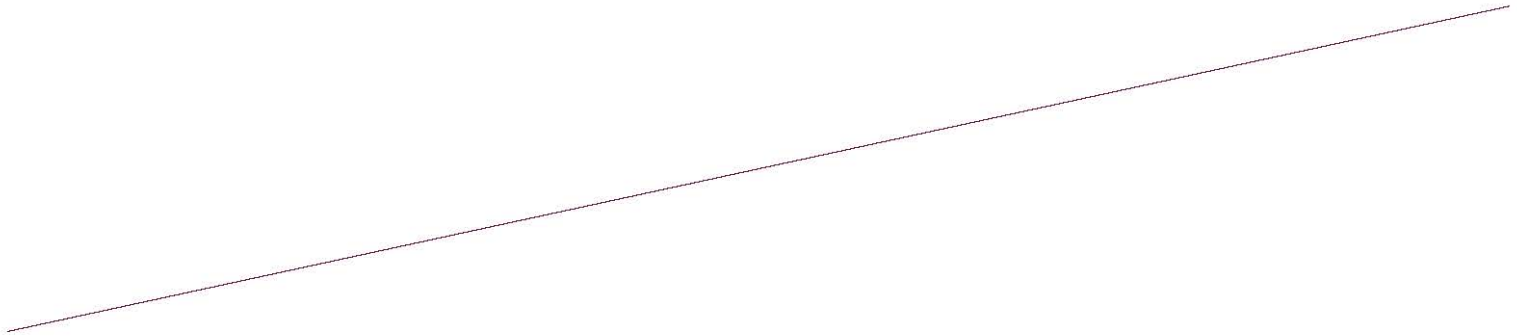
- een wekelijkse update betreffende de dekkingsgraad
- een maandrapportage
- een kwartaalrapportage.
- eens per half jaar een rapportage over de beheersing van strategische risico's (strategische risicomanagement-rapportage)

De laatste twee rapportages worden uitvoerig behandeld tijdens de vergaderingen van het Algemeen Bestuur, waarbij het Dagelijks bestuur hierover door het niet-uitvoerend bestuur kritisch wordt bevraagd. Tijdens het verslagjaar is, op verzoek van het niet-uitvoerend bestuur, de kwartaalrapportage qua opzet op een aantal punten aangepast. Ook zijn uit de besprekingen van de rapportages gedurende het jaar regelmatig actiepunten voor het Dagelijks Bestuur voortgekomen. Het betreft onder meer het meenemen van specifieke punten in de communicatie naar aangeslotenen en de communicatie over het ESG-beleid.

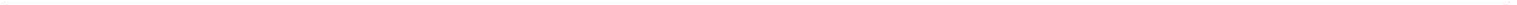
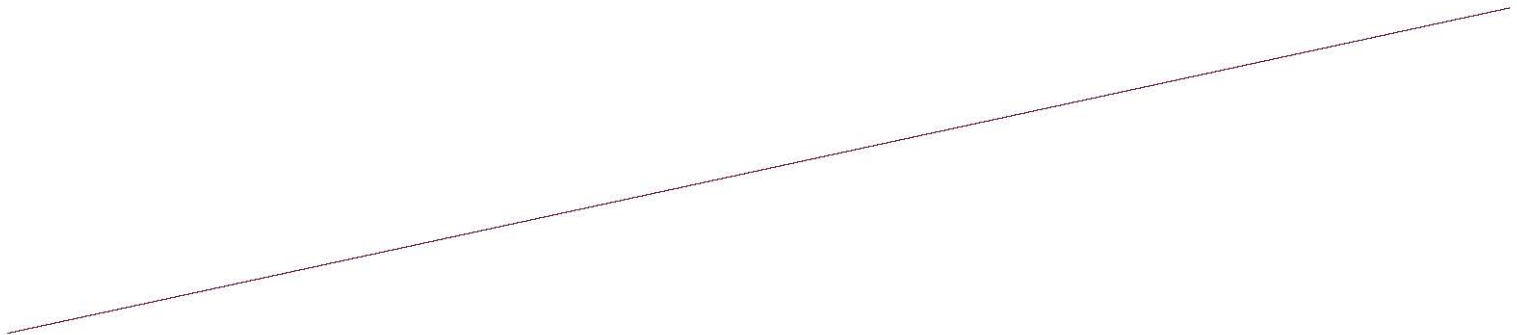
Daarnaast wordt er door onafhankelijke externe partijen gerapporteerd over de door het Dagelijks Bestuur uitgevoerde activiteiten. De rapporteurs komen de opgestelde rapporten desgewenst in het Algemeen Bestuur of de Audit & Risk commissie toelichten, alwaar het niet-uitvoerend bestuur gelegenheid heeft om de rapporteurs kritisch te bevragen. Rapportages van onafhankelijke externen zijn in de eerste plaats de eerdergenoemde rapportages van de externe accountant en de externe actuaris. Daarnaast kunnen er, al dan niet op verzoek van het niet-uitvoerend bestuur, ad hoc rapportages worden opgesteld over uiteenlopende onderwerpen. Zo is er in het verslagjaar periodiek gerapporteerd over de transitie naar de nieuwe pensioenprovider (PGGM). Naar aanleiding van opmerkingen van het nietuitvoerend bestuur, is de door PGGM uitgebrachte voortgangsrapportage op een aantal punten aangepast. Verder heeft een onafhankelijke deskundige kort na afloop van het verslagjaar, een rapportage uitgebracht over de wijze waarop de transitie naar de nieuwe pensioenbeheerder is verlopen. De conclusie van dit rapport was dat de transitie naar PGGM goed is verlopen.

Eerder in dit hoofdstuk is aangegeven dat het afleggen/afnemen van verantwoording ook mondeling plaatsvindt. Dit gebeurt onder meer tijdens:

- de vergaderingen van het Algemeen Bestuur. Op de agenda's van het Algemeen Bestuur zijn met regelmaat punten vermeld die een vorm van toezicht op c.q. terugkoppeling van het Dagelijks Bestuur vormen. Daarnaast wordt ook bij andere agendapunten door de niet-uitvoerende bestuurders diepgaand gevraagd naar nadere details omtrent de uitvoering en de dagelijkse gang van zaken.
- de vergaderingen van de Audit & Risk commissie. Zoals hiervoor vermeld, staat ieder kwartaal de bespreking van de incidentenrapportage en de rapportage over de opzet en werking van de risico controle matrix op de agenda. Het Dagelijks Bestuur wordt hierover door de Audit & Risk commissie diepgaand en kritisch bevraagd.
- de wekelijkse afstemming en de tussentijdse contacten tussen de voorzitter van het Algemeen Bestuur en de algemeen directeur en tijdens andere overleggen tussen leden van het niet-uitvoerend bestuur en het Dagelijks Bestuur. Hierbij wordt niet alleen gesproken over de voorbereiding van komende vergaderingen, maar houdt de voorzitter, als 'vooruitgeschoven post' van de niet-uitvoerend bestuurders vinger aan de pols bij de lopende zaken en hoe het Dagelijks Bestuur daarmee omgaat.

4 Verantwoording

Oordeel Verantwoordingsorgaan 2015

Algemeen

Het Bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Concreet heeft het Verantwoordingsorgaan op basis van de Pensioenwet onder meer de bevoegdheid een algemeen oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het Bestuur gevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

Advisering gedurende 2015

Naast het algemene oordeel over het handelen van het Bestuur, geeft het Verantwoordingsorgaan advies over onder meer de vorm en inrichting van het intern toezicht, de klachtenprocedure en het communicatiebeleid.

Gedurende het verslagjaar is door het Bestuur advies gevraagd aan het Verantwoordingsorgaan rond de onderstaande thema's waarop een positief advies is afgegeven:

- Communicatiebeleid ('Strategisch communicatieplan 2015-2018')
- Herziening klachtenprocedure
- Beleid met betrekking tot indexeren, korten, inhalen en hersteltermijn in het kader van nFTK 2015
- Wijziging Uitvoeringsovereenkomst in 2015
- Risicohouding/(aanvangs)haalbaarheidstoets.

Het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) heeft kanttekeningen geplaatst bij de volgende onderwerpen:

- Bezoldiging gepensioneerden (niet-uitvoerende) leden van het Bestuur. Het VO onderschrijft een marktconforme honorering voor Niet Uitvoerende Bestuurders. Het VO erkent dat er door de NUB'ers veel werk verzet is het afgelopen anderhalf jaar. Op de langere termijn bezien bestaat er echter twijfel binnen het VO over het vereiste tijdsbeslag. Het Bestuur heeft de suggestie van het VO overgenomen om de activiteiten en het tijdsbeslag jaarlijks (gedurende drie jaar) te monitoren en de honorering daarvan deels te laten afhangen.
- Aanvangshaalbaarheidstoets van het fonds. Het Bestuur heeft in 2015 de aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd, op basis van een in een laat stadium met het VO besproken risicohouding van het Fonds. De tijdsdruk waaronder dit overleg en het adviesproces werd geplaatst heeft het VO als hoog ervaren. Het VO heeft derhalve het Algemeen Bestuur verzocht om in soortgelijke toekomstige gevallen vroegtijdiger met het VO te overleggen hoe – met respect voor ieders rol en verantwoordelijkheid als uitvoerend bestuurder, als niet uitvoerende bestuurder/intern toezichthouder of als lid VO – een tijdige en productieve samenwerking beter kan worden gewaarborgd.

Algemeen oordeel

Het Verantwoordingsorgaan is positief over het gevoerde beleid en de uitvoering daarvan. Bij de besluiten is naar het oordeel van het Verantwoordingsorgaan rekening gehouden met de belangen van alle relevante partijen. Het Bestuur is op een verantwoorde wijze omgegaan met de ontwikkelingen die zich in het verslagjaar hebben voorgedaan en heeft daarop op adequate wijze ingespeeld. Ook de komende jaren zijn er weer veel ontwikkelingen die op het Fonds afkomen, bijvoorbeeld de opsplitsing van Philips in twee afzonderlijke maatschappijen en de nieuwe wet pensioencommunicatie. We constateren dat het Bestuur hierop, voor zover mogelijk, adequaat

beleid voert. Door alle betrokkenen is met veel deskundigheid en inzet bijzonder veel werk verzet. Wij spreken daarover onze waardering uit. Zonder aan dit algemeen oordeel afbreuk te doen doet het Verantwoordingsorgaan onderstaand op enkele specifieke onderwerpen suggesties voor verbeterpunten.

Beleidsgerichte oordelen en adviezen Verantwoordingsorgaan (VO)

Beleggingsbeleid en Risicomanagement

Op basis van de in 2013 vastgestelde ambitie en risicohouding heeft het Bestuur van PPF in 2014 een nieuw beleggingsbeleid vastgesteld dat eind 2014 vrijwel geheel was geïmplementeerd. Het nieuwe beleggingsbeleid beoogt door middel van een hogere beleggingsopbrengst op de langere termijn financiële ruimte te genereren ten bate van de indexatieambitie.

Het bestuursverslag besteedt uitgebreid aandacht aan de ambitie, risicohouding en het (integrale) risicomanagement. Het bestuursverslag is verbeterd met aanvullende informatie inzake de gevoeligheid van het fonds voor rente en koers ontwikkelingen. Het VO is desalniettemin van mening dat verdere verbetering mogelijk is. Het gekozen beleggingsbeleid brengt namelijk niet alleen het vooruitzicht op financiële ruimte ten behoeve van indexatie op langere termijn, maar tevens een hoger risico van kortingen op nominale uitkeringen op kortere termijn. Het VO beveelt aan dat het Bestuur de in dit verband gemaakte afwegingen ook zoveel mogelijk kwantitatief in het bestuursverslag beschrijft. Dit is naar de mening van het VO belangrijk voor deelnemers zodat zij duidelijker inzicht kunnen krijgen in de afwegingen van het Bestuur terzake.

Algemene gang van zaken

De belangrijkste conclusie uit het herstelplan is dat PPF zonder beleidsaanpassingen binnen drie jaar uit het tekort is en er derhalve binnen de door PPF gedefinieerde herstel-termijn (zes jaar) geen beleidsaanpassingen nodig zijn om uit tekort te komen. Uiteraard is deze conclusie gebaseerd op de veronderstellingen waarvan voor berekeningen in het kader van een herstelplan moet worden uitgegaan. In werkelijkheid kan een langere periode dan 3 jaar nodig zijn om uit herstel te komen.

Pensioenregelingen en pensioensoorten

De wettelijke regeling tot verlaging van de grens tot waar het pensioen kan worden opgebouwd (versoering van het Witteveenkader) en de daarmee samenhangende wijzigingen van de pensioenreglementen konden tijdig per 1 januari 2015 worden ingevoerd.

Transitie van Aon Hewitt naar PGGM

Het contract met Aon Hewitt eindigde – na een looptijd van 10 jaar - per 1 januari 2016. Op basis van een uitgebreide evaluatie en zorgvuldige afweging heeft het Bestuur besloten de uitvoering onder te brengen bij PGGM. In de loop van 2015 is aan de hand van een uitgebreid, door het Bureau opgesteld plan, de feitelijke transitie minutieus voorbereid en uitgevoerd.

Indexatiebeleid

Het Bestuur heeft in 2015 besloten geen voorwaardelijke indexatie toe te kennen. Het Bestuur is hierbij prudent geweest en heeft rekening gehouden met een aantal onzekere factoren, zoals de neerwaartse trend van de dekkingsgraad en het nieuwe FTK.

Naar het oordeel van het VO zijn deze beslissingen in lijn met de uitgangspunten van een bestendig indexatiebeleid.

Kosten vermogensbeheer

PPF laat de kosten voor vermogensbeheer extern beoordelen door CEM-benchmarking. Het VO vindt dat een goede zaak. Uit de rapporten blijkt dat PPF met zijn (voornamelijk) passieve beleggingsstijl lage beleggingskosten maakt, lager zelfs dan gemiddeld voor de relevante *peer-group*. Uit het jaarverslag 2015 blijkt tevens dat de vermogens-beheerkosten sinds 2013 zijn gedaald. Het VO beveelt het Bestuur aan niet alleen de kosten van vermogensbeheer, maar ook de inrichting van het vermogensbeheerproces en de in het kader van het beleggingsbeleid gemaakte risico-/rendementsafwegingen periodiek te evalueren, bij voorkeur ondersteund door externe deskundigen.

Governance

Voortgang nieuw governance model

Op grond van de Wet versterking Bestuur Pensioenfondsen is per 1 juli 2014 een nieuwe bestuursstructuur ingevoerd bij Stichting Philips Pensioenfonds. Deze voorziet in een Algemeen Bestuur volgens het omgekeerd gemengd model (onder voorzitterschap van een onafhankelijk voorzitter) bestaande uit uitvoerende bestuurders en niet-uitvoerende bestuurders (het intern toezicht) en een verantwoordingsorgaan nieuwe stijl.

Het Verantwoordingsorgaan nieuwe stijl is in mei 2015 benoemd, nadat de werkzaamheden inzake het jaarverslag 2014 door het voorgaande Verantwoordingsorgaan waren afgerond.

Om de samenwerking met het VO binnen dit nieuwe bestuursmodel verder te verbeteren, heeft het VO de navolgende aanbevelingen. Ten eerste vraagt het VO aandacht voor een tijdige reactie van het Bestuur op het oordeel en aanbevelingen van het VO. De reactie van het Bestuur op het oordeel van het VO bij het jaarverslag 2014 werd in april 2016 ontvangen. Het VO is van mening dat het voor de deelnemers van belang is op tijd kennis te kunnen nemen van de reactie van het Bestuur, bij voorkeur in hetzelfde jaarverslag. Ten tweede is een aanpassing van het reglement van het VO nog steeds onderhanden bij het Bestuur. Dit zou naar de mening van het VO op korte termijn moeten kunnen worden afgerond. Ten derde beveelt het VO het Bestuur aan het in 2015 in gang gezette overleg – met het doel aanvullende afspraken te maken over het afleggen van verantwoording door het Bestuur aan het Verantwoordingsorgaan – in zo efficiënt mogelijke banen te leiden. Uiteraard dienen daarbij de wettelijk verschillende taken en verantwoordelijkheden van Bestuur en Verantwoordingsorgaan scherp in acht te worden genomen.

Audit & Risk commissie

Het VO vindt het een goede zaak dat het Bestuur een Audit & Risk commissie heeft ingesteld bestaande uit drie niet-uitvoerende bestuurders, en dat de commissie zich laat adviseren door (thans twee) externe deskundigen. Het VO beveelt het Bestuur aan te bezien of periodiek overleg tussen VO en A & R commissie een bijdrage kan leveren aan het versterken van de *checks and balances* en *countervailing power*.

Informatievoorziening VO door Bestuur

In 2015 is overleg in gang gezet met het doel aanvullende afspraken te maken welke beogen met behoud van de wettelijk verschillende taken en verantwoordelijkheden van Bestuur en Verantwoordingsorgaan het afleggen van verantwoording door het Bestuur aan het Verantwoordingsorgaan in zo efficiënt mogelijke banen te leiden.

Deskundigheid en geschiktheid

Het Bestuur heeft – terecht – veel aandacht geschonken aan de eigen deskundigheids- en geschiktheidsvergroting. Naast de jaarlijkse tweedaagse opleidingsdagen is ook ad hoc aandacht geschonken aan nieuwe ontwikkelingen op pensioengebied. Deskundigen op velerlei gebieden (beleggingen, risicobeheer, nFTK) staan het Bestuur bij. Een goede zaak, vindt het VO. Het VO vindt de eigen deskundigheidsbevordering ook belangrijk. Zo hebben de leden van het VO in het najaar 2015 deelgenomen aan een tweedaagse opleidingsessie. Het VO beveelt het Bestuur aan te bezien of het nuttig is om ook de leden van het VO uit te nodigen bij informatieve op deskundigheidsbevordering gerichte presentaties van externe deskundigen op pensioengebied.

Communicatiebeleid

Het VO ondersteunt de visie van het Bestuur als neergelegd in het in 2015 vastgestelde strategisch beleidsplan communicatie waarin met het oog op de vereisten van de nieuwe wet pensioencommunicatie sterker wordt inzet op digitale communicatie en scherp wordt gericht op de behoeften van de deelnemers in een sterk veranderende pensioenwereld (overzicht en inzicht bieden, en waar nodig tot actie uitnodigen).

Er is door het Fonds naast de gebruikelijke jaarlijkse communicatie en het gebruikelijke onderhoud van de website veel additionele communicatie gevoerd, met name waar het actieve deelnemers betreft, die te maken kregen met de invoering een fiscale aftopping plus invoering van een netto-regeling. Getuige de reacties uit het veld is dit goed gedaan.

Verder is de jaarlijkse Vergadering van Aangeslotenen bij het Fonds in het Evoluon te Eindhoven dit jaar vervangen door dialoogsessies op drie locaties (Amsterdam, Eindhoven, en Drachten). Bij deze sessies zijn Bestuursleden van elke geleding aanwezig. Verder is het streven dat ook de onafhankelijke Voorzitter aanwezig is en leden van het VO. Tijdens de dialoogsessies komen met name beleidsonderwerpen aan de orde. De dialoogsessies beogen een bijdrage te leveren aan transparantie over beleid en het vergroten van de betrokkenheid bij en het draagvlak voor het beleid van het Fonds bij aangeslotenen. Bovendien geeft dit het Fonds een ‘gezicht’, en het persoonlijke contact draagt bij aan een sociaal beeld van het Fonds. Uit de reacties is gebleken dat de dialoogsessies positief worden beoordeeld en het VO adviseert het Bestuur er mee door te gaan.

83

Reactie Algemeen Bestuur

Het Algemeen Bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan (hierna: ‘VO’) voor zijn inspanningen in het afgelopen jaar en spreekt zijn waardering uit voor het werk van het VO. Zoals in het oordeel wordt opgemerkt, heeft het VO het Bestuur verzocht om in gevallen waarin besluitvorming in overleg met het VO dient plaats te vinden, vroegtijdiger in het proces betrokken te worden. De reactie van het Bestuur op dit verzoek is als volgt:

Het jaar 2015 was het eerste volledige jaar waarin Philips Pensioenfonds heeft gefunctioneerd in het nieuwe bestuursmodel. Dat bracht niet alleen voor het Bestuur een nieuwe werkwijze met zich mee. Ook in de verhouding met andere organen zoals het VO zijn veranderingen opgetreden. Hoewel in 2015 het overleg met het VO goed en constructief was, hebben we ook gezamenlijk vastgesteld dat het nieuwe model daarin nog enige fine-tuning behoeft. Met name de timing en de inhoud van de informatieverstrekking aan het VO zal daarbij onze aandacht krijgen.

Het oordeel bevat verder een aantal aanbevelingen aan het Bestuur. Het gaat om de hierna te noemen aanbevelingen. Bij iedere aanbeveling is een korte reactie van het Bestuur opgenomen.

1. *Beschrijf gemaakte beleidsafwegingen ook zoveel mogelijk kwantitatief in het bestuursverslag.*

Reactie Bestuur:

Het Bestuur van Philips Pensioenfonds baseert zijn besluiten en oordeelsvorming waar mogelijk (mede) op kwantitatieve kengetallen in diverse scenario's. Voorbeelden van dat soort kengetallen zijn lange termijn indexeringskansen versus korte termijn risico's op een te lage dekkingsgraad. En de relatieve ontwikkeling van het pensioenresultaat van verschillende leeftijdsgroepen bij diverse beleidsscenario's. Het Bestuur wil de deelnemers en stakeholders waar mogelijk ook op basis van dergelijke kwantitatieve afwegingen informeren. Dat is niet altijd zonder meer mogelijk omdat het vaak vraagt om een goed begrip en uitgebreide uitleg van de vaak complexe materie achter deze kengetallen. Recent heeft Philips Pensioenfonds voor alle deelnemers de mogelijkheid opengesteld om met het zogenaamde 'model effect rente en rendement' kwantitatief de gevolgen van ontwikkelingen op financiële markten 'door te rekenen' voor de dekkingsgraad van Philips Pensioenfonds. Wij zullen met het VO verdere stappen in die richting van informatieverstrekking op basis van kengetallen zetten.

2. *Evalueer niet alleen de kosten van vermogensbeheer periodiek, maar ook de inrichting van het vermogensbeheerproces en de in het kader van het beleggingsbeleid gemaakte risico-/rendementsafwegingen, bij voorkeur ondersteund door externe deskundigen.*

Reactie Bestuur:

Het Bestuur onderschrijft deze aanbeveling. Een diepgaande evaluatie van het vermogensbeheerproces staat dit jaar op de agenda van het Bestuur. Bij de evaluatie worden ook externe deskundigen betrokken. Jaarlijks wordt in het Bestuur teruggekeken op het afgelopen jaar en worden de behaalde resultaten en gemaakte afwegingen tegen het licht gehouden. Overigens vindt uiteraard ook in het kader van de (voorbereiding van de) besluitvorming over wijzigingen van het beleggingsbeleid een evaluatie plaats van de ervaringen onder het tot dan toe geldende beleid. Verder worden de resultaten en risico's van het beleggingsbeleid ieder kwartaal besproken aan de hand van het kwartaalverslag.

3. *Leid het in 2015 in gang gezette overleg – met het doel aanvullende afspraken te maken over het afleggen van verantwoording door het Bestuur aan het VO – in zo efficiënt mogelijke banen.*

Reactie Bestuur:

Het adequaat afleggen van verantwoording door het Bestuur aan het VO is een van de pijlers van een goede pension fund governance. Het Bestuur onderschrijft de aanbeveling daarom en zal samen met het VO werken aan de totstandkoming van zodanige afspraken dat het VO adequaat invulling kan geven aan zijn wettelijke taken.

4. *Bezie of periodiek overleg tussen VO en de Audit & Risk commissie een bijdrage kan leveren aan het versterken van de checks and balances en countervailing power.*

Reactie Bestuur:

Het Bestuur onderschrijft dat het voor de oordeelsvorming van het VO van belang is om kennis te nemen van de opvattingen van het intern toezicht binnen Philips Pensioenfonds. Het intern toezicht wordt bij Philips Pensioenfonds uitgeoefend door de niet-uitvoerende bestuurders. De Audit & Risk commissie ondersteunt de niet-uitvoerende bestuurders daarbij, geholpen door externe adviseurs. In verband hiermee vindt periodiek overleg plaats tussen het VO en het intern toezicht. Het Bestuur is van oordeel dat participatie van een of meer leden van de Audit & Risk commissie in het overleg tussen het VO en het intern toezicht een praktische en werkbare manier is om opvolging te geven aan deze aanbeveling van het VO. In het overleg met het VO over het jaarverslag 2015 waren reeds twee leden van de Audit & Risk commissie aanwezig.

5. *Bezie of het nuttig is om ook de leden van de het VO uit te nodigen bij informatieve op deskundigheidsbevordering gerichte presentaties van externe deskundigen op pensioengebied.*

Reactie Bestuur:

Het Bestuur onderschrijft dat deskundigheidsbevordering niet alleen voor het Bestuur zelf, maar ook voor het VO van groot belang is. Tezelfdertijd constateert het Bestuur dat een presentatie van externe deskundigen veelal leidt tot een vrije gedachtenvorming en discussie binnen het Bestuur over onderwerpen die in een later stadium ter besluitvorming op tafel komen. In het licht van een zuivere rolverdeling zal het Bestuur nagaan of en bij welke presentaties de VO-leden kunnen worden uitgenodigd.

5 Philips Pensioenfonds in cijfers

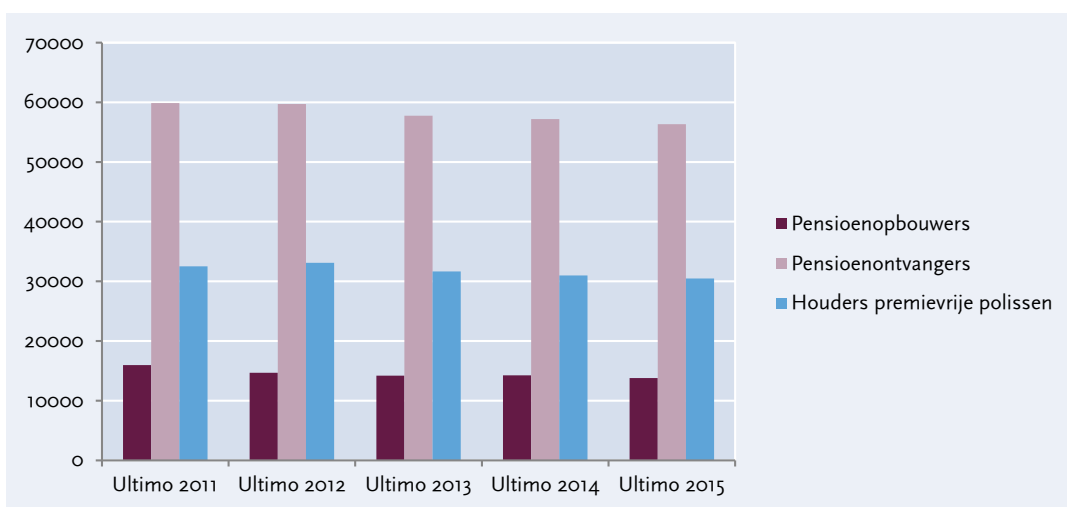

5.I Kerncijfers: vijfjarenvergelijking

Bedragen in miljoenen euro's

5.I.1 Pensioenen

Aantal deelnemers	Eind 2015	Eind 2014	Eind 2013	Eind 2012	Eind 2011
Pensioenopbouwers	13.788	14.243	14.186	14.668	15.969
Pensioenontvangers	56.329	57.183	57.751	59.720	59.886
Houders premievrije polissen	30.483	30.988	31.663	33.093	32.520
Totaal	100.600	102.414	103.600	107.481	108.375

Premies	2015	2014	2013	2012	2011
Werkgever	204	232	244	209	196
Werkgever koopsommen	2	1	1	2	1
Werknemers pensioenregeling	14	5	0	0	0
Werknemers vrijwillige verzekeringen	1	1	1	1	1
Totaal	221	239	246	212	198

Uitkeringen	2015	2014	2013	2012	2011
Pensioenen	683	694	704	716	723
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	4	11	6	4 ³²	3
Totaal	687	705	710	720	726

³² In het jaarverslag 2012 was ten onrechte € 0 opgenomen bij waardeoverdrachten individueel.

Indexaties (in %)	2015	2014	2013	2012	2011
Pensioenopbouwers in het Philips flex pensioen	0	2,05	0	0	0
Pensioenopbouwers in het Philips Executives Pension Plan	0	0,45	0	0	0
Indexatie pensioenontvangers en houders premievrije polissen	0	0,30	0	0	0

5.1.2 Beleggingen

Verdeling belegd vermogen ³³	Eind 2015	Eind 2014	Eind 2013	Eind 2012	Eind 2011
Vastgoed	1.904	1.781	790	684	664
Aandelen	5.145	5.062	2.526	2.319	2.130
Vastrentende waarden	10.377 ³⁴	10.905 ³⁴	10.417	10.798	9.964
Overig	142 ³⁵	87 ³⁵	1.156	1.437	1.184
Totaal	17.568	17.835	14.889	15.238	13.942

Resultaten beleggingen (in %)	2015	2014	2013	2012	2011
Direct vastgoed		12,6	43,9	4,4	25,9
Indirect vastgoed	5,1 ³⁶	5,2	5,4	0,7	1,4
Aandelen	8,3	16,2	18,1	15,5	-5,0
Vastrentende waarden	1,2 ³⁴	27,4 ³⁴	-4,3	13,5	10,2
Totaal beleggingsresultaat	0,2³⁷	19,6³⁷	0,9	12,9	6,7

³³ In paragraaf 6.5 'Toelichting op de balans' zijn de beleggingen voor risico pensioenfonds gebaseerd op een andere grondslag (RJ610). Deze cijfers zijn exclusief de beleggingen voor risico deelnemers.

³⁴ Marktwaaarde en rendement vastrentende waarden is exclusief swap overlay voor 2014 en 2015.

³⁵ Deze post bestaat in 2014 en 2015 voornamelijk uit de beleggingscategorieën grondstoffen, cash, currency overlay en swap overlay. In voorgaande jaren waren de allocaties hoogrenderende bedrijfsobligaties en staatsobligaties uit opkomende markten opgenomen onder de post 'Overige'. Deze allocaties staan vanaf 2014 onder vastrentende waarden. Tot 2014 was de swap overlay onder vastrentende waarden gerapporteerd. Vanaf 2014 is deze overlay onder de post 'Overige' opgenomen.

³⁶ Vanaf 2015 is het rendement op vastgoed niet meer uitgesplitst in direct en indirect vastgoed maar als één totaalrendement op 'Vastgoed' weergegeven. Dit komt omdat het aandeel van direct vastgoed op de gehele vastgoedportefeuille zeer beperkt is. De jaren 2014 en eerder is deze splitsing nog wel van toepassing.

³⁷ Het totaal beleggingsresultaat van 2014 en 2015 is inclusief afdekking rente-, valuta- en inflatierisico.

5.1.3 Financiële positie

	Eind 2015	Eind 2014	Eind 2013	Eind 2012	Eind 2011
Pensioenvermogen	17.443	17.849	14.853	15.207	13.946
Voorziening pensioenverplichtingen	15.941	15.687	13.793	14.592	13.547
Gewogen gemiddelde marktrente ³⁸	1,62%	1,79%	2,66%	2,32%	2,70%
Dekkingsgraad	109,3% ³⁹	113,8% ³⁹	108%	104%	103%
Beleidsdekkingsgraad	111,6%	-	-	-	-
Vereiste dekkingsgraad	116,7% ⁴⁰	109,9%	107%	107%	108%

5.2 Ontwikkelingen deelnemers

	Opbouwers	Houders premievrije polissen	Ontvangers ouderdomspensioen	Ontvangers arbeidsongeschiktheidspensioen	Ontvangers nabestaandenpensioen	Ontvangers wezenpensioen
Saldo einde vorig verslagjaar	14.243	30.988	38.509	1.029	18.328	346
Toetreding	662					
Vertrek / Revalidatie	-870	870		-1		
Arbeidsongeschiktheid				21		
Pensioentoekenning	-220	-1.342	1.562		1.100	62
Overlijden	-29	-94	-1.767	-16	-1.288	
Afkoop		-31	-163		-30	-56
Afloop				-102		-46
Waardeoverdracht		-126				
Samenvoegen polissen		-13	-7			
Andere oorzaken	2	231	-222		1	
Saldo mutaties	-455	-505	-597	-98	-217	-40
Stand einde verslagjaar	13.788	30.483	37.912	931	18.111	306

³⁸ De gewogen gemiddelde marktrente komt voort uit de door DNB voorgeschreven curve ter bepaling van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

³⁹ Voor eind 2014 en eind 2015 betreft het hier de actuele dekkingsgraad (per eind 2015 zijn ook de beleggingen voor risico deelnemers en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers meegenomen).

⁴⁰ De vereiste dekkingsgraad per eind 2015 is gebaseerd op het strategische beleggingsbeleid van het Fonds. De vereiste dekkingsgraad van 2014 en eerder is gebaseerd op het feitelijke beleggingsbeleid.

5.3 Pensioenregelingen Philips

Philips Pensioenfonds voerde in 2015 vier pensioenregelingen uit die van toepassing waren op verschillende groepen deelnemers: het Philips flex pensioen, het Philips flex pensioen ES, de Philips eindloonregeling en het Philips Executives Pension Plan. Het Fonds voerde in 2015 twee regelingen uit die zijn gebaseerd op een individuele beschikbare premieregeling, waarbij het directe beleggingsrisico bij de deelnemers ligt: het Structured DC-plan van het Philips Executives Pension Plan en de prepensioneringsregeling van het Philips flex pensioen. Beide regelingen zijn gesloten voor nieuwe deelnemers. Hieronder worden de regelingen verder toegelicht.

Philips flex pensioen

Deze middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie is van toepassing op 12.435 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2015). Per 1 januari 2014 is de pensioenrichtleeftijd gelijk aan 67 jaar. Voor een groep arbeidsongeschikte deelnemers voor wie de pensioenopbouw wordt voortgezet, geldt een pensioenrichtleeftijd van 62,5 jaar (van toepassing op 244 deelnemers). Voor deelnemers die tussen 1 januari 2006 en 31 december 2013 arbeidsongeschikt zijn geworden, geldt een pensioenrichtleeftijd van 65 jaar (van toepassing op 110 deelnemers). Het Philips flex pensioen heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Omdat de meeste actieve aangeslotenen van Philips Pensioenfonds deelnemer zijn aan het Philips flex pensioen, zijn de kerngegevens van de flex-regeling samengevat in onderstaand overzicht. Deze gegevens gelden voor diegenen die op of na 1 januari 1950 zijn geboren en op 1 januari 2006 in dienst waren van Philips. Ook voor alle nieuwe toetreders vanaf 1 januari 2006 geldt deze regeling.

Philips flex pensioen ES

Per 1 januari 2015 voert Philips Pensioenfonds het Philips flex pensioen voor Executives en Senior Directors (ES) uit. Deelnemers aan het Philips Executives Pension Plan zijn per 1 januari 2015 overgegaan naar deze nieuwe pensioenregeling. Naast de Executives van Philips nemen ook Senior Directors vanaf 1 januari 2015 deel aan deze regeling. Deze pensioenregeling is van toepassing op 821 deelnemers (stand per 31 december 2015). Het Philips flex pensioen ES is gelijk aan het Philips pensioen, met uitzondering van de premieafspraken die met de werkgever zijn gemaakt.

	Philips flex pensioen vanaf 1 januari 2014 Philips flex pensioen ES vanaf 1 januari 2015 (kerngegevens per 1 januari 2016)
Franchise	€ 13.356
Maximaal pensioengevend salaris	€ 101.519
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	1,85% ⁴¹ van de pensioengrondslag
Percentage nabestaandenpensioen	70% van het ouderdomspensioen
Werknemersbijdrage pensioenregeling	2% van de pensioengrondslag

⁴¹ Dit is een geamбиеerd opbouwpercentage. Het feitelijke opbouwpercentage kan ook minder zijn.

Pensioenregeling bij ABN AMRO Pensioenen

Philips heeft voor medewerkers met een salaris boven € 101.519 (maximaal pensioengevend salaris per 1 januari 2016) een voorziening getroffen bij ABN AMRO Pensioenen voor het nabestaandenpensioen boven € 101.519 en de voortzetting van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid vanaf € 101.519. Daarnaast hebben deze Philips-medewerkers de mogelijkheid om voor hun ouderdomspensioen bij ABN AMRO Pensioenen vrijwillig deel te nemen aan de netto pensioenregeling, die Philips in het leven heeft geroepen.

Philips eindloonregeling

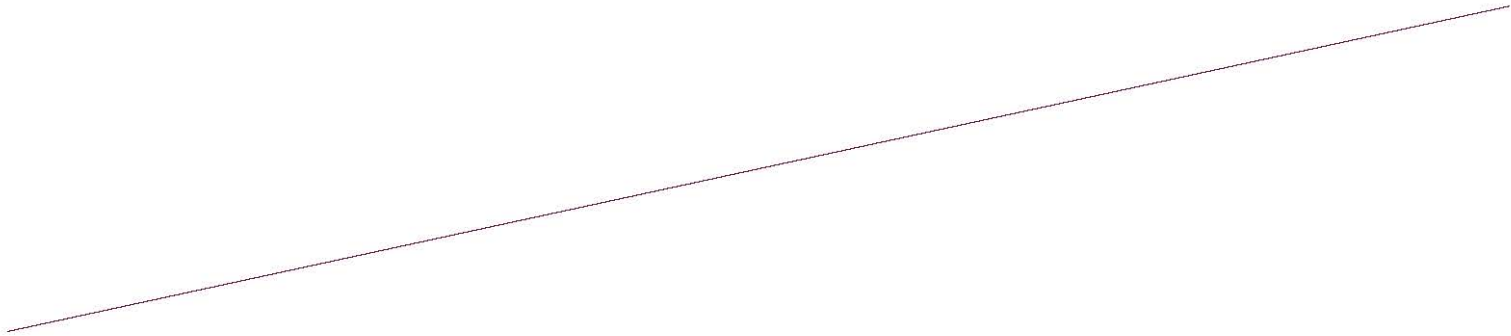
De eindloonregeling is van toepassing op 528 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2015). De pensioenleeftijd is 60 jaar, 62,5 jaar of 65 jaar. De Philips eindloonregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Er kunnen geen deelnemers meer toetreden in de eindloonregeling.

Philips Executives Pension Plan

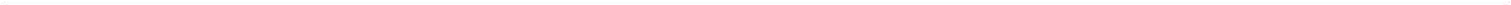
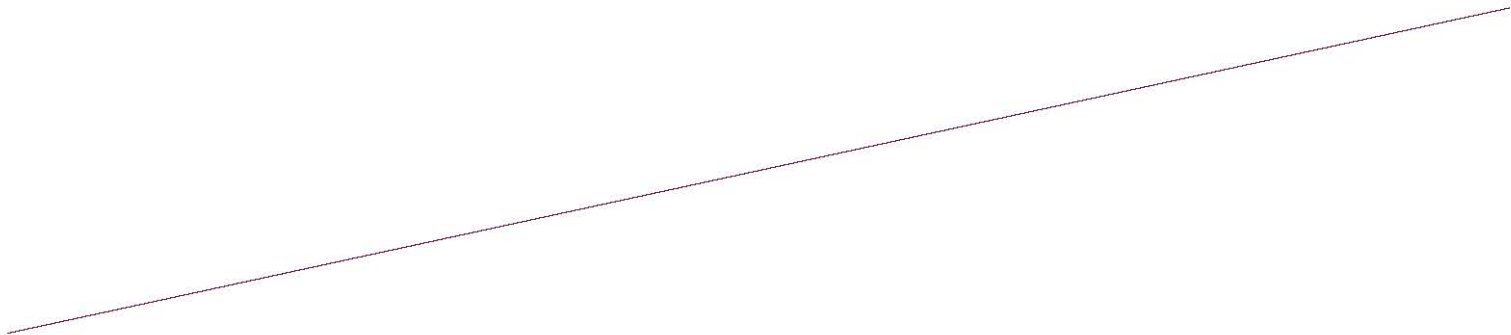
Dit betreft een middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie gecombineerd met een beschikbare premierregeling. De pensioenrichtleeftijd is 62,5 jaar. Het Philips Executives Pension Plan is per 1 januari 2015 opgeheven voor vrijwel alle deelnemers. De regeling is enkel nog van toepassing op 4 arbeidsongeschikte deelnemers waarvoor de pensioenopbouw wordt voortgezet (stand per 31 december 2015).

Prepensioneringsregeling

In de prepensioneringsregeling heeft de deelnemer de mogelijkheid om het beschikbare premiedeel te beleggen in drie verschillende fondsen: het aandelenfonds, het obligatiefonds en het geldmarktfonds. De beleggingen in deze fondsen zijn voor rekening en risico van de deelnemers. Het is niet meer mogelijk om actief in de prepensioneringsregeling in te leggen. Per ultimo 2015 is voor 2.156 deelnemers een prepensioneringskapitaal bij het Fonds verzekerd. Een toelichting op de beleggingen van de prepensioneringsregeling van het Philips flex pensioen leest u in het Beleggingsverslag Prepensioneringsregeling 2015. Dit verslag vindt u op www.philipspensioenfondsen.nl/downloads

6 Jaarrekening

6.1 Balans per 31 december 2015

Bedragen in miljoenen euro's

Na bestemming van saldo van baten en lasten

Activa	2015	2014
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]	19.391	19.938
Beleggingen voor risico deelnemers [2]	136	282
Vorderingen en overlopende activa [3]	3	171
Liquide middelen [4]	2	4
Totaal activa	19.532	20.395

Passiva	2015	2014
Algemene reserve [5]	1.502	2.162
Technische voorziening [6]	15.941	15.687
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [7]	136	282
Langlopende schulden [8]	92	108
Overige schulden en overlopende passiva [9]	1.861	2.156
Totaal passiva	19.532	20.395

Het pensioenvermogen exclusief beleggingen voor risico deelnemers ultimo 2015 bedraagt € 17.443 miljoen (ultimo 2014: € 17.849 miljoen) en betreft het totaal van de post 'Algemene reserve' en de post 'Technische voorziening'. Het pensioenvermogen inclusief beleggingen voor risico deelnemers ultimo 2015 bedraagt € 17.579 miljoen (ultimo 2014: € 18.131 miljoen) en betreft het totaal van de post 'Algemene reserve', de post 'Technische voorziening' en de post 'Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers'.

6.2 Staat van baten en lasten over 2015

Bedragen in miljoenen euro's

Baten	2015	2014
Premiebijdragen (van werkgever en werknemers) [10]	228	840
Premiebijdragen voor risico deelnemers [11]	0	12
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds [12]	-4	2.912
Beleggingsresultaten risico deelnemers [13]	4	55

Lasten	2015	2014
Pensioenuitkeringen [14]	-683	-694
Pensioenuitvoeringskosten [15]	-17	-17
<i>Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds</i>		
- Pensioenopbouw [16]	-209	-171
- Toeslagverlening	-3	-83
- Rentetoevoeging [17]	-26	-52
- Onttrekking pensioenuitkeringen	711	705
- Onttrekking pensioenuitvoeringskosten	20	22
- Wijziging marktrente [18]	-707	-2.327
- Wijziging actuariële grondslagen [19]	0	81
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten [20]	-12	-53
- Overige wijzigingen [21]	-28	-16
Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [22]	146	-51
Saldo overdrachten van rechten [23]	9	51
Overige baten en lasten [24]	-89	-112
Saldo van baten en lasten	-660	1.102

Bestemming saldo van baten en lasten	2015	2014
- Algemene reserve	-660	1.102

6.3 Kasstroomoverzicht over 2015

Bedragen in miljoenen euro's

Onderstaande bedragen hebben betrekking op daadwerkelijke kasstromen in het verslagjaar en kunnen afwijken van de bedragen in de Staat van baten en lasten waarin de bedragen worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Kasstroom uit pensioenactiviteiten	2015	2014
Ontvangen premies	256	256
Ontvangen waardeoverdrachten	9	59
Betaalde pensioenuitkeringen	-683	-697
Betaalde waardeoverdrachten	-7	-14
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-21	-17
Overige ontvangsten en betalingen ⁴²	260	411
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-186	-2

Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	2015	2014
Verkopen en aflossingen van beleggingen	7.276	9.290
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	547	562
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	-7.615	-9.829
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-24	-26
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	184	-3

Mutatie liquide middelen ⁴³	-2	-5
--	----	----

⁴² Deze post bevat in 2014 en 2015 onder meer de ontvangsten uit hoofde van de eenmalige bijdrage van de onderneming. Hierover is bij toelichting '[3] vorderingen en overlopende activa' meer informatie gegeven.

⁴³ Dit betreft de mutatie in de balanspost 'Liquide middelen', niet zijnde de liquiditeiten die onderdeel zijn van de post 'Beleggingen voor risico pensioenfondsen' en 'Beleggingen voor risico deelnemers'

6.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening

1 Inleiding

De Stichting heeft ten doel ten behoeve van de aangeslotenen, gewezen aangeslotenen, de pensioengerechtigden en de overige aanspraakgerechtigden, door Philips gesloten pensioenovereenkomsten als bedoeld in de Pensioenwet, uit te voeren, in de ruimste zin des woords, en in overeenstemming met de pensioenreglementen die zijn vastgesteld op basis van de pensioenovereenkomsten en de tussen de Stichting Philips Pensioenfonds (verder aangeduid als: het Fonds) en Philips gesloten financierings- of uitvoeringsovereenkomsten.

Het Fonds zal, hetzij de dekking van de pensioenaanspraken en -rechten op pensioen voortvloeiende uit bovenvermelde pensioenreglementen in eigen beheer (voor eigen risico) houden, hetzij overeenkomsten van verzekering sluiten met één of meer verzekeraars als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet. Het Fonds ontvangt ter verwezenlijking van het gestelde doel bijdragen van Philips, waaronder de bijdragen van aangeslotenen. Ook kan het Fonds andere bijdragen ontvangen.

Om de uitbetaling van pensioenen nu en in de toekomst zo goed mogelijk zeker te stellen, moet het Pensioenfonds ervoor zorgen dat het over voldoende financiële middelen beschikt. Het geld dat hiervoor nodig is, wordt enerzijds verkregen uit beleggingsopbrengsten en anderzijds via premiebetalingen. Afspraken over de premie zijn tussen de werkgever en het Pensioenfonds gemaakt en vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomst. Nadat de overeengekomen premie betaald is, heeft de werkgever geen verdere verplichtingen meer. Ook niet indien de financiële positie van het Fonds zich minder goed ontwikkelt dan gedacht op het moment dat de premie werd overeengekomen. Het Fonds houdt daarom voor de 'regeling risico fonds' zo mogelijk buffers aan om tegenvallers op te vangen. Indien die niet toereikend zijn, wordt in eerste instantie de indexatie verlaagd en kan uiteindelijk ook verlaging van opgebouwde aanspraken worden doorgevoerd. Het Fonds houdt voor de 'regeling risico deelnemers' geen buffers aan om tegenvallers op te vangen. Waardemutaties komen daardoor direct ten gunste of ten laste van de voor betreffende deelnemers aanwezige middelen.

Het Fonds is bevoegd de administratie van de door zijn uitgevoerde pensioenregelingen en het beheer van zijn vermogen, inclusief dat deel van het vermogen dat wordt aangehouden ten behoeve van de uitvoering van één of meer premieovereenkomsten, geheel of ten dele op te dragen aan één of meer derden.

Indien het Fonds werkzaamheden uitbesteedt aan een derde draagt het Fonds er zorg voor dat deze derde de bij of krachtens de wet gestelde regels, die op de uitbesteding van toepassing zijn, naleeft.

Het Fonds zal daartoe onder meer een uitbestedingsovereenkomst, die voldoet aan de gestelde eisen, aangaan met deze derde.

2 Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (R)). De Jaarrekening is gebaseerd op de bepalingen van het (nieuwe) Financieel Toetsingskader zoals dat geldt per 1 januari 2015. De vergelijkende cijfers zijn gebaseerd op het Financieel Toetsingskader dat van kracht was tot en met 2014.

3 Algemene grondslagen

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in miljoenen euro's. Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Cijfers ter vergelijking zijn voor vergelijkingsdoeleinden waar nodig aangepast.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het Fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa, verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. In 2015 heeft een herziening van de schatting plaatsgevonden voor de voorziening pensioenverplichtingen (als

gevolg van wijzigingen in de DNB rentetermijnstructuur) en de waardering van hypotheeklen. In 2014 was sprake van herzieningen van schattingen van de voorziening pensioenverplichtingen (in verband met de toepassing van de AG prognosetafel 2014 en fondsspecifieke ervaringssterfte 2014 van Willis Towers Watson). Wijzigingen in schattingen worden toegelicht onder de desbetreffende waarderingsgrondslag. Het financieel effect wordt gekwantificeerd vermeld in de toelichting op de jaarrekening.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Het Fonds is per 31 december 2015 bestuurder en/of aandeelhouder in entiteiten die ter belegging worden aangehouden of daarmee samenhangen. De omvang van deze beleggingen of het belang van de invloed is marginaal. De verantwoording van de beleggingen die toekomen aan het Fonds vindt in deze gevallen op 'look-through' basis plaats.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	Eind 2015	Eind 2014	Eind 2013	Eind 2012	Eind 2011
USD	1,0863	1,2101	1,3780	1,3184	1,2982
GBP	0,7370	0,7760	0,8320	0,8111	0,8353
JPY	130,6765	145,0790	144,8294	113,9955	99,8797
CHF	1,0874	1,2024	1,2255	1,2068	1,2139
SEK	9,1582	9,4726	8,8500	8,5768	8,8992

Presentatiewijziging

Het Fonds heeft de indeling van de waarderingscategorieën van de beleggingen aangepast. Voorheen hanteerde het Fonds een indeling die was gebaseerd op IFRS 7 waarbij de volgende indeling van toepassing was: waarde gebaseerd op genoteerde prijzen in een actieve markt, waarde afgeleid van genoteerde prijzen in een actieve markt, waarde gebaseerd op onafhankelijke taxaties en waarde gebaseerd op overige waarderingssystemen. Vanaf het verslagjaar hanteert het Fonds de indeling overeenkomstig RJ 290.916 met de indeling zoals getoond in de tabel op pagina 109. De belangrijkste gevolgen zijn:

- Volgens de aangepaste indeling zijn de derivatenposities in valutatermijntransacties opgenomen onder 'Netto contante waarde berekeningen' in plaats van volgens de voorheen toegepaste indeling 'Waarde gebaseerd op genoteerde prijzen in een actieve markt';
- Volgens de aangepaste indeling zijn de hypotheekbeleggingen binnen de vastrentende waarden opgenomen onder 'Netto contante waarde berekeningen' in plaats van volgens de voorheen toegepaste indeling 'Waarde afgeleid van genoteerde prijzen in een actieve markt'.

De vergelijkende cijfers van 2014 zijn aangepast aan de nieuwe indeling.

4. Specifieke grondslagen

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Participaties in beleggingsinstellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen van dat soort beleggingen.

Beleggingen voor risico pensioenfondsen en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Lopende interestposities uit hoofde van beleggingen worden verantwoord als onderdeel van de marktwaarde van de betreffende beleggingscategorie.

Op grond van de RJ610 worden vorderingen, schulden en tijdelijke banksaldi in verband met beleggingstransacties onder de beleggingsrubriek geassocieerd, behorend bij de portefeuille waarin deze zijn opgenomen.

Schulden uit hoofde van derivaten, en schulden uit hoofde van ontvangen liquiditeitenonderpand worden evenwel opgenomen onder 'overige schulden'. Voor derivaten geldt hierbij dat de openstaande posities niet gesaldeerd worden weergegeven, maar dat het totaal van alle 'deals' met een positieve waarde wordt verantwoord onder beleggingen, en dat het totaal van alle 'deals' met een negatieve waarde wordt verantwoord onder de 'overige schulden'.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is gebaseerd op twee door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties, waarbij de laagste waarde van beide taxaties is aangehouden voor het totaal van het direct vastgoed. Resultaten door wijziging in actuele waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Bij de waardering wordt gebruikgemaakt van zowel de huurkapitalisatie- als de Discounted Cash Flow-methode (DCF). De taxaties worden hierbij uitgevoerd door Vastgoed gecertificeerde taxateurs. Bij de taxaties is gewerkt volgens de richtlijnen van de RICS (Royal Institution of Chartered Surveyors), ROZ/IPD (vereniging Raad voor Onroerende Zaken / Investment Property Databank) en IVS (International Valuation Standard) alsmede volgens de aanbevelingen van het platform taxateurs en accountants. Ten behoeve van de taxaties worden de objecten bezocht door de taxateurs. De taxateurs hebben bevestigd dat ze ten behoeve van de taxaties de gevraagde informatie ontvangen hebben c.q. door het Fonds is verklaard dat het Fonds alle relevante informatie aan taxateurs heeft aangeleverd.

Beleggingen in direct vastgoed waarvoor een verkoopovereenkomst tot stand is gekomen doch die aan het eind van het verslagjaar nog niet geleverd zijn, zijn gewaardeerd tegen de overeengekomen verkoopprijs.

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op actuele waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waardenopgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende aandelenbeleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde conform de hiervoor genoemde grondslagen voor (directe) beleggingen.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen inclusief opgelopen interest. Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijden.

De actuele waarde van de hypotheekleningen bestaat uit de netto contante waarde van de verwachte rente- en aflossingsstromen uit de hypotheekportefeuille. De verwachte kasstromen worden bepaald rekening houdend met gemiddelde voortijdige aflossingen en contant gemaakt met behulp van een rentevoet die is gebaseerd op de euro swapcurve verhoogd met een opslag voor de specifieke risico's van hypothecaire leningen alsmede een opslag in verband met kosten.

Schattingwijziging 2015

Voorgaand jaar was de opslag voor de specifieke risico's van hypothecaire leningen afgeleid uit de ELo-index en verhoogd met een opslag in verband met liquiditeit. Verder gold een opslag per risicoklasse met een onderverdeling naar woninghypotheken en bedrijfshypotheken. Met ingang van het verslagjaar 2015 is de opslag voor specifieke risico's van hypothecaire leningen aangepast. De opslag is afgeleid uit een gemiddelde opslag in basispunten afkomstig van markttransacties welke vergelijkbaar zijn met het risicoprofiel van de hypothecaire leningen van het Fonds. Het financieel effect van de aanpassing wordt toegelicht onder [1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen.

De actuele waarde van de onderhandse lening bestaat uit de netto contante waarde van de verwachte rente- en aflossingsstromen. Deze kasstromen worden contant gemaakt met behulp van een rentevoet met daarin een opslag voor specifieke risico's gerelateerd aan de structuur en gestelde zekerheden van de lening.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die er niet zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. In deze waarderingsmodellen wordt de waarde van interest rate swaps en inflation linked swaps bepaald op basis van het verschil tussen de waarde van alle toekomstige betalingen door de tegenpartij aan het Fonds en de waarde van alle toekomstige betalingen door het Fonds aan de tegenpartij. Voor interest rate swaps worden deze kasstromen bepaald op basis van de in het contract vastgelegde rente (veelal Euribor of Libor) en wordt de OIS-curve (Overnight indexed swapcurve) gehanteerd bij de contantmaking van die verwachte kasstromen. Voor inflation linked swaps worden de verwachte kasstromen afgeleid uit een curve van 'forward nulcouponswaps', de zogenaamde 'break-even inflatiecurve' en wordt de OIS-curve gehanteerd bij de contantmaking van die verwachte kasstromen.

De marktwaarde van valutatermijnaffaires wordt bepaald door de waarde van de vreemde valuta tegen de termijntkoersen op het afsluutmoment af te zetten tegen de waarde van de vreemde valuta tegen de termijntkoersen op de balansdatum.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Voor beleggingen in private equity is dit de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het Fonds worden aangehouden.

Onttrekkingen uit beleggingen voor risico deelnemers betreffen de overdrachten van door deelnemers opgebouwde middelen vanuit de beschikbare premiefondsen naar het pensioenvermogen van het Fonds of naar een verzekeraar (onder toekenning van aanspraken).

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld, onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Technische voorziening

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen van het Fonds. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Het financieel effect van de rentetermijnstructuur wordt toegelicht onder [6] Technische voorziening. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkeling. Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Sterftekansen: AG Prognosetafel 2014 gecorrigeerd met de fondsspecifieke ervaringssterfte 2014 van Willis Towers Watson.
- Alle (gewezen) mannelijke aangeslotenen worden verondersteld een partner te hebben die drie jaar jonger is.
- Alle (gewezen) vrouwelijke aangeslotenen worden verondersteld een partner te hebben die drie jaar ouder is.
- Een opslag van 2,0% van de voorziening pensioenverplichtingen ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten.
- Arbeidsongeschiktheidsrisico op basis van verwachte schadelast, afgeleid met behulp van ervaringscijfers uit het verleden.

Schattingswijziging voorziening pensioenverplichtingen 2015

In het verslagjaar is de methode voor het bepalen van de rentetermijnstructuur die wordt gebruikt voor de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen, op twee momenten veranderd. Allereerst is in het Financieel Toetsingskader de driemaandsmiddeling, die tot eind 2014 onderdeel was van de rentetermijnstructuur, per 1 januari 2015 komen te vervallen. Ten tweede heeft DNB de UFR-systematiek per 15 juli 2015 gewijzigd. Het effect van het vervallen van de driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 wordt per 1 januari 2015 als afzonderlijk effect in de wijziging mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds opgenomen. De verdere wijzigingen zijn dan op basis van de rentetermijnstructuur van 1 januari 2015. Het effect van de aanpassing van de UFR-systematiek in de rentetermijnstructuur per 15 juli wordt als afzonderlijke wijziging mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2015 in het verloop van de technische voorziening 2015 opgenomen. Het effect van beide wijzigingen is verder toegelicht onder [18] Wijziging marktrente.

102

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

Hieronder wordt opgenomen de totale actuele waarde van de door deelnemers gespaarde pensioenkapitalen in beschikbare premieregelingen. De waarde van de door deelnemers te verwerven pensioenrechten is daarmee gelijk aan de waarde van het gespaarde kapitaal.

Langlopende schulden

Premiereserve

De 'premiereserve' komt voort uit de cao-afspraken in 2014 en is een aparte post die niet tot het pensioenvermogen behoort en daarmee geen invloed heeft op de dekkingsgraad. Indien de ontvangen premie in de flex-regeling hoger is dan benodigd ter financiering van het geambieerde opbouwpercentage (1,85%), dan wordt het meerdere toegevoegd aan de premiereserve. Het premieoverschot komt dan niet in de algemene reserves van het Fonds. Indien de ontvangen premie in de flex-regeling lager is dan benodigd ter financiering van het geambieerde opbouwpercentage, dan kan het Algemeen Bestuur besluiten om een bedrag aan de premiereserve te onttrekken om de opbouw van 1,85% te realiseren. De gelden uit de premiereserve dienen ter financiering van:

1. geambieerde pensioenopbouw;
2. extra indexatie ten behoeve van de pensioenopbouwers binnen het Philips flex pensioen (ES) ter grootte van het verschil tussen de cao-verhoging (looninflatie) en de prijsinflatie;
3. in het verleden niet (volledig) verleende extra indexaties zoals bedoeld onder 2.

Bij een omvang van de premiereserve groter dan een jaarlijks te bepalen grensniveau, dat afhankelijk is van de premie en de voorziening pensioenverplichtingen voor de

pensioenopbouwers, kan het Algemeen Bestuur besluiten het meerdere te laten vrijvallen naar de algemene middelen van de Stichting. Er is geen sprake van rendementstoerekening. De hoogte van de mutatie(s) in de post premiereserve wordt jaarlijks op 1 april middels besluit van het Algemeen Bestuur vastgesteld.

De flex-pensioenregeling is per 1 januari 2014 gewijzigd. Onderdeel van de cao-afspraken over deze wijziging was dat de werkgever een eenmalige bijdrage van € 600 miljoen aan het Fonds toekende. Volgens de gemaakte cao-afspraken was hiervan € 100 miljoen bestemd voor de zogenaamde 'premiereserve'. Dit bedrag was in 2014 verantwoord onder de langlopende schulden. Het Philips Executives Pension Plan plan is per 1 januari 2015 gesloten voor nieuwe opbouw; nieuwe opbouw vindt vanaf 1 januari 2015 plaats in de flex ES-pensioenregeling. Met deze wijziging heeft de werkgever een eenmalige dotatie van circa € 7 miljoen aan de 'premiereserve' gedaan. Dit bedrag is in 2015 verantwoord onder de langlopende schulden.

Actuele- en beleidsdekkingsgraad

Het Fonds baseert de beleidsbeslissingen op de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. De actuele dekkingsgraad wordt berekend als het quotiënt van de middelen ter dekking van de pensioenverplichtingen en de technische voorziening en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers. De middelen ter dekking van de technische voorziening en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan het totaal van de activa minus de schulden en de overlopende passiva. Voor het bepalen van de actuele dekkingsgraad wordt de technische voorziening bepaald op basis van de door DNB maandelijks gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Premiebijdragen

Premiebijdragen zijn aan de periode toegerekend waarop zij betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

Beleggingsresultaten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben. Directe en indirecte resultaten en aan de verslagperiode toe te rekenen (gefactureerde of nog te factureren) kosten van beleggingen, worden afzonderlijk gepresenteerd. Onder de directe resultaten worden opbrengsten uit rente, dividend en dergelijke gepresenteerd. Ten aanzien van dividend is uitsluitend het in het verslagjaar ter beschikking gestelde dividend als opbrengst verantwoord. Waardeveranderingen zijn indirecte beleggingsresultaten en worden aan de periode toegerekend waarin zij optreden. Onder de beleggingsresultaten voor risico deelnemers zijn opgenomen de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten, onder aftrek van hieraan toerekenbare kosten zoals transactiekosten en kosten van beheer en bewaring.

Overige baten

Overige baten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten betreffen de aan het verslagjaar toe te rekenen kosten van pensioenbeheer en overige kosten welke verband houden met het besturen van het Fonds.

Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt.

Toeslagverlening

De verhoging van de technische voorziening uit hoofde van indexering, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment waarop de toezegging wordt gedaan.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de technische voorziening wordt een rente van 0,16% (2014: 0,38%) toegevoegd op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Wijziging marktrente

De wijziging marktrente op balansdatum als gevolg van wijzigingen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging actuariële grondslagen

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van actuariële grondslagen in het verslagjaar wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Individuele waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten verwerkt op het moment waarop deze betaald dan wel ontvangen worden. Collectieve waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten verwerkt op moment van betaling van het overeengekomen voorschotbedrag.

Overige wijzigingen

De overige mutaties worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie in de voorziening heeft betrekking op toegevoegd rendement, onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten en omzetting naar technische voorziening.

Saldo overdrachten van rechten

Waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Overige lasten

Overige lasten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd en zijn gebaseerd op waargenomen kasstromen. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en uit beleggingsactiviteiten.

6.5 Toelichting op de balans

Bedragen in miljoenen euro's

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen	Vastgoed	Aandelen	Vast-rentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
2015						
Beleggingen met positieve waarde	1.672	4.935	10.470	1.370	21	18.468
Overige vorderingen	7	12	25	0	0	44
Liquiditeiten	0	0	757	0	176	933
	1.679	4.947	11.252	1.370	197	19.445
Overige schulden	-6	0	-48	0	0	-54
	1.673	4.947	11.204	1.370	197	19.391
Beleggingen met positieve waarde	1.672	4.935	10.470	1.370	21	18.468
Beleggingen met negatieve waarde	0			-1.792		-1.792
Beleggingen exclusief gerelateerde vorderingen en schulden	1.672	4.935	10.470	-422	21	16.676

2014						
Beleggingen met positieve waarde	661	4.900	11.048	1.622	27	18.258
Overige vorderingen	5	9	6	0	0	20
Liquiditeiten	0	0	1.468	0	212	1.680
	666	4.909	12.522	1.622	239	19.958
Overige schulden	-7	-1	-12	0	0	-20
	659	4.908	12.510	1.622	239	19.938
Beleggingen met positieve waarde	661	4.900	11.048	1.622	27	18.258
Beleggingen met negatieve waarde	0	0	0	-2.073	0	-2.073
Beleggingen exclusief gerelateerde vorderingen en schulden	661	4.900	11.048	-451	27	16.185

De beleggingen onder vastrentende waarden zijn inclusief de opgelopen interest.
Per balansdatum is € 0 miljoen aan beleggingen uitgeleend (eind 2014: € 0 miljoen).

Ontvangen en verstrekt onderpand

Het Fonds ontvangt en verstrekt onderpand uit hoofde van valuta-, rente- en inflatiederivaten in de vorm van liquiditeiten en vastrentende waarden gebaseerd op de waardeontwikkelingen van genoemde derivaten. In geval van een positieve waardeontwikkeling ontvangt het Fonds onderpand en in geval van een negatieve waardeontwikkeling verstrekt het Fonds onderpand.

Liquiditeiten

Per ultimo 2015 heeft het Fonds € 31 miljoen (2014: € 30 miljoen) aan liquiditeitenonderpand ontvangen als gevolg van een netto positieve waardeontwikkeling van valuta-, rente- en inflatiederivaten. Dit bedrag staat zowel vermeld onder liquiditeiten als onder de overige schulden en overlopende passiva als terugbetalingsverplichting, zie toelichting [9] op pagina 121. Daarnaast heeft het Fonds ultimo 2015 voor € 0 miljoen (2014: € 1 miljoen) aan liquiditeiten als onderpand verstrekt.

Vastrentende waarden

Per ultimo 2015 heeft het Fonds voor een actuele waarde van € 429 miljoen (2014: € 430 miljoen) aan vastrentende waarden als onderpand verstrekt als gevolg van een negatieve waardeontwikkeling van de valuta-, rente- en inflatiederivaten. Dit bedrag is verantwoord als belegging met een positieve waarde onder vastrentende waarden. Het Fonds heeft ultimo 2015 geen vastrentende waarden als onderpand ontvangen (2014: € 0 miljoen).

Liquiditeiten

Onder vastrentende waarden worden opgenomen de door het Fonds gehouden participaties in geldmarktfondsen.

Geldmarktfondsen	2015	2014
BlackRock Euro Institutional Liquidity Fund	663	1.361
Aviva Investors Euro Liquidity Fund	63	77
Totaal	726	1.438

De afname in de beleggingen in geldmarktfondsen hangt samen met de toename van de beleggingen in vastgoed. De ontvangen € 31 miljoen (2014: € 30 miljoen) aan liquiditeitenonderpand uit hoofde van valuta-, rente- en inflatiederivaten heeft het Fonds geïnvesteerd in geldmarktfondsen. Dit is niet opgenomen in de vorige tabel.

Geldmarktfonds BlackRock

Het Euro Institutional Liquidity Fund is een conservatief beheerd fonds bestaande uit korte termijn geldmarktproducten met hoge kredietwaardigheid. Het fonds heeft een Aaa rating (Moody's).

Geldmarktfonds Aviva

Het Euro Liquidity Fund van Aviva Investors is een conservatief beheerd fonds bestaande uit korte termijn geldmarktproducten met hoge kredietwaardigheid. Het fonds heeft een Aaa rating (Moody's).

Verloopoverzicht beleggingen

Beleggingen	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 31 december 2013	372	2.455	11.381	-205	120	14.123
Aankopen/verstrekkingen	224	2.273	6.400	0	0	8.897
Verkopen/aflossingen	-10	-234	-9.124	271	-91	-9.188
Waardeverschillen en verkoopresultaten	75	406	2.391	-517	-2	2.353
Stand per 31 december 2014	661	4.900	11.048	-451	27	16.185
Herclassificatie aandelen naar vastgoed	46	-46	0	0	0	0
Stand per 31 december 2014 (aangepast)	707	4.854	11.048	-451	27	16.185
Aankopen/verstrekkingen	984	745	3.710	0	0	5.439
Verkopen/aflossingen	-88	-893	-4.099	751	-9	-4.338
Waardeverschillen en verkoopresultaten	69	229	-189	-722	3	-610
Stand per 31 december 2015	1.672	4.935	10.470	-422	21	16.676

Gedurende 2015 heeft een herclassificatie plaatsgevonden van beleggingen in aandelen naar beleggingen in vastgoed. Het betreft beleggingen in beursgenoteerde aandelen waarbij de benchmarkprovider FTSE deze beleggingen aanmerkt als vastgoedaandelen. De impact primo 2015 betreft een verschuiving van aandelen naar vastgoed voor een bedrag van € 46 miljoen. Dit is in de voorgaande tabel opgenomen als 'Herclassificatie aandelen naar vastgoed'. Dit leidt tot een aangepaste stand per ultimo 2014. In de tabel op pagina 106 en alle volgende tabellen is de herclassificatie over 2015 en ultimo 2015 doorgevoerd en is de aanpassing niet doorgevoerd over 2014 en ultimo 2014.

Het resultaat op derivaten wordt voornamelijk veroorzaakt door afdekkingsresultaten op de valutahedge. De euro is ten opzichte van andere belangrijke buitenlandse valuta in waarde afgenomen gedurende 2015. Daarentegen zijn de beleggingen in diezelfde buitenlandse valuta in waarde toegenomen als gevolg van een daling van de euro.

Actuele waarde

Zoals vermeld in de 'Algemene grondslagen' zijn de beleggingen van het Fonds gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Schattingen van de actuele waarde zijn momentopnamen, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen etcetera) en zijn derhalve gewaardeerd op basis van de beste inschatting die van bovenstaande factoren gemaakt kan worden. Voor sommige financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de actuele waarde als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden de boekwaarde benadert.

De waardering van de beleggingen is bepaald met behulp van onderstaande methodes (classificatie is gebaseerd op RJ 290.916):

Beleggingen	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
2015						
Genoteerde marktprijzen	1.003	4.934	9.849	-6	0	15.780
Onafhankelijke taxaties	49	0	0	0	0	49
Netto contante waarde berekeningen	0	0	606	-416	0	190
Andere methode	620	1	15	0	21	657
Totaal niveaus	1.672	4.935	10.470	-422	21	16.676

Beleggingen	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
2014						
Genoteerde marktprijzen	86	4.899	10.335	-24	0	15.296
Onafhankelijke taxaties	55	0	0	0	0	55
Netto contante waarde berekeningen	0	0	694	-427	0	267
Andere methode	520	1	19	0	27	567
Totaal niveaus	661	4.900	11.048	-451	27	16.185

Het Fonds heeft de indeling aangepast. Voorheen hanteerde het Fonds een indeling die was gebaseerd op IFRS 7 waarbij de volgende indeling van toepassing was: waarde gebaseerd op genoteerde prijzen in een actieve markt, waarde afgeleid van genoteerde prijzen in een actieve markt, waarde gebaseerd op onafhankelijke taxaties en waarde gebaseerd op overige waarderingssystemen. Vanaf het verslagjaar hanteert het Fonds de indeling overeenkomstig RJ 290.916 met de indeling zoals getoond in de tabel. De belangrijkste gevolgen zijn:

- Volgens de aangepaste indeling zijn de derivatenposities in valutatermijntransacties opgenomen onder 'Netto contante waarde berekeningen' in plaats van volgens de voorheen toegepaste indeling 'Waarde gebaseerd op genoteerde prijzen in een actieve markt';
- Volgens de aangepaste indeling zijn de hypotheekbeleggingen binnen de vastrentende waarden opgenomen onder 'Netto contante waarde berekeningen' in plaats van volgens de voorheen toegepaste indeling 'Waarde afgeleid van genoteerde prijzen in een actieve markt'.

De vergelijkende cijfers van 2014 zijn aangepast aan de nieuwe indeling.

Liquiditeiten van het Fonds die zijn geïnvesteerd in geldmarktfondsen zoals opgenomen onder vastrentende waarden, behoren tot 'Genoteerde marktprijzen' en zijn niet opgenomen in bovenstaande overzichten. Geldmarktfondsen en andere beleggingsfondsen kunnen als

'Genoteerde marktprijzen' geassocieerd worden indien door deze fondsen dagelijks een intrinsieke waarde wordt afgegeven waartegen ook dagelijks kan en wordt gehandeld.

Bij de bepaling van de waardering van de beleggingen zijn de volgende uitgangspunten gebruikt:

Genoteerde marktprijzen

Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt. Hieronder vallen de beursgenoteerde aandelen in vastgoedfondsen, aandelen, obligaties en futures.

Onafhankelijke taxaties

Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van direct vastgoed in bezit van het Fonds. Ultimo 2015 bedroeg de waarde van het direct vastgoed € 49 miljoen (2014: € 55 miljoen). De vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd door externe taxateurs. Voor de belangrijkste uitgangspunten bij de waardering van het (directe) vastgoed wordt verwezen naar de grondslagen voor deze post in de 'Algemene grondslagen'.

Netto contante waarde berekeningen

De reële waarde van de hypothecaire leningen wordt bepaald met behulp van een netto contante waarde methode. Ultimo 2015 bedroeg de waarde van de hypothecaire leningen € 603 miljoen (2014: € 664 miljoen). De verwachte kasstromen worden contant gemaakt met een rentevoet die is gebaseerd op de euro swapcurve verhoogd met een specifiek opslag voor de risicokenmerken van de portefeuille. Voor de toegepaste opslagen wordt verwezen naar de toelichting bij 'Vastrentende waarden'.

De netto contante waarde berekening van de rentederivaten vindt plaats aan de hand van de OIS-curve. Voor de valutaderivaten en inflatiederivaten wordt aansluiting gezocht bij marktdata. Ultimo 2015 bedroeg de actuele waarde van deze derivaten € 416 miljoen negatief (2014: € 427 miljoen negatief). Verder wordt verwezen naar de grondslagen voor de post derivaten in de 'Algemene grondslagen'.

Andere methode

Voor de niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (andere methode). Deze rapportages zijn niet door een accountant gecontroleerd en de periode van deze rapportages loopt niet (in alle gevallen) synchroon met het boekjaar van het Fonds. Om deze onzekerheid te mitigeren, vinden monitoringactiviteiten plaats gedurende het jaar, wordt op kwartaalbasis de waardeontwikkeling gevolgd en beoordeeld aan de hand van ontwikkelingen in de markt. Daarnaast wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt met de gecontroleerde jaarrekeningen van deze fondsen. De waardering kan hoger of lager zijn, maar is gezien de mitigerende maatregelen naar inschatting niet materieel voor vermogen en resultaat. Ultimo 2015 bedroeg de waarde van de niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen € 620 miljoen (2014: € 520 miljoen).

Ook bij private equity (ultimo 2015: € 21 miljoen; ultimo 2014: € 27 miljoen, opgenomen onder overige beleggingen) wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages.

Vastgoed	2015	2014
Direct vastgoed	49	55
Indirect beursgenoteerd vastgoed	1.003	86
Indirect niet-beursgenoteerd vastgoed	620	520
Stand per 31 december	1.672	661

Direct vastgoed is getaxeerd door onafhankelijke, gecertificeerde taxateurs. Eind 2014 is een intentieovereenkomst gesloten voor de verkoop van een deel van het direct vastgoed voor ongeveer € 40 miljoen. Dit vastgoed staat ultimo 2015 in bovenstaande tabel opgenomen voor deze waarde. Na balansdatum is een verkoopovereenkomst totstandgekomen en is een vastgoedobject geleverd. Zie hiervoor paragraaf 7.1 'Gebeurtenissen na balansdatum' op pagina 145.

Het waarderingsrisico ten aanzien van het direct vastgoed is het risico van een rendementsverandering door een onverwachte waarderingsuitkomst. Om dit risico te mitigeren, heeft het Fonds de volgende maatregelen in acht genomen: bij direct vastgoed worden onafhankelijke externe taxateurs ingeschakeld, analyse van afwijkingen en een toets aan marktconforme yields.

Indirect vastgoed betreft beleggingen in beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen. De beursgenoteerde beleggingen zijn tegen de beurskoers per balansdatum opgenomen voor een bedrag van € 1.003 miljoen (2014: € 86 miljoen). Deze beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

111

Aandelen	2015	2014
Aandelen ontwikkelde markten	4.418	4.342
Aandelen opkomende markten (niet zijnde BRIC)	335	341
Aandelen BRIC (Brazilië, Rusland, India en China)	182	217
Stand per 31 december	4.935	4.900

De aandelenbeleggingen zijn beursgenoteerd.

Voorgaand jaar werd de indeling in bovenstaande tabel gebaseerd op de landenclassificatie volgens de definitie van MSCI (Morgan Stanley Capital International). In 2015 is het Fonds overgegaan op de landenclassificatie volgens de definitie van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). De toepassing van OESO sluit aan bij hetgeen DNB voorschrijft voor de toezichtsrapporthages. De vergelijkende cijfers van 2014 zijn hierop aangepast. Ultimo 2014 is hierdoor € 72 miljoen verschoven van aandelen opkomende markten (niet zijnde BRIC) naar aandelen ontwikkelde markten.

Vastrentende waarden	2015	2014
Staatsobligaties	7.977	8.651
Bedrijfsobligaties	1.879	1.694
Hypotheke	603	664
Onderhandse leningen	3	30
Inflation linked bonds	8	9
Stand per 31 december	10.470	11.048

De obligaties zijn beursgenoteerd.

De actuele waarde van de hypotheke bestaat uit de netto contante waarde van de verwachte rente- en aflossingsstromen uit de hypotheekportefeuille. De verwachte kasstromen worden bepaald rekening houdend met gemiddelde voortijdige aflossingen ad 4,7% (2014: 3,9%) en contant gemaakt met behulp van een rentevoet die is gebaseerd op de euro swapcurve verhoogd met een opslag voor de specifieke risico's van hypothecaire leningen alsmede een opslag in verband met kosten. In het verslagjaar 2014 was de opslag voor de specifieke risico's van hypothecaire leningen afgeleid uit de ELo index en verhoogd met een opslag in verband met liquiditeit. Verder gold een opslag per risicoklasse met een onderverdeling naar woning hypotheke en bedrijfshypotheke. Met ingang van het verslagjaar is de opslag op de euro swapcurve voor specifieke risico's van hypothecaire leningen aangepast. De opslag is afgeleid uit een gemiddelde opslag in basispunten afkomstig van markttransacties die vergelijkbaar zijn met het risicoprofiel van de hypothecaire leningen van het Fonds. De generieke opslag betreft de volgende componenten: illiquiditeit, kredietrisico, vervroegd aflossen en (funding)kosten. De volgende opslagen zijn gebruikt:

Opslag op euro swapcurve (in basispunten)	2015 opslag	2014 opslag
Generieke opslag	79	31
Specifieke opslagen:		
<i>Risicoklassen woning hypotheke:</i>		
- AAA met NHG	0	0
- AAA	0	0
- AA	1	20
- A	2	45
<i>Risicoklassen bedrijfshypotheke:</i>		
- AAA met gemeentegarantie	30	30
- AAA	30	30
- AA	31	50
- A	57	100

Het Fonds heeft voor het verslagjaar de financiële impact bepaald van de met ingang van het verslagjaar gehanteerde waarderingsmethodiek ten opzichte van de waarderingsmethodiek zoals toegepast in het verslagjaar 2014. Ultimo 2015 leidt de aanpassing tot een lagere waardering van de hypotheekportefeuille met ongeveer € 13 miljoen.

In 2015 is een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd op de hypotheekportefeuille. Hierbij is beoordeeld wat het effect op de waardering van de portefeuille is bij een mutatie van de gehanteerde opslagen op de rentevoet (euro swapcurve) voor waardering van de hypotheekportefeuille.

Gevoeligheidsanalyse hypotheekportefeuille	Verandering in waardering in miljoenen €	Totale waardering hypotheeken
Verandering in risico-opslag in basispunten:		
- Afname van 50 basispunten	+13	616
- Toename van 50 basispunten	-13	590
- Toename van 100 basispunten	-26	577

Van de totale waarde van de hypotheeken heeft € 521 miljoen betrekking op woningen (2014: € 576 miljoen) en heeft € 82 miljoen betrekking op bedrijfshypotheeken (2014: € 88 miljoen).

Derivaten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt onder meer gebruikgemaakt van financiële derivaten. Het Fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om vormen van marktrisico zoveel mogelijk af te dekken.

De marktwaarde van de derivatenposities ultimo 2015 en ultimo 2014 blijkt uit onderstaande tabel:

Derivaten (marktwaarde)	2015			2014		
	Saldo	Positief	Negatief	Saldo	Positief	Negatief
Valutaderivaten	-104	28	-132	-147	53	-200
Aandelenderivaten	1	1	0	-2	1	-3
Grondstoffenderivaten	-7	1	-8	-21	2	-23
Rentederivaten	40	1.340	-1.300	41	1.566	-1.525
Inflatiederivaten	-352	0	-352	-322	0	-322
Stand per 31 december	-422	1.370	-1.792	-451	1.622	-2.073

In onderstaande tabel worden de uitstaande derivatenposities vermeld uitgedrukt in notional bedragen die door het Fonds zijn aangegaan uit hoofde van het strategisch afdeckingsbeleid.

Derivaten (notionals)	2015			2014		
	Saldo	Long	Short	Saldo	Long	Short
Valutaderivaten	-7.128	496	-7.624	-6.475	2.223	-8.698
Rentederivaten	174	5.161	-4.987	174	5.161	-4.987
Inflatiederivaten	2.215	2.215	0	2.078	2.078	0

Naast een toelichting op de rente- en valutarisico's in paragraaf 6.7 'Risicobeheer', volgt hieronder een toelichting op de inflatie-, aandelen- en grondstoffenderivaten.

Het inflatierisico is het risico dat de waarde van de portefeuille onvoldoende meegroeit om de toename van de pensioenverplichtingen als gevolg van inflatie bij te houden. Om dit risico deels af te dekken, heeft het Fonds inflatieprotectie in de portefeuille opgenomen in de vorm van inflation linked swaps. Bij een stijging van de inflatie met 1%, neemt de waarde van de inflation linked swaps toe met ongeveer € 430 miljoen (2014: € 431 miljoen).

Daarnaast heeft het Fonds derivatencontracten afgesloten voor efficiënt portefeuillebeheer waaronder aandelenderivaten en grondstoffenderivaten. De notional bedragen hiervan kunnen fluctueren, maar zijn over het algemeen beperkt.

Overige beleggingen	2015	2014
Private equity	21	27
Stand per 31 december	21	27

114

[2] Beleggingen voor risico deelnemers	Zakelijke waarden	Vastrentende waarden	Liquiditeiten	Totaal
Stand per 31 december 2013	33	144	54	231
Aankopen/verstrekkingen	32	28	4	64
Verkopen/aflossingen	-6	-14	-48	-68
Waardeverschillen en verkoopresultaten	8	47	0	55
Stand per 31 december 2014	67	205	10	282
Aankopen/verstrekkingen	5	17	5	27
Verkopen/aflossingen	-40	-133	-4	-177
Waardeverschillen en verkoopresultaten	-1	5	0	4
Stand per 31 december 2015	31	94	11	136

Dit betreft beleggingen uit hoofde van de prepensioneringsregeling van het Philips flex pensioen en een zeer beperkt deel van de per 1 januari 2015 gesloten beschikbare premieregeling van het Philips Executives Pension Plan. Het opgebouwde kapitaal uit de beschikbare premieregeling van het Philips Executives Pension Plan is, gebaseerd op de individuele keuze van de betrokken deelnemer, in 2015 voor een deel ingebracht in de Philips flex ES-regeling van het Fonds en voor een deel ondergebracht bij een pensioenregeling bij ABN AMRO Pensioenen.

[3] Vorderingen en overlopende activa	2015	2014
Vordering op werkgever	0	169
Vooruitbetaalde pensioenen	0	0
Waardeoverdrachten	2	0
FVP-premies	0	0
Belastingen	1	2
Overige vorderingen	0	0
Stand per 31 december	3	171

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan één jaar.

De vordering per 31 december 2014 op de werkgever bestaat voor het grootste gedeelte uit een vordering in het kader van de vernieuwde pensioenregeling die per 1 januari 2014 is ingegaan. Onderdeel van de cao-afspraken over de vernieuwde pensioenregeling is dat de onderneming een eenmalige bijdrage van € 600 miljoen aan het Fonds toekent. Deze afspraak is onderdeel van de uitvoeringsovereenkomst tussen het Fonds en de onderneming. Een groot deel van de bijdrage (€ 430 miljoen) is in de loop van 2014 ontvangen in de vorm van liquide middelen en beleggingen. De liquide middelen zijn na ontvangst direct belegd overeenkomstig het beleggingsbeleid van het Fonds en vormen aldus onderdeel van de post 'Beleggingen voor risico pensioenfondsen'.

De vordering op de werkgever is in bovenstaande tabel gewaardeerd op actuele waarde, waarbij rekening is gehouden met een afslag voor het kredietrisico van de werkgever (€ 0,5 miljoen per ultimo 2014). In 2015 is € 171 miljoen ontvangen. Het verschil van € 2 miljoen met de opgenomen vordering betreft voornamelijk de met de vordering gepaard gaande opbrengsten die de onderneming eveneens aan het Fonds toekent. Hiermee heeft de werkgever aan zijn verplichtingen uit hoofde van de eenmalige bijdrage voldaan.

[4] Liquide middelen	2015	2014
Liquide middelen	2	4
Stand per 31 december	2	4

Onder liquide middelen wordt verstaan bij banken aangehouden rekening-courantsaldi, kasmiddelen en bij banken aangehouden overige middelen, die niet opgenomen zijn onder en bestemd zijn voor beleggingen. De liquide middelen zijn direct opeisbaar.

[5] Algemene reserve	2015
Stand per 31 december 2013	1.060
Uit bestemming saldo van baten en lasten	1.102
Stand per 31 december 2014	2.162
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-660
Stand per 31 december 2015	1.502

Solvabiliteit

Op basis van FTK-grondslagen kan het volgende overzicht worden gegeven:

	2015	2014
Reserve	1.502	2.162
Minimaal vereist eigen vermogen (buffer)	664	656
Vereist eigen vermogen (buffer)	2.877	1.560
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%
Vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsmix	118,0%	109,9%
Vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix	116,7%	111,8%
Actuele dekkingsgraad	109,3%	113,8%
Beleidsdekkingsgraad	111,6%	

De berekening van de actuele- en beleidsdekkingsgraad is inclusief de beleggingen en voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico deelnemers. Voor de beschrijving van de wijze van berekenen van de actuele- en beleidsdekkingsgraad wordt verwezen naar de Algemene grondslagen. De actuele dekkingsgraden van de maanden januari 2015 tot en met december 2015 zijn herrekend met inbegrip van de beleggingen en voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemer over deze maanden. Het effect hiervan op de actuele dekkingsgraad ultimo 2015 is een verlaging met 0,08%-punt. Het effect hiervan op de beleidsdekkingsgraad ultimo 2015 is een verlaging met 0,17%-punt.

Als gevolg van de aanpassingen in het FTK per 1 januari 2015 zijn de buffereisen verhoogd. Dit heeft geleid tot een verhoging van de vereiste dekkingsgraad zowel op basis van de feitelijke als de strategische beleggingsmix. Voor het bepalen of een pensioenfonds zich in een tekortsituatie bevindt, is de beleidsdekkingsgraad van belang. Deze beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden. Verder is voor het bepalen of een pensioenfonds zich in een tekortsituatie bevindt de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix bepalend. Per 1 januari 2015 lag de beleidsdekkingsgraad onder het niveau van de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix en heeft het Fonds derhalve op 26 juni 2015 een herstelplan ingediend bij DNB die heeft ingestemd met het herstelplan op 21 augustus 2015. In het herstelplan is opgenomen dat het Fonds binnen 3 jaar herstelt naar het niveau van de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix zonder dat het nemen van additionele beleidsmaatregelen noodzakelijk is. De

hersteltermijn is binnen de door het Fonds gestelde maximale hersteltermijn van zes jaar. Ultimo 2015 is nog steeds sprake van een tekort en heeft het Fonds in 2016 wederom een herstelplan opgesteld. Meer informatie hierover is opgenomen in paragraaf 7.1 onder 'Gebeurtenissen na balansdatum'.

[6] Technische voorziening	2015	2014
Voorziening pensioenverplichtingen	15.941	15.687
Gewogen gemiddelde disconteringsvoet (marktrente)	1,62%	1,79%

In 2015 is de door de DNB voorgeschreven rente gedaald (ultimo 2015: 1,62%; ultimo 2014: 1,79%). Dit komt met name doordat de methode voor het bepalen van de rentetermijnstructuur in 2015 zoals gepubliceerd door DNB op twee momenten is veranderd. Allereerst is de driemaandsmiddeling, die tot eind 2014 onderdeel was van de rentetermijnstructuur, per 1 januari 2015 komen te vervallen. Ten tweede is de UFR-systematiek per 15 juli 2015 gewijzigd. Beide aanpassingen en het effect hiervan op de voorziening pensioenverplichtingen en de actuele dekkingsgraad is toegelicht bij [18] Wijziging marktrente op pagina 130.

Het mutatieoverzicht voor de voorziening pensioenverplichtingen is als volgt:

	2015	2014
Stand per 1 januari	15.687	13.793
Pensioenopbouw	209	171
Toeslagverlening	3	83
Rentetoevoeging	26	52
Onttrekking pensioenuitkeringen	-711	-705
Onttrekking pensioenuitvoeringskosten	-20	-22
Wijziging marktrente	707	2.327
Wijziging actuariële grondslagen	0	-81
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	12	-53
Overige wijzigingen	28	16
Stand per 31 december	15.941	15.687

Voor een toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

De voorziening pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

	2015	2014
Netto pensioenverplichtingen	15.617	15.367
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	313	308
Voorziening voor zieken	11	12
Totaal	15.941	15.687

Het aantal deelnemers per categorie is als volgt:

Aantal deelnemers	2015	2014
Pensioenopbouwers	13.788	14.243
Pensioenontvangers	56.329	57.183
Houders premievrije polissen	30.483	30.988
Totaal	100.600	102.414

Pensioenregelingen

Philips Pensioenfonds voerde in 2015 vier pensioenregelingen uit, die van toepassing zijn op verschillende groepen deelnemers. Daarnaast voerde het Fonds in 2015 twee regelingen uit met het karakter van een beschikbare premiereregeling.

- Philips flex pensioen: deze middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie is van toepassing op 12.435 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2015). Per 1 januari 2014 is de pensioenrichtleeftijd gelijk aan 67 jaar. Voor een groep arbeidsongeschikte deelnemers voor wie de pensioenopbouw wordt voortgezet, geldt een pensioenrichtleeftijd van 62,5 jaar (van toepassing op 244 deelnemers). Voor deelnemers die tussen 1 januari 2006 en 31 december 2013 arbeidsongeschikt zijn geworden, geldt een pensioenrichtleeftijd van 65 jaar (van toepassing op 110 deelnemers). Het Philips flex pensioen heeft het karakter van een cdc-regeling (collectieve beschikbare premiereregeling). Pensioenreglement Flex 67 heeft een franchise van € 13.356 en een opbouwpercentage minder of gelijk aan 1,85% van de pensioengrondslag. Het Philips flex pensioen geldt voor diegenen op wie de bij Philips geldende cao van toepassing is.
- Philips flex pensioen ES: vanaf 1 januari 2015 is deze middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie van toepassing op 821 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2015). De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar. Het Philips flex pensioen ES heeft het karakter van een cdc-regeling. Pensioenreglement flex ES heeft een franchise van € 13.356 en een opbouwpercentage van 1,85% van de pensioengrondslag. Deze gegevens gelden voor executives en senior directors.
- Philips eindloonregeling: deze eindloonregeling is van toepassing op 528 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2015). De pensioenleeftijd is 60 jaar, 62,5 jaar of 65 jaar. De Philips eindloonregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Er kunnen geen deelnemers meer toetreden in de eindloonregeling.
- Philips Executives Pension plan: dit betreft een middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie gecombineerd met een beschikbare premiereregeling. De pensioenrichtleeftijd is 62,5 jaar. Het Philips Executives Pension Plan is per 1 januari 2015 opgeheven voor vrijwel alle deelnemers. De regeling is enkel nog van toepassing op 4 arbeidsongeschikte deelnemers waarvoor de pensioenopbouw wordt voortgezet (stand per 31 december 2015).

- Prepensioneringsregeling: dit betreft een beschikbare premieregeling, waarbij de beleggingen voor rekening en risico van de deelnemer zijn. Het is niet meer mogelijk om actief in de prepensioneringsregeling in te leggen. Per ultimo 2015 is voor 2.156 deelnemers een prepensioneringskapitaal bij het Fonds verzekerd.

Toeslagverlening

Het Algemeen Bestuur streeft ernaar om toeslagverlening in de toekomst mogelijk te maken. Sinds 2014 is de financiering van de Philips-pensioenen als gevolg van de cao-afspraken tussen Philips en de vakbonden gewijzigd. Het Algemeen Bestuur heeft, op grond van die cao-afspraken, vastgesteld dat het streven blijft om een pensioen te bieden dat op lange termijn zijn koopkracht behoudt. Ofwel, dat het belangrijk is de pensioenen te kunnen verhogen door indexatie.

De werkelijk toe te kennen realisatiepercentages voor de toeslagverlening worden ieder jaar bepaald op basis van een indexatiestaffel. Het Algemeen Bestuur behoudt altijd de mogelijkheid om af te wijken van de indexatiestaffel. Gelet op de huidige beleidsdekkingsgraad en het feit dat sprake is van een reservetekort, is het heel goed mogelijk dat (ook) de komende drie tot vijf jaar geen indexatie mogelijk is.

Ambitie pensioenontvangers

Het is de ambitie van Philips Pensioenfonds om de pensioenen jaarlijks te verhogen met de prijsinflatie, uitgedrukt in de afgeleide consumentenprijsindex. Deze index wordt vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

In de afgeleide consumentenprijsindex worden, anders dan in de 'gewone' consumentenprijsindex, de veranderingen in de tarieven van productgebonden belastingen (bijvoorbeeld BTW en accijns op alcohol en tabak), gemeentelijke belastingen en subsidies niet meegenomen. Dit komt neer op prijsstijgingen die het gevolg zijn van overheidsmaatregelen. Net zoals in voorgaande jaren is het Algemeen Bestuur van Philips Pensioenfonds van oordeel dat het niet op de weg ligt van het Fonds om via indexatie de effecten van overheidsmaatregelen te compenseren. De verhoging van uw pensioen bij Philips Pensioenfonds (op basis van de ambitie) wijkt dan ook consequent, veelal licht, af van de prijsstijgingen volgens de 'gewone' consumentenprijsindex. Veruit de meeste pensioenfondsden hanteren net als Philips Pensioenfonds de afgeleide consumentenprijsindex.

Ambitie pensioenopbouwers

Het is de ambitie van Philips Pensioenfonds om de opgebouwde pensioenen jaarlijks te verhogen met de looninflatie, uitgedrukt in de collectieve cao-schaalaanpassing binnen Philips. Voor pensioenopbouwers binnen het Philips flex pensioen bestaat het indexatiebesluit daarom uit twee delen:

1. Verhoging op basis van de prijsinflatie die wordt gefinancierd uit het vermogen van Philips Pensioenfonds. De prijsinflatie wordt uitgedrukt in de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
2. Verhoging op basis van het (positieve) verschil tussen de loon- en prijsinflatie die wordt gefinancierd uit de premiereserve. Dit deel van de indexatie is uitsluitend mogelijk als de premiereserve voldoende middelen bevat.

Naast voormelde indexatieambitie streeft Philips Pensioenfonds voor pensioenopbouwers tevens naar volledige pensioenopbouw met een opbouwpercentage van 1,85%. Een eventueel tekort wordt aangevuld vanuit de premiereserve, zodat volledige opbouw kan plaatsvinden. Indien de premiereserve hiervoor onvoldoende middelen bevat, zal het Fonds overgaan tot het verlagen

van het opbouwpercentage. Het risico voor het niet kunnen geven van het geambieerde opbouwpercentage is inherent aan een cdc-regeling.

Indexatiestaffel

Voor de werkelijk toe te kennen verhoging voor prijsinflatie voor de pensioenopbouwers, pensioenontvangers en slapers wordt de volgende staffel gehanteerd:

- Indien de beleidsdekkingsgraad 116% of lager is, dan wordt geen indexatie toegekend (realisatiepercentage = 0%);
- Indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 116%, maar lager is dan 123%, dan wordt gedeeltelijk indexatie toegekend, op basis van lineaire interpolatie (bijvoorbeeld bij een beleidsdekkingsgraad van 120 wordt $(120-116) / (123-116) * 100\% = 57\%$ van de indexatiemaatstaf toegekend; realisatiepercentage = 57%);
- Indien de beleidsdekkingsgraad 123% of hoger is, dan wordt 100% van de indexatiemaatstaf toegekend (realisatiepercentage = 100%).
- De ondergrens is vastgezet op een beleidsdekkingsgraad van 116% en zal na drie jaar geëvalueerd worden. Voor de bovengrens geldt hetzelfde. Het Algemeen Bestuur behoudt altijd de mogelijkheid om af te wijken van de indexatiestaffel.

De toekenning aan pensioenopbouwers van een verhoging op basis van het (positieve) verschil tussen de loon- en prijsinflatie is afhankelijk van de beschikbare middelen in de bestemde premiereserve, de bij of krachtens de wet gestelde eisen en alle overige door het Algemeen Bestuur relevant geachte feiten en omstandigheden.

Inhaalindexatie

Indien de beleidsdekkingsgraad in enig jaar hoger is dan 123%, dan zal in dat jaar van het surplus boven 123% 1/5e deel worden aangewend voor inhaalindexatie of het repareren van verlagingen uit het verleden. Hierbij wordt de terugkijkperiode niet op voorhand beperkt omdat zowel recente verliezen als verliezen uit een verder verleden een grote impact kunnen hebben op het pensioenresultaat van deelnemers. Het inhaalpercentage is voor iedereen uniform. Op individueel niveau kunnen deelnemers echter niet meer inhalen dan ze feitelijk gemist hebben.

Indien en voor zover de middelen in de bestemde premiereserve daartoe toereikend zijn, kan het Algemeen Bestuur besluiten tot een geheel of gedeeltelijk inhalen van niet eerder verleende voorwaardelijke indexaties die waren gebaseerd op het (positieve) verschil tussen de loon- en prijsinflatie.

[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	2015	2014
Stand per 1 januari	282	231
Wijziging voorziening voor risico deelnemers	-146	51
Stand per 31 december	136	282

De voorziening voor risico deelnemers bestaat uit een voorziening uit hoofde van de prepensioneringsregeling van het Philips flex pensioen en nog een zeer beperkt deel van het per 1 januari 2015 gesloten beschikbare premiedeel van het Philips Executives Pension Plan. Het opgebouwde kapitaal van het beschikbare premiedeel van het Philips Executives Pension Plan is, gebaseerd op de individuele keuze van de betrokken deelnemer, in 2015 voor een deel ingebracht in de Philips flex ES-regeling van het Fonds en voor een deel ondergebracht bij een

pensioenregeling bij ABN AMRO Pensioenen. Het kapitaal belegt het Fonds in een aandelenfonds, obligatiefonds en/of een geldmarktfonds. Een specificatie van de wijziging van de voorziening staat vermeld bij de toelichting [21] Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

[8] Langlopende schulden ('premiereserve')	2015	2014
Stand 1 januari	108	0
(Eenmalige) storting onderneming	-	100
(Eenmalige) storting onderneming vanwege overgang Philips Executives Pension Plan naar Philips flex pensioen ES	7	-
Premie overschot	0	48
Onttrekking vanwege tekort op pensioenpremie	-23	0
Onttrekking vanwege indexatie (verschil looninflatie min prijsinflatie)	0	-40
Stand per 31 december	92	108

Per ultimo 2015 bedraagt de zogenaamde 'premiereserve' € 92 miljoen. De werkgever heeft een eenmalige dotatie ad € 7 miljoen gedaan vanwege de overgang van het beschikbare premiedeel van het Philips Executives Pension Plan naar de Philips flex ES-regeling. In 2015 is € 23 miljoen aan de premiereserve onttrokken zijnde het tekort van de door de werkgever en werknemer betaalde premie, die nodig was voor het opbouwen van de aanspraken van de actieven. De premiereserve heeft naar zijn aard een langlopend karakter; van de premiereserve heeft € 17 miljoen een looptijd van korter dan 1 jaar, zijnde het deel van de premiereserve dat in 2016 naar verwachting aangewend zal worden, en betreft € 75 miljoen een langlopende schuld.

121

[9] Overige schulden en overlopende passiva	2015	2014
Schulden aan werkgever	0	0
Uitkeringen	0	0
Derivaten	1.792	2.073
Belastingen en premies sociale verzekeringen	13	15
Waardeoverdrachten	1	5
Terugbetalingsverplichtingen (ontvangen onderpand)	31	30
Overige schulden en overlopende passiva	24	33
Stand per 31 december	1.861	2.156

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan 1 jaar met uitzondering van derivaten. De resterende looptijd van de terugbetalingsverplichtingen is mede afhankelijk van de ontwikkeling van de waarde van het onderliggende derivaat en naar zijn aard derhalve onzeker. Derivaten en terugbetalingsverplichtingen zijn verder gespecificeerd onder toelichting [1] Beleggingen voor risico pensioenfonds.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Garanties in het kader van de verkoop van Symphony

Eind 2013 is een verkoopovereenkomst gesloten inzake het kantorencomplex Symphony. Aan deze verkoopovereenkomst is een huurgarantie verbonden. Per ultimo 2015 bedraagt de resterende garantie € 2 miljoen.

Langlopende contractuele verplichtingen

Inzake de uitvoering van het pensioenbeheer is het Fonds een langlopende verplichting aangegaan met een derde-partij. De hieraan verbonden kosten per jaar maken vanaf 2016 onderdeel uit van de kosten pensioenbeheer binnen de post [15] Pensioenuitvoeringskosten en kunnen in verband met vertrouwelijkheidsbepalingen in het contract niet afzonderlijk worden vermeld. De resterende looptijd van het contract is vijf jaar.

Investeringsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan er per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen in beleggingsfondsen:

	2015	2014
Private equity	4	4
Indirect vastgoed	155	97

Vastgoedfraude

Het Fonds heeft vanaf 2010 schikkingen getroffen met personen en rechtspersonen in het kader van de vastgoedfraude. Een toelichting op de ontvangen bedragen is terug te vinden in toelichting [12] Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds.

Het Algemeen Bestuur heeft voorts alles in het werk gesteld om de schade die het Fonds heeft geleden te verhalen op diegenen die daarvoor aansprakelijk kunnen worden gehouden. Gelet op de mate van onzekerheid omtrent de uitkomsten van deze activiteiten, is er onvoldoende voldaan aan de voorwaarden voor opname van een vordering op de balans. In 2016 waren tot het opmaken van het jaarverslag voor € 0 miljoen aan schikkingsbedragen ontvangen die als baten worden verantwoord in 2016. Het Fonds verwacht nog bedragen te ontvangen uit schikkingsovereenkomsten.

Verbonden Partijen

Identiteit van verbonden partijen

Het Fonds, de aangesloten onderneming, medewerkers en hun bestuurders zijn te kwalificeren als verbonden partijen.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting [15]

Pensioenuitvoeringskosten. Het Fonds heeft voor in totaal € 0,9 miljoen aan hypothecaire leningen verstrekt aan leden van het Bestuur (2014: € 0,9 miljoen), verdeeld over zes leningdelen. Hiervan staat ultimo 2015 nog € 0,8 miljoen aan hoofdsom open verdeeld over vijf leningdelen. De gemiddelde (ongewogen) rentevoet bedraagt 3,3%, en in 2015 is € 0,1 miljoen aan aflossingen ontvangen. Deze hypotheekleningen zijn verstrekt tegen de gebruikelijke condities die gelden voor werknemers van het Fonds. Er zijn geen andere leningen verstrekt aan, noch vorderingen op bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Met ingang van 2014 is er met de werkgever een gewijzigde uitvoeringsovereenkomst overeengekomen met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling. Conform de cao betaalt Philips jaarlijks een vast premiepercentage van 24% van de salarissen voor de pensioenopbouw. Dat percentage staat vast tot 2019. De onderneming zal geen extra premie of bijdragen betalen indien het Fonds te weinig reserves heeft. Ultimo 2015 had het Fonds voor in totaal € 0,8 miljoen aan hypothecaire leningen verstrekt aan vier medewerkers van het Fonds, niet zijnde bestuurders, onderverdeeld in zes leningdelen. Medewerkers van het Fonds nemen deel aan de pensioenregeling van het Fonds onder reguliere condities.

Van het totaal van de beleggingen voor risico van het Fonds is € 0 miljoen (2014: € 0 miljoen) direct, dan wel indirect belegd in de onderneming waarvoor de pensioenregelingen worden uitgevoerd.

6.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2015

Bedragen in miljoenen euro's

[10] Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)	2015	2014
Werkgeversgedeelte regulier	204	232
Werknemersgedeelte regulier	14	5
Eenmalige koopsom	7	601
Premie overige regelingen	1	1
Inkoopsommen	2	1
Totaal	228	840

Werkgevers- en werknemersgedeelte

Vanaf 1 januari 2014 is het premiebeleid gewijzigd. De totale premie van de flex-regeling is voor een periode van vijf jaar (1 januari 2014 t/m 31 december 2018) vastgesteld op 24% van de salarissom. Tot 1 april 2014 betaalde de werkgever deze totale premie, vanaf 1 april 2014 betalen de actieve deelnemers aan de flex-regeling een deel van deze totale premie, namelijk 1% van de pensioengrondslag en vanaf 1 januari 2015 is dit 2%. Het Philips Executives Pension Plan (EPP) is per 1 januari 2015 gesloten. Alle voormalige EPP-deelnemers zijn deelnemer geworden in de flex ES-regeling met ingang van 1 januari 2015. De premie voor de flex ES-regeling bedraagt 26,2% van de salarissom en is verantwoord onder de reguliere premiebijdragen. De premie over 2015 van de EPP-regeling is derhalve € 0 miljoen.

Eenmalige koopsom

De pensioenregeling is per 1 januari 2014 gewijzigd in een cdc-regeling. Omdat deze wijziging een overdracht van risico's van de werkgever naar de deelnemer met zich mee heeft gebracht, heeft de werkgever in 2014 een eenmalige bijdrage van € 600 miljoen aan het Fonds toegekend. Een groot deel van de bijdrage (€ 430 miljoen) is in de loop van 2014 ontvangen in de vorm van liquide middelen en beleggingen. Hiervan is € 100 miljoen toegevoegd aan de zogenaamde 'premiereserve' (opgenomen onder 'Langlopende schulden'). Het restant van € 169 miljoen is in de loop van het eerste kwartaal van 2015 ontvangen, zie hiervoor ook toelichting [3] op pagina 115. Tijdens de looptijd van de vordering heeft de onderneming ook een aantal met de vordering gepaard gaande opbrengsten aan het Fonds overgemaakt (2015: € 5 miljoen, 2014: € 2 miljoen): hierdoor is in bovenstaande tabel het bedrag van de eenmalige koopsom groter dan € 600 miljoen. Daarnaast heeft de werkgever een eenmalige dotatie ad € 7 miljoen gedaan vanwege de overgang van de EPP-regeling naar de flex ES-regeling (opgenomen onder 'Langlopende schulden').

De kostendekkende en feitelijke premie exclusief premiebijdrage voor risico deelnemers zijn als volgt:

	2015	2014
Kostendekkende premie op FTK-grondslagen	241	186
Feitelijke premie	221	239

De gedempte kostendekkende premie is in 2015 gelijk aan de kostendekkende premie op FTK-grondslagen zoals opgenomen in bovenstaande tabel. In 2014 bedroeg de gedempte kostendekkende premie € 185 miljoen.

Uit de vorige tabel blijkt dat de feitelijke premie (€ 221 miljoen) lager is dan de kostendekkende premie op FTK-grondslagen (€ 241 miljoen), dit effect wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de feitelijke premie voor deelnemers aan de flex- en flex ES-regeling (€ 221 miljoen; 24% resp 26,2% van de salarissom) lager was dan de premie die benodigd zou zijn om te komen tot een volledige pensioenopbouw voor deelnemers aan de flex- en flex ES-regeling (€ 241 miljoen). Het negatieve verschil op actuariële grondslagen van € 20 miljoen is onttrokken aan de premiereserve en gebruikt ter aanvulling van de financiering van de opbouw. Het verschil met de werkelijke onttrekking van € 23 miljoen, zoals toegelicht bij de post 'premiereserve' onder langlopende schulden op pagina 121, bedroeg € 3 miljoen. Dit verschil wordt verklaard doordat gedurende 2015 diverse koopsommen zijn voldaan die geen onderdeel zijn van de kostendekkende premie, maar wel onderdeel uitmaken van de feitelijke premie. Daarnaast vindt de bepaling van de hoogte van de kostendekkende premie en de feitelijke onttrekking uit de premiereserve op verschillende momenten gedurende het verslagjaar plaats. Het verschil maakt onderdeel uit van de € 23 miljoen die verantwoord is in de post 'Overige baten en lasten'.

126

De samenstelling van de kostendekkende premie op FTK-grondslagen is opgenomen in onderstaande tabel.

	2015	2014
Actuariel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	202	163
Opslag voor vereist eigen vermogen	32	12
Opslag voor uitvoeringskosten	7	8
Actuariel benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling	0	3
Totaal	241	186

[11] Premiebijdragen voor risico deelnemers	2015	2014
Premiebijdrage prepensioneringsregeling	0	0
Premiebijdrage Executives Pension Plan werkgever	0	9
Premiebijdrage Executives Pension Plan werknemer	0	3

Totaal			0	12
[12] Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
2015				
Vastgoedbeleggingen	56	81	-2	135
Aandelen	125	257	-6	376
Vastrentende waarden	367	-177	-14	176
Derivaten	-1	-722	1	-722
Overige beleggingen	0	3	0	3
Liquiditeiten	-1	30	-1	28
Totaal	546	-528	-22	-4

Onder directe beleggingsopbrengsten vastgoed is een bedrag opgenomen van € 9 miljoen (in 2014: € 0,5 miljoen) uit hoofde van in het verslagjaar ontvangen schikkingen met personen en rechtspersonen in het kader van de vastgoedfraude. Tot het opmaken van het jaarverslag zijn in 2016 geen schikkingsbedragen ontvangen.

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten over het verslagjaar zijn transactiekosten opgenomen. Van deze transactiekosten is € 2 miljoen op betrouwbare wijze vastgesteld. De overige transactiekosten zijn niet op betrouwbare wijze vast te stellen. Dit heeft te maken met het feit dat voor veel transacties sprake is van zogenaamde netto-prijzen waarbij de kosten onderdeel uitmaken van de transactieprijs en niet afzonderlijk worden vermeld.

Onder 'Kosten vermogensbeheer' zijn de kosten opgenomen van de beheerders en bewaarder. Deze zijn aan de verschillende beleggingscategorieën toegekend naar rato van het belegd vermogen. Exploitatiekosten vastgoed zijn – gesaldeerd met huuropbrengsten – opgenomen als onderdeel van de directe beleggingsopbrengsten van vastgoedbeleggingen.

127

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
2014				
Vastgoedbeleggingen	17	75	-1	91
Aandelen	77	406	-5	478
Vastrentende waarden	422	2.455	-12	2.865
Derivaten	-13	-523	0	-536
Overige beleggingen	0	-2	0	-2
Liquiditeiten	1	17	-2	16
Totaal	504	2.428	-20	2.912

[13] Beleggingsresultaten voor risico deelnemers	2015	2014
Beleggingsresultaat prepensioneringsregeling van het Philips flex pensioen	2	14
Beleggingsresultaat beschikbare premiedeel van het Philips Executives Pension Plan	2	41
Totaal	4	55

[14] Pensioenuitkeringen	2015	2014
Ouderdomspensioen	-522	-534
Nabestaandenpensioen	-157	-156
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-3	-3
Afkopen	-1	-1
Totaal	-683	-694

[15] Pensioenuitvoeringskosten	2015	2014
Kosten pensioenbeheer	-7	-8
Overige kosten	-10	-9
Totaal	-17	-17

128

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat het Fonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd.

Beloning bestuurders

Vergoedingen aan de leden van het Algemeen Bestuur van het Fonds vinden als volgt plaats:

- Gepensioneerdleden van het Algemeen Bestuur ontvangen een vaste vacatievergoeding;
- De Onafhankelijke Voorzitter van het Fonds, die per 1 september 2014 is aangesteld, ontvangt een vaste maandelijkse vergoeding. De Onafhankelijk Voorzitter is niet in dienst van het Fonds;
- De leden van het Dagelijks Bestuur (aangesteld per 1 juli 2014, 1 december 2014 en 1 december 2015) zijn (en waren reeds bij hun aanstelling) in dienst van het Fonds en ontvangen een salaris.

Over 2015 is in dit verband een totaalbedrag aan vergoedingen en salaris (inclusief pensioenlasten) betaald van € 1,1 miljoen (2014: € 0,4 miljoen voor de periode van aanstelling als bestuurder). Dit bedrag is inclusief het salaris van de per 1 november 2015 vertrokken Dagelijks Bestuurder.

Daarnaast vergoedt het Fonds de door werknemersleden van het Algemeen Bestuur bestede tijd met betrekking tot het besturen van het Fonds aan de Philips-bedrijfsonderdelen waar de betrokken leden werkzaam zijn. Deze vergoedingsregeling wordt gezien als een belangrijke randvoorwaarde voor het optimaal functioneren van de werknemersleden binnen het Bestuur.

Over 2015 is in dit verband een totaalbedrag aan vergoedingen betaald van € 0,2 miljoen (in 2014: € 0,2 miljoen).

Een dergelijke vergoeding vindt niet plaats voor de werkgeversleden van het Algemeen Bestuur, vanwege het feit dat zij ex-officio zitting hebben in het Bestuur.

Er zijn aan de leden van het Algemeen Bestuur in het verslagjaar geen voorschotten of leningen verstrekt. De hoofdsom van eerder aan leden van het Algemeen Bestuur verstrekte leningen bedraagt € 0,8 miljoen (2014: € 0,9 miljoen). Het betreft bestaande leningen aan een tweetal bestuursleden. Meer hierover op pagina 124.

Personeelsbestand (inclusief leden Dagelijks Bestuur)

Gedurende het boekjaar 2015 bedroeg het gemiddeld aantal werknemers bij het Fonds 20 (2014: 20, gemeten in fte's). De kosten van deze werknemers kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Salarissen

Salarissen	2015	2014
Bruto salarissen	-3	-3
Sociale lasten en pensioenlasten	-1	-1

Honoraria Accountant

	EY	Overig EY Netwerk	Totaal EY
2015			
1. Controle jaarrekening	0,2	0,0	0,2
2. Overige controleopdrachten	0,1	0,0	0,1
3. Andere niet-controlediensten	0,0	0,0	0,0
Totaal	0,3	0,0	0,3

	EY	Overig EY Netwerk	Totaal EY
2014			
1. Controle jaarrekening	0,2	0,0	0,2
2. Overige controleopdrachten	0,0	0,0	0,0
3. Andere niet-controlediensten	0,0	0,0	0,0
Totaal	0,2	0,0	0,2

[16] Pensioenopbouw	2015	2014
Actuariel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	-202	-163
Opslag voor uitvoeringskosten	-7	-8
Totaal	-209	-171

De benodigde premie door toevoeging van nieuwe nominale pensioenopbouw voor de actieven (Philips flex en Philips flex ES) en voor uitvoeringskosten aan de voorziening pensioenverplichtingen bedroeg over 2015 € 209 miljoen (2014: € 171 miljoen voor Philips flex en Philips Executives Pension Plan).

[17] Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	2015	2014
Oprenting pensioenverplichtingen	-26	-52
Gehanteerd percentage oprenting	0,16%	0,38%

De rentetoevoeging ten behoeve van de voorziening pensioenverplichtingen wordt bepaald op basis van de 1-jaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur voor pensioenfondsen (0,16%).

[18] Wijziging marktrente	2015	2014
Wijziging marktrente	140	2.327
Vervallen van de driemaandsmiddeling per 1 januari 2015	-570	0
Aanpassing UFR-systematiek per 31 december 2015	-277	0
Totaal	-707	2.327

De methode voor het bepalen van de rentetermijnstructuur in 2015 zoals gepubliceerd door DNB is op twee momenten veranderd. Allereerst is de driemaandsmiddeling, die tot eind 2014 onderdeel was van de rentetermijnstructuur, per 1 januari 2015 komen te vervallen. Ten tweede is de UFR-systematiek per 15 juli 2015 gewijzigd. Het effect van het vervallen van de driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 (- € 570 miljoen; effect op actuele dekkingsgraad is circa 4 procentpunten) is per 1 januari 2015 als afzonderlijk effect in de analyse opgenomen. De verdere analyses gedurende het jaar zijn dan op basis van de rentetermijnstructuur van 1 januari 2015. Het effect van de aanpassing van de UFR-systematiek in de rentetermijnstructuur per 15 juli (- € 277 miljoen; effect op actuele dekkingsgraad is circa 2 procentpunten) is als afzonderlijke post per 31 december 2015 in het verloop van de technische voorziening opgenomen.

[19] Wijziging actuariële grondslagen	2015	2014
Overlevingstafels AG-Prognosetafel 2012-2062 naar AG-Prognosetafel 2014	0	78
Aanpassing ervaringssterfte	0	31
Garantieregelingen bij inkoop ouderdomspensioen uit prepensioneringskapitaal	0	-28
Kostenopslag	0	0
Totaal	0	81

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële grondslagen worden herzien. Op grond van de beoordeling over 2015 ziet het Fonds geen aanleiding om de actuariële grondslagen en/of methoden te herzien.

In 2014 heeft het Actuarieel Genootschap een nieuwe prognosetafel opgesteld van de levensverwachting (AG-Prognosetafel 2014). Dit heeft in 2014 geleid tot een verlaging van de technische voorziening met een positief effect op de dekkingsgraad van 0,5 dekkingsgraadpunt. De nieuwe fondsspecifieke ervaringssterfte heeft in 2014 geleid tot een verlaging van de technische voorziening met een positief effect op de dekkingsgraad van 0,2 dekkingsgraadpunt tot gevolg. Het overig resultaat heeft betrekking op garantieregelingen (inkoop ouderdomspensioen uit prepensioneringskapitaal) uit het verleden. De voorzieningen voor deze garantieregelingen zijn als gevolg van nieuwe reglementsfactoren in 2014 verhoogd met € 28 miljoen.

131

[20] Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	2015	2014
Toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	-18	-64
Onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen	6	11
Totaal	-12	-53

[21] Overige wijzigingen in de voorziening pensioenverplichtingen	2015	2014
Overdracht tussen regelingen	-39	-10
Overige technische grondslagen	11	-6
Totaal	-28	-16

Onderdeel van de overdracht tussen regelingen betreft het effect van de verwerking van de omzetting van kapitalen van het beschikbaar premiedeel van het Philips Executives Pension Plan naar pensioenaanspraken in de Philips flex ES-regeling voor een bedrag van € 26 miljoen. De overige € 13 miljoen (2014: € 10 miljoen) betreft het effect van de verwerking van prepensioneringskapitalen naar pensioenaanspraken in de Philips flex-regeling.

[22] Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	2015	2014
Premiebijdragen	0	-12
Waardeoverdrachten extern	107	6
Beleggingsopbrengsten	-4	-55
Waardeoverdrachten intern	43	10
Totaal	146	-51

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers is gelijk aan de mutatie in de beleggingen voor risico deelnemers. De waardeoverdrachten extern van € 107 miljoen is het effect van de verwerking van de overdracht van kapitalen van het beschikbaar premiedeel van het Philips Executives Pension Plan naar een pensioenregeling bij ABN AMRO Pensioenen (zie ook onder [24] Overige baten en lasten). Onderdeel van de waardeoverdrachten intern van € 43 miljoen is het effect van de verwerking van de omzetting van kapitalen van het beschikbaar premiedeel van het Philips Executives Pension Plan naar pensioenaanspraken in de Philips Flex ES-regeling van € 30 miljoen alsmede de omzetting van prepensioneringskapitalen naar pensioenaanspraken in de Philips flex-regeling (€ 13 miljoen (2014: € 10 miljoen)).

[23] Saldo overdracht van rechten	2015	2014
Inkomende waardeoverdrachten	13	62
Uitgaande waardeoverdrachten	-4	-11
Totaal	9	51

132

Waardeoverdracht betreft de ontvangst van of overdracht aan een pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever. Deze overdracht is de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, opgebouwd tot de ontslagdatum. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van die pensioenaanspraken.

[24] Overige baten en lasten	2015	2014
Resultaat voor risico deelnemers		
Waardeoverdrachten extern	-107	-6
Waardeoverdrachten intern	0	0
Resultaat voor risico pensioenfonds		
Incidentele resultaten uit pensioenadministratie	2	2
Storting in de premiereserve	-7	-148
Onttrekking uit premiereserve	23	40
Totaal	-89	-112

De mutaties in de premiereserve zijn nader toegelicht onder toelichting [8] op pagina 121.

6.7 Risicobeheer

Een belangrijk risico voor het Fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het Fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Het Fonds is wettelijk verplicht om buffers aan te houden volgens hiervoor geldende algemene normen alsook naar de specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het Fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het Fonds aanvullende maatregelen moet treffen. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2015 bevindt zich onder het vereiste niveau.

Het Algemeen Bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van het solvabiliteitsrisico. Deze beleidsinstrumenten betreffen met name het beleggingsbeleid en het indexatiebeleid. De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van allerlei mogelijke toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Via periodieke ALM-analyses tracht het Fonds zo goed mogelijk inzicht te krijgen in de impact van deze ontwikkelingen op de financiële positie van het Fonds. De uitkomsten van de ALM-analyses vormen belangrijke input voor het beleggingsbeleid dat weer vertaald wordt in beleggingsrichtlijnen. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Informatie over het vereist eigen vermogen wordt elk kwartaal aan het Algemeen Bestuur gerapporteerd.

Solvabiliteitsrisico

De vereiste buffers eind 2015 zijn berekend op basis van het per 1 januari 2015 aangepaste Financieel Toetsingskader (FTK). De vereiste buffers eind 2014 zijn berekend op basis van het FTK zoals dat van toepassing was ultimo 2014. De met betrekking tot de solvabiliteit belangrijkste wijzigingen betroffen een aanscherping van de buffereisen en de reeds in deze jaarrekening toegelichte verandering van de rentecurve. De verhoogde omvang van de aan te houden buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking). In de volgende tabel zijn de benodigde buffers en het tekort of het surplus berekend op basis van de feitelijke beleggingsmix in de evenwichtssituatie. Bij de evenwichtspositie wordt verondersteld dat de aanwezige middelen zodanig zijn dat de aanwezige solvabiliteit precies gelijk is aan de gewenste solvabiliteit (het vereist eigen vermogen).

	eind 2015	eind 2014
Voorziening pensioenverplichtingen (a)	15.941	15.687
Buffers:		
S1 Renterisico	344	223
S2 Risico zakelijke waarden	2.063	1.351
S3 Valutarisico	317	221
S4 Grondstoffenrisico	71	70
S5 Kredietrisico	938	233
S6 Verzekeringstechnisch risico	393	388
S7 Liquiditeitsrisico	0	0
S8 Concentratierisico	0	0

	eind 2015	eind 2014
S9 Operationeel risico	0	0
S10 Actief beheerrisico	0	0
Diversificatie-effect	-1.249	-926
Totaal S (vereiste buffers) (b)	2.877	1.560
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet) (a+b)	18.818	17.247
Aanwezig vermogen (Totaal activa – schulden = pensioenvermogen)	17.443	17.849
Surplus / Tekort	-1.375	602
Vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke beleggingsmix (in percentage van de voorziening pensioenverplichtingen)	118,0%	109,9%

De stijging van het vereist eigen vermogen ultimo 2015 ten opzichte van ultimo 2014 heeft twee belangrijke oorzaken:

- Aanscherping buffereisen vanuit de wet- en regelgeving (invoering aangepast FTK per 1 januari 2015). Dit is vooral zichtbaar in de stijging van de vereiste buffers voor renterisico (S1), risico zakelijke waarden (S2) en kredietrisico (S5). De impact is een toename van ruim 5 procentpunten;
- Ingevolge het nieuwe beleggingsbeleid zoals dat eind 2014 is ingevoerd, heeft het Fonds gedurende 2015 de allocatie naar vastgoed uitgebreid. Ultimo 2014 was een groot deel van deze beoogde uitbreiding van de vastgoedallocatie nog belegd in geldmarktfondsen die geen buffereis kennen. Gedurende 2015 is deze uitbreiding naar vastgoed grotendeels ingevuld. De impact hiervan is een toename van circa 2 procentpunten.

134

Voor het vaststellen of een pensioenfonds zich bevindt in een tekortsituatie is vanaf 1 januari 2015 het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix bepalend. Ultimo 2015 bedroeg dit vereist eigen vermogen in percentage van de voorziening pensioenverplichtingen 116,7%. Ultimo 2015 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 111,6% waardoor het Fonds zich in een tekortsituatie bevindt. Het vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke beleggingsmix (118,0%) wijkt af van het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix (116,7%). Dit heeft een aantal oorzaken waarvan we hier de belangrijkste noemen:

- De feitelijke beleggingsmix wijkt af van de strategische beleggingsmix. Dit komt doordat benchmarkgewichten niet continu worden aangepast naar de strategische beleggingsmix, maar kunnen drijven als gevolg van marktbevingen. Ook heeft de vermogensbeheerder de ruimte om binnen bepaalde grenzen af te wijken van de strategische beleggingsmix (tactische positionering). Ultimo 2015 belegt het Fonds minder in vastrentende waarden en meer in zakelijke waarden dan volgens de strategische beleggingsmix;
- Voor de strategische beleggingsmix wordt voor de bepaling van het rente- en inflatierisico (S1) uitgegaan van de theoretisch gewenste afdekking. Dit betekent bijvoorbeeld dat wordt verondersteld dat het mogelijk is om alle looptijdpunten, ook de hele lange looptijden, van de reële pensioenverplichtingen in de gewenste mate af te dekken. In de feitelijke afdekking wordt uitgegaan van de rente- en inflatiegerelateerde posities die daadwerkelijk in de beleggingsportefeuilles aanwezig zijn.

Door het Fonds zijn bij de bepaling van de inputvariabelen ter bepaling van de onderscheiden risico's de uitgangspunten van DNB gehanteerd, waarbij ten aanzien van derivaten rekening is gehouden met de desbetreffende exposurewaarde.

Het Fonds berekent de vereiste dekkinggraad conform het standaardmodel van DNB. Het Fonds kan gebruikmaken van het standaardmodel omdat de beleggingsportefeuille van het Fonds:

- beleggingsproducten bevat die DNB heeft gebruikt bij de bepaling van de te hanteren risicoscenario's en correlatieparameters in het standaardmodel;
- goed gespreid is over diverse assetcategorieën en regio's;
- geen complexe derivatenconstructies bevat;
- geen gestructureerde producten bevat (bijv. asset backed securities) waarin transparantie ontbreekt over de onderliggende risico's.

Tevens voert het Fonds jaarlijks een analyse uit of de wijze waarop het Fonds de vereiste dekkinggraad berekent, moet worden aangepast. Te denken valt aan de toepasbaarheid van het standaardmodel waarbij het Fonds onder andere analyseert of eventuele opslagen benodigd zijn voor liquiditeitsrisico (S7), concentratierisico (S8), operationeel risico (S9) en actief risico (S10).

Doordat te lage buffers doorwerken in indexatiebesluiten of zelfs kunnen leiden tot kortingsmaatregelen, ligt het solvabiliteitsrisico uiteindelijk bij de deelnemers. Het Fonds houdt zo mogelijk buffers aan om dit risico voor de deelnemers te verkleinen.

De in de tabel genoemde risico's worden onderstaand nader toegelicht:

Marktrisico (S1 – S4)

Marktrisico betreft het risico dat het Fonds financiële verliezen lijdt door bewegingen op de financiële markten. Hieronder vallen onder meer het renterisico (S1), koersrisico op zakelijke waarden (S2) (het risico van daling van aandelenkoersen), valutarisico (S3) (het risico van koersdalingen van directe of indirecte valutapositionen) en het grondstoffenrisico (S4). Met name de beheersing van het renterisico is voor het Fonds van groot belang vanwege het feit dat de waardering van de pensioenverplichtingen is gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur. Een daling van de rente leidt tot een toename van de waarde van de pensioenverplichtingen. Voor het Fonds is het daarom belangrijk dat het beleggingsbeleid optimaal is afgestemd op de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen rekening houdend met de ambitie en risicohouding van het Fonds.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de marktrente. Onderdeel van het beleid van het Fonds is dat het rentehedge-percentage niet vast is, maar afhankelijk is van de omvang van de vastrentende waarden die bedoeld zijn voor een stuk zekerheid versus de verwachte toekomstige pensioenuitkeringen van het Fonds. Het Fonds heeft namelijk gekozen voor een vaste verdeling tussen vastrentende waarden en zakelijke waarden. Door deze vaste verdeling zal bij een daling van de actuele dekkinggraad de omvang van de vastrentende waarden ten opzichte van de voorziening pensioenverplichtingen afnemen en dus de rentehedge afnemen en vice versa. Ultimo 2015 bedroeg de rentehedge op marktwaarde 65,4% (ultimo 2014: 75,1%). In het beleggingsbeleid van het Fonds wordt uitgegaan van de reële voorziening pensioenverplichtingen (op basis van de 1-dags swapcurve gecorrigeerd met de volledige inflatiecurve) die beter afgestemd is op de ambitie van het Fonds. In onderstaande tabel zijn de modified durations opgenomen van enerzijds de vastrentende waarden die bedoeld zijn om het renterisico af te dekken en anderzijds de reële voorziening pensioenverplichtingen (op basis van de 1-dags swapcurve gecorrigeerd met de volledige inflatiecurve). De modified duration is een maatstaf voor de rentegevoeligheid.

Modified Duration	2015	2014
Vastrentende waarden en derivaten (bedoeld voor renteafdekking)	19,4	19,6
Reële voorziening pensioenverplichtingen - beleid	19,7	20,0

De samenstelling van de vastrentende waarden (met uitzondering van de beleggingen in hypotheke) naar looptijd is als volgt:

	eind 2015 (%)	eind 2014 (%)
Resterende looptijd < 5 jaar	11,6	8,7
Resterende looptijd > 5 & < 10 jaar	13,8	11,3
Resterende looptijd > 10 & < 20 jaar	26,3	22,1
Resterende looptijd > 20 jaar	48,3	57,9
Totaal	100,0	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Risico zakelijke waarden is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die worden veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden beperkt door diversificatie.

De procentuele verdeling van de beleggingen in aandelen is weergegeven in de volgende tabellen:

	2015 (%)	2014 (%)
Ontwikkelde markten, waarvan:	89,5	88,6
<i>Verenigde Staten</i>	35,9	38,6
<i>Japan</i>	11,2	9,2
<i>Zwitserland</i>	7,9	7,1
<i>Verenigd Koninkrijk</i>	7,4	8,3
Opkomende markten	10,5	11,4
Totaal	100,0	100,0

Voorgaand jaar werd de indeling in bovenstaande tabel gebaseerd op de landenclassificatie volgens de definitie van MSCI (Morgan Stanley Capital International). In 2015 is het Fonds overgegaan op de landenclassificatie volgens de definitie van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). De toepassing van OESO sluit aan bij hetgeen DNB voorschrijft voor de toezichtsrapportages. De vergelijkende cijfers van 2014 zijn hierop aangepast. Het percentage voor ontwikkelde markten is hierdoor 1,4 procentpunt hoger. Het percentage opkomende markten is hierdoor 1,4 procentpunt lager.

	2015 (%)	2014 (%)
Nijverheid en industrie	49,3	49,2
Financiële instellingen	20,6	21,3
Handel	5,7	5,8
Transport en opslag	2,6	2,4
Overige dienstverlening	19,0	17,3
Diversen	2,8	4,0
Totaal	100,0	100,0

In de aandelenbeleggingen zijn geen individuele beleggingen aanwezig groter dan 5% van de totale waarde van de aandelenbeleggingen.

In de niet-beursgenoteerde directe en indirecte vastgoedportefeuille zijn ultimo 2015 opgenomen:

2015	Woningen	Kantoren	Winkels	Industrieel	Overig	Totaal
Europa	31	107	123	81	14	356
Azië	1	6	32	3	1	43
Australië	0	31	37	0	0	68
Noord Amerika	60	75	18	43	6	202
Totaal	92	219	210	127	21	669

2014	Woningen	Kantoren	Winkels	Industrieel	Overig	Totaal
Europa	13	96	128	72	4	313
Azië	0	5	29	1	1	36
Australië	0	30	3	28	0	61
Noord Amerika	52	62	12	34	5	165
Totaal	65	193	172	135	10	575

In de niet-beursgenoteerde directe en indirecte vastgoedportefeuille zijn geen individuele beleggingen aanwezig groter dan 5% van de totale waarde van deze portefeuille per ultimo 2015, met uitzondering van beleggingen in drie indirect vastgoedfondsen, en één direct vastgoed object.

Valutarisico (S3)

Het strategische beleid van het Fonds met betrekking tot het afdekken van valutarisico is om benchmark-exposures van valuta in ontwikkelde markten voor iedere beleggingscategorie

volledig af te dekken, aangezien tegenover dit risico naar verwachting op lange termijn geen beloning staat en de kosten van het afdekken relatief laag zijn. Benchmark-exposures van valuta in opkomende markten worden niet afgedekt, aangezien de kosten van het afdekken van dit risico relatief hoog zijn, terwijl het risico op totaalniveau voor het Fonds beperkt is. Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd, bedraagt ultimo boekjaar circa 47% (2014: 42%) van de beleggingsportefeuille en is evenals in 2014 voor de belangrijkste valuta, zijnde Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen, nagenoeg volledig afgedekt tegen de euro. Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten - € 104 miljoen (2014: - € 147 miljoen). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven waarbij de beleggingen in vreemde valuta voor afdekking per categorie als volgt kunnen worden gespecificeerd:

	2015				2014			
	Aandelen	Vastrentende waarden	Vastgoed	Overige beleggingen en derivaten	Aandelen	Vastrentende waarden	Vastgoed	Overige beleggingen en derivaten
GBP	340	172	113	8	386	282	75	10
JPY	495	2	114	5	400	1	4	5
USD	1.755	2.073	743	150	1.830	2.037	234	144
Overige valuta	1.302	649	328	11	1.356	729	112	11
Totaal	3.892	2.896	1.298	174	3.972	3.049	425	170

138

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2015			2014
	Voor afdekking	Valutaderivaten	Nettopositie (na afdekking)	Nettopositie (na afdekking)
EUR	9.412	7.014	16.426	16.692
GBP	633	-655	-22	0
JPY	616	-617	-1	-6
USD	4.721	-4.614	107	37
Overige valuta	2.290	-1.232	1.058	1.112
Totaal	17.672	-104	17.568	17.835

Grondstoffenrisico (S4)

De exposurewaarde van de derivatenpositie in grondstoffen bedraagt € 187 miljoen (2014: € 243 miljoen). De derivatenpositie volgt de DJ UBS Commodity index. Door de diversificatie van deze index (waarin olie een geringe invloed heeft), is het risico op prijsfluctuaties relatief beperkt.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het Fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het Fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van het kredietrisico is het tegenpartijrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het Fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het Fonds financiële verliezen lijdt. Beheersing vindt plaats door:

- het stellen van limieten aan tegenpartijen;
- het uitsluitend werken met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het Fonds, uit hoofde van OTC-derivaten adequaat worden afgedekt door onderpand;
- het vragen van extra zekerheden, zoals onderpand bij hypothecaire geldleningen;
- het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen;
- het enkel beleggen in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert ter afdekking van het settlementrisico. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren in de vastrentende waarden portefeuille (exclusief geldmarktfondsen) wordt het volgende overzicht gegeven:

	2015 (%)	2014 (%)
AAA	40,9	42,9
AA	34,9	35,3
A	5,2	4,2
BBB	9,3	9,0
BB	3,5	3,2
B	4,5	4,0
Overig	1,7	1,4
Totaal	100,0	100,0

Ten aanzien van de sectorverdeling zijn de beleggingen in vastrentende waarden (exclusief geldmarktfondsen) als volgt onderverdeeld:

	2015 (%)	2014 (%)
Overheidsinstellingen, waarvan:	76,8	78,5
<i>Frankrijk</i>	29,3	29,6
<i>Duitsland</i>	26,0	28,1
<i>België</i>	11,8	10,3
<i>Nederland</i>	9,1	8,4
<i>Overige</i>	23,8	23,6
Handel en industrie	10,7	9,3
Financiële instellingen	9,7	10,0
Serviceinstellingen	2,7	2,1
Overige	0,1	0,1
Totaal	100,0	100,0

140

Inzake concentratie van risico's kan worden gemeld dat ultimo 2015 geen sprake is van beleggingen in een individuele tegenpartij groter dan 5% van het totaal aan beleggingen in vastrentende waarden (niet meegenomen bovengenoemde overheidsinstellingen) (2014: idem). De hoge concentratie naar overheidsinstellingen is een gevolg van het beleid waarbij het Fonds voor een groot deel belegt in relatief 'veilige' Europese staatsobligaties met een focus op staatsobligaties van Duitsland en Frankrijk. Het beleid is erop gericht om een deel van de pensioenuitkeringen die het Fonds in de toekomst verwacht te moeten doen in aanzienlijke mate zeker te kunnen stellen.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Met andere woorden het risico dat de opbouw van het pensioenvermogen niet volstaat voor de uitkering van de pensioenverplichting. Voor de inschatting van de voorziening pensioenverplichtingen in het kader van de levensverwachting is het Fonds in het verslagjaar uitgegaan van de ultimo 2015 gehanteerde overlevingstafels AG-Prognosetafel 2014 alsmede de fondsspecifieke ervaringssterfte 2014 van Willis Towers Watson.

Op deze wijze is het langlevensrisico naar verwachting adequaat verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of verslechtering van de levensduur en dat diensgevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Het overlijdensrisico ontstaat doordat deelnemers eerder komen te overlijden dan gemiddeld verondersteld in de tarifiering. Dit geldt voor pensioenvormen waarvoor een uitkering bij overlijden is verzekerd (bijvoorbeeld nabestaandenpensioen). Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het Fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico kan het volgende worden gemeld:

- Ultimo 2015 is tussen de 80% en 90% van de beleggingen te beschouwen als liquide, wat wil zeggen dat de beleggingen onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Ongeveer € 726 miljoen van de beleggingen bestaan uit liquide beleggingen in geldmarktfondsen. Een deel hiervan zal het Fonds de komende jaren in niet-beursgenoteerd indirect vastgoed beleggen.
- Voor de uitstaande swaps houdt het Fonds dekking aan via liquiditeiten en obligaties.

Uit voorgaande concludeert het Fonds dat het op dit moment geen aanleiding ziet om in de solvabiliteitstoets buffer aan te houden voor liquiditeitsrisico's.

141

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het Fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden als adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Voor aanwezige concentratierisico's moet, in zijn algemeenheid, een pensioenfonds een passende solvabiliteit aanhouden. De scenario's in het standaardmodel gaan uit van goed gediversifieerde portefeuilles van zowel beschikbare activa als voorzienbare pensioenverplichtingen.

Het strategische beleggingsbeleid van Philips Pensioenfonds betreft niet een enkele beleggingsmix, maar een bandbreedte van beleggingsmixen. Deze bandbreedte wordt de strategische ruimte genoemd. Binnen de strategische ruimte worden zogenaamde Allocatie Richtniveaus vastgesteld, die onder meer aangeven welk deel van de portefeuille wordt belegd in vastrentende waarden en welk deel in zakelijke waarden. Op dit moment is het Allocatie Richtniveau voor vastrentende waarden 60% en voor zakelijke waarden 40%. Het grootste deel van de vastrentende waarden is ultimo 2015 belegd in hoge kwaliteit obligaties, met als doel een deel van de toekomstige pensioenuitkeringen zeker te stellen. Om te zorgen voor voldoende diversificatie wordt niet alleen in Euro staatsobligaties, maar ook in wereldwijde staatsobligaties, wereldwijde bedrijfsobligaties en hypotheeklen belegd. Daarnaast zijn ook obligatiecategorieën met een hoger risico opgenomen, namelijk hoogrenderende bedrijfsobligaties en staatsobligaties uit opkomende markten. Binnen zakelijke waarden wordt het vermogen gespreid over wereldwijde aandelen, wereldwijd vastgoed, grondstoffen en cash.

Voor iedere beleggingscategorie wordt een portefeuille aangehouden die breed gespreid is over landen/regio's en sectoren. Staatsobligaties en aandelen worden hierbij passief beheerd tegen respectievelijk Barclays en MSCI benchmarks die breed gespreid zijn. Voor de overige categorieën (m.u.v. hypotheek, waar geen goede benchmark beschikbaar is) worden de portefeuilles eveneens beheerd tegen een breed gespreide benchmark.

Omdat de beleggingen goed zijn gespreid over diverse beleggingscategorieën, regio's en sectoren concludeert het Fonds dat er op dit moment geen aanleiding is om in de solvabiliteitstoets buffer aan te houden voor concentratierisico's.

Operationeel risico (\$9)

Het operationeel risicomanagement is primair de verantwoordelijkheid van het lijnmanagement. Het zogenaamde 'Operational Risk Framework' kent een viertal pijlers.

1. Een eerste pijler is de risico controle matrix. In de risico controle matrix zijn de risico's en maatregelen vastgelegd. De integraal risicomangers hebben periodiek beoordelingen uitgevoerd van de opzet en werking van de beheersingsmaatregelen. Deze beheersingsmaatregelen zijn vastgelegd in de risico controle matrix. Over de uitkomsten van de beoordeling hebben de integraal risicomangers gerapporteerd aan het Dagelijks Bestuur, de Audit & Risk commissie en het Algemeen Bestuur. In 2015 is de risico controle matrix aangepast naar de meest actuele omstandigheden, inzichten en risico-inschattingen. Daar waar het Dagelijks Bestuur het nodig achtte, is op bevindingen die naar voren kwamen uit onderzoeken, adequate actie ondernomen door het treffen van aanvullende beheersmaatregelen.
2. Een tweede pijler is de aanwezigheid van actuele en normatieve beschrijvingen van de processen in de vorm van procesbeschrijvingen. Deze beschrijvingen zijn in het verslagjaar geactualiseerd.
3. Een derde pijler is de systematische registratie en behandeling van incidenten. Fouten, risico's of afwijkingen van procedures worden gemeld aan de integraal risicomangers, die hierover maandelijks rapporteren aan het Dagelijks Bestuur. Op kwartaalbasis wordt gerapporteerd aan de Audit & Risk commissie en Algemeen Bestuur. Van alle gemelde incidenten wordt de impact bepaald en onderverdeeld in high, medium en low impact. In geval van een high impact incident worden de voorzitter van de Audit & Risk commissie en de voorzitter van het Algemeen Bestuur direct geïnformeerd. Een gedraging of gebeurtenis, die een ernstig gevaar vormt voor de integere uitoefening van het bedrijf van het Fonds zal op grond van artikel 19a van het Besluit financieel toetsingskader gemeld worden bij DNB. Er worden dan direct maatregelen getroffen om het probleem op te lossen of het ontstane risico te mitigeren. De risicomangers bewaken de voortgang en kwaliteit van de oplossing van de gemelde incidenten en leggen hierover verantwoording af aan de Audit & Risk commissie. In het verslagjaar is geen incident gemeld met high-impact (2014: 1).
4. Als vierde pijler gelden de beleidsdocumenten die door het Fonds zijn goedgekeurd. In 2015 is de beschrijving van het integraal risicomanagementbeleid geactualiseerd. Besluitvorming door het Algemeen Bestuur hierover heeft begin 2016 plaatsgevonden.

Het Fonds heeft de uitvoerende werkzaamheden voor het pensioen- en vermogensbeheer uitbesteed aan externe partijen. Om te waarborgen dat het Fonds zekerheid heeft dat deze partijen de risico's voor de uitbestede activiteiten toereikend beheersen, zijn met alle partijen uitbestedingsovereenkomsten aangegaan. In de overeenkomsten is onder meer geregeld dat de externe partijen periodiek rapporteren over de werkzaamheden die zij voor het Fonds uitvoeren. Deze rapportages gaan in op de gang van zaken binnen de primaire processen.

Een andere belangrijke beheersingsmaatregel betreft de 'ISAE3402'-rapportages. Deze rapportages beschrijven een groot aantal processen bij de externe partijen en de wijze waarop deze processen worden beheerst. De rapportages worden voorzien van het oordeel van een onafhankelijke auditor. De ontvangen rapportages worden door het Fonds beoordeeld en het Dagelijks Bestuur kan op basis daarvan besluiten tot het treffen van aanvullende beheersingsmaatregelen. Dit laatste doet zich veelal voor als de ISAE3402-rapportage niet alle relevante processen of systemen bevat. In zo'n geval wordt doorgaans aanvullende procesinformatie bij de beheerder opgevraagd en beoordeeld.

Uit voorgaande concludeert het Fonds dat het op dit moment geen aanleiding ziet om in de solvabiliteitstoets buffer aan te houden voor operationeel risico.

Actief beheerrisico (S10)

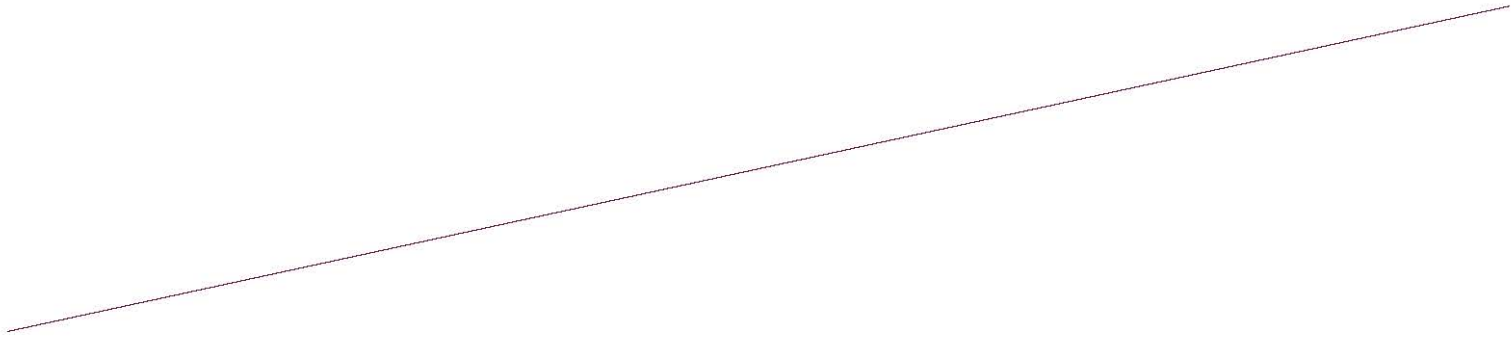
Het actief beheer risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark.

Het actief beheerrisico wordt bepaald conform de handreiking van DNB. Het risicoscenario voor actief beheerrisico is alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing. Hierbij merkt DNB op dat portefeuilles met een tracking error kleiner dan 1% buiten beschouwing worden gelaten.

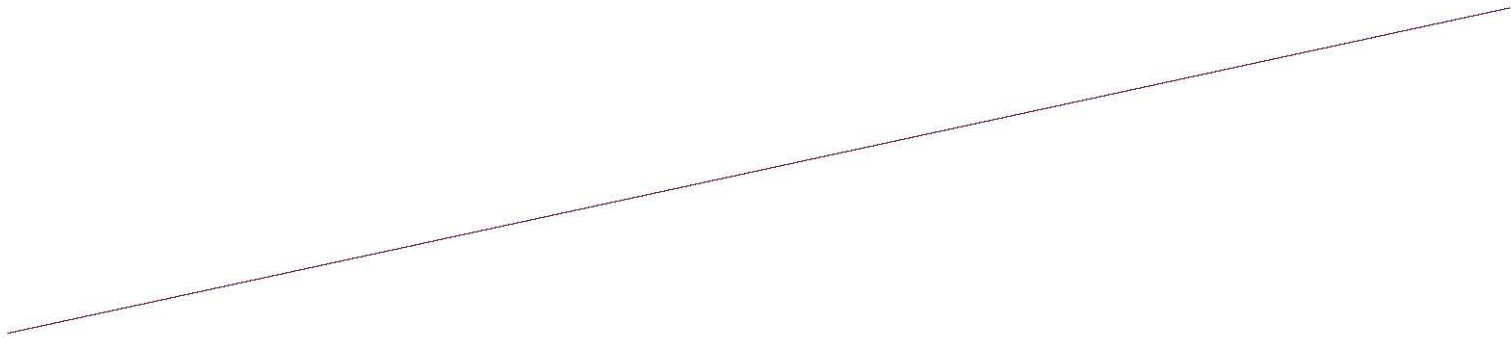
De allocatie naar aandelen is geheel passief belegd. De tracking errors van deze mandaten liggen tussen 0% en 0,7% zodat het Fonds het actief beheerrisico als zeer laag inschat en hiervoor geen buffer toepast in de solvabiliteitstoets.

Eindhoven, 18 mei 2016
Het Algemeen Bestuur

Dr. R.Th. Wijmenga
Drs. B.F.W. Lindenhovius
Mr. R.W.L.M. Mangelmans
Drs. P. van der Steen MFE
Ing. P.H. Breimer MSc
Dr. T.J.J. Denteneer
Ir. A.L. Uittenbroek
Ing. A.P.A. van Geloven
Drs. Ing. J.H. Scholing
Mr. J.B.J. Kemme
Drs. A.C. Joosten-Hendriks
J.A. Kuijsten AAG

7 Overige gegevens

7.1 Gebeurtenissen na balansdatum

Statutaire regeling en de bestemming van het saldo van baten en lasten

Overeenkomstig de statutaire bepalingen is het resultaat over het boekjaar 2015 onttrokken aan de algemene reserve.

Indexatie 2016

In januari 2016 heeft het Algemeen Bestuur besloten niet over te gaan tot indexatie.

Herstelplan 2016

Het Fonds bevindt zich per 1 januari 2016, net als gedurende het verslagjaar, in een tekortsituatie omdat de beleidsdekkingsgraad (111,6%) onder het niveau ligt van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische beleggingsmix (116,7%). Om die reden heeft het Fonds op 1 april 2016 een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). In het herstelplan is opgenomen dat het Fonds binnen drie jaar herstelt naar het niveau van de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix zonder dat het nemen van additionele beleidsmaatregelen noodzakelijk is. De hersteltermijn is binnen de door het Fonds gestelde maximale hersteltermijn van zes jaar.

Direct vastgoed

Van de beleggingen in direct vastgoed is na balansdatum een overig object verkocht en geleverd voor een totaalbedrag van € 41 miljoen.

7.2 Financiering en uitvoering

Uitvoeringsovereenkomst

Philips heeft zich jegens Philips Pensioenfonds bij overeenkomst (de zogenoemde uitvoeringsovereenkomst) verbonden tot het betalen van de ingevolge de geldende actuariële en bedrijfstechnische nota door Philips in totaal aan het Pensioenfonds verschuldigde pensioenpremie. Een en ander onder het voorbehoud dat bij een ingrijpende wijziging van omstandigheden het door Philips op grond van de uitvoeringsovereenkomst te betalen bedrag onder bepaalde voorwaarden verminderd kan worden.

Beheer van middelen

Ten aanzien van het beheer van de middelen van het Fonds bepalen de statuten onder meer:

Artikel 12

1. Het Algemeen Bestuur voert een beleggingsbeleid dat in overeenstemming is met de doelstellingen van de Stichting en de prudent-person regel als bedoeld in artikel 135 PW. De waarden worden belegd in het belang van de aanspraak- en Pensioengerechtigden. De beleggingen worden gewaardeerd op basis van marktwaardering.
2. De middelen van de Stichting zullen niet worden belegd in aandelen Philips, noch in geldleningen aan Philips.

Uitvoering van de regelingen

Ten aanzien van de uitvoering van de regelingen bepalen de statuten van het Fonds onder meer:

Artikel 4

1. De Stichting heeft een omgekeerd gemengd bestuur, als bedoeld in artikel 99 van de Pensioenwet.
2. Het Algemeen Bestuur is belast met het bestuur van de Stichting. Daartoe behoort het nastreven van de doelstellingen van de Stichting, waaronder het beheer van de middelen van de Stichting.
Bij het vervullen van hun taak richten de leden van het Algemeen Bestuur en de personen die het dagelijks beleid van de Stichting bepalen of mede bepalen zich naar de belangen van de Aangeslotenen, de gewezen Aangeslotenen, de andere aanspraakgerechtigden en Philips. Zij zorgen ervoor dat dezen zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.
3. Het Algemeen Bestuur is binnen de doelstellingen van de Stichting bevoegd tot alle daden van beheer en beschikking, daaronder begrepen het sluiten van de in artikel 291, lid 2, van het tweede Boek van het Burgerlijk Wetboek bedoelde overeenkomsten.
4. Het Algemeen Bestuur bestaat uit acht nader aan te duiden niet-uitvoerende bestuursleden, een onafhankelijke voorzitter (hierna te noemen: de voorzitter) en ten minste twee uitvoerende bestuursleden. Van de eerder genoemde acht niet-uitvoerende bestuursleden worden drie bestuursleden aangeduid als leden A, drie als leden B en twee als leden C. De voorzitter is eveneens een niet-uitvoerend bestuurslid.
De uitvoerende bestuursleden worden aangeduid als leden D.
De niet-uitvoerende bestuursleden stellen het aantal uitvoerende bestuursleden vast.
5. Het Algemeen Bestuur is (eind)verantwoordelijk voor het bestuur van de Stichting. Het Algemeen Bestuur bestaat uit alle bestuursleden.
De navolgende onderwerpen blijven, onverminderd het elders in de statuten bepaalde, voorbehouden aan de besluitvorming door het Algemeen Bestuur:

- a. het nemen van maatregelen van algemene strekking;
- b. het sluiten, wijzigen of beëindigen van uitvoeringsovereenkomst(en);
- c. het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- d. het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid; en
- e. de onderwerpen die daartoe zijn aangewezen in een besluit van het Algemeen Bestuur.

De vaststelling van het beleid inzake beloningen blijft voorbehouden aan de niet-uitvoerende bestuursleden.

- 6. De uitvoerende bestuursleden vormen het Dagelijks Bestuur van de Stichting en zijn, met inachtneming van principes van afstemming en raadpleging binnen het Algemeen Bestuur, belast met het dagelijks bestuur, met dien verstande dat het Algemeen Bestuur belast is met de in lid 5 vermelde onderwerpen en met hetgeen op grond van het elders in deze statuten bepaalde voorbehouden blijft aan het bestuur als geheel. De taakverdeling en de verdeling van de bevoegdheden binnen het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur en tussen de uitvoerende bestuursleden, de niet-uitvoerende bestuursleden en de voorzitter wordt nader in een bestuursreglement geregeld.
- 7. De niet-uitvoerende bestuursleden zijn belast met het intern toezicht op de uitvoerende bestuursleden. De wijze waarop het intern toezicht wordt uitgeoefend wordt nader in het bestuursreglement vastgesteld.
- 8. De voorzitter ziet toe op een goede samenstelling en het functioneren van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur en is namens het Algemeen Bestuur eerste aanspreekpunt voor het Verantwoordingsorgaan over het functioneren van het Algemeen Bestuur.
- 9. De leden D geven leiding aan het Bestuursbureau; het Algemeen Bestuur kan één van hen specifiek daarmee belasten.

147

Artikel 10

- 1. De Stichting heeft een Bestuursbureau. Het Dagelijks Bestuur, casu quo het conform artikel 4 lid 9 aangewezen bestuurslid D, geeft leiding aan het Bestuursbureau. De medewerkers van het Bestuursbureau worden benoemd en ontslagen door het Dagelijks Bestuur.
- 2. Medewerkers van het Bestuursbureau zijn in dienst van de Stichting, voorzover het Algemeen Bestuur niet anders bepaalt.
- 3. Medewerkers van het Bestuursbureau dienen zich bij de uitoefening van hun werkzaamheden te richten naar het belang van de Stichting en de in artikel 5 lid 17 bedoelde gedragscode in acht te nemen. Zij zullen geen instructies aannemen van derden, met uitzondering van de in het kader van de uitoefening van hun werkzaamheden regulier te achten instructies van hun leidinggevende(n).

Artikel 3.4

De Stichting is bevoegd de administratie van de door haar uitgevoerde pensioenregelingen en het beheer van haar vermogen, inclusief dat deel van het vermogen dat wordt aangehouden ten behoeve van de uitvoering van één of meer premieovereenkomsten, geheel of ten dele op te dragen aan één of meer derden.

7.3 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Philips Pensioenfonds te Eindhoven is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2015.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Philips Pensioenfonds te Eindhoven, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 132 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 6,6 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekening heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijke vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 van de PW.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch tenminste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Philips Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Apeldoorn, 18 mei 2016

R. Kruijff AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

7.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Algemeen Bestuur van Stichting Philips Pensioenfonds

Verklaring over de jaarrekening 2015

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2015 van Stichting Philips Pensioenfonds te Eindhoven gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Philips Pensioenfonds op 31 december 2015 en van het resultaat over 2015, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2015;
- de staat van baten en lasten over 2015;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Philips Pensioenfonds (hierna de stichting) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 132 miljoen
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen (afgerond), zijnde het totaal van de voorziening pensioenverplichtingen en de (vrije) reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritische grens bevindt. Vanwege het reservetekort hebben wij de materialiteit gesteld op 0,75% van het pensioenvermogen.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de Audit & Risk commissie overeengekomen dat wij aan het Algemeen Bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 6,6 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In deze paragraaf beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Algemeen Bestuur en de Audit & Risk commissie gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico	Onze controle-aanpak
Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. In 2015 is de beleidsdekkingsgraad geïntroduceerd. Dit is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.	Door controle van de balans, onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2015 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaire gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuair rapport van de certificerend actuaire en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden. - Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de

Risico	Onze controle-aanpak
	berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht, de juiste maandtoerekening van zogenaamde 'key items' vastgesteld (dit betreft de verwerking van overdrachten van de beschikbare premieregeling van het van Philips Executive Pension Plan) alsmede de herrekening van de maandelijkse dekkingsgraden beoordeeld. - Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennis genomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen	
De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto-contante-waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto-contante- waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit met name de posities in direct vastgoed respectievelijk hypotheek en derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde vastgoedfondsen en private equity kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2015. De controle omvatte mede onderzoek van de gehanteerde disconteringscurve inclusief opslag voor de risicokenmerken voor de waardering van de hypotheekportefeuille. Hierbij hebben wij onze eigen waarderingsspecialisten betrokken. Inzake de niet (beurs-)genoteerde vastgoedfondsen omvatte de controle mede onderzoek van de meest recente rapportages en gecontroleerde jaarrekeningen 2015 alsmede uitkomsten van back-testing procedures.

Risico	Onze controle-aanpak
kasstromen tot aan balansdatum. De posities in direct vastgoed en private equity zijn gelet op de omvang door ons niet aangemerkt als significante post voor de jaarrekening. De stichting heeft de waarderinggrondslagen voor de beleggingen beschreven in de paragraaf '4. Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 'Actuele waarde'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2015 € 49 miljoen is belegd in direct vastgoed, € 620 miljoen in niet-(beurs)genoteerde fondsen, € 21 miljoen in private equity en dat € 603 miljoen is belegd in hypotheek. Dit betreft circa 8% van de totale beleggingen. Uit deze toelichting blijkt dat een schattingswijziging heeft plaatsgevonden met betrekking tot hypotheek. Daarnaast is in de toelichting een gevoeligheidsanalyse opgenomen ten aanzien van de waardering van hypotheek. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.	
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meeste recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris van de stichting. De certificerend actuaaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioen-aanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2015. Hierbij

Risico	Onze controle-aanpak
stichting, zijnde de fonds-specifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waar eveneens schattingen aan ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf '4. Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen op de mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen in '6.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2015'. Uit deze toelichting blijkt dat (schatting)wijzigingen hebben plaatsgevonden met betrekking tot de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur door het vervallen van de 3-maandsmiddeling per 1 januari 2015 en aanpassing van de UFR in juli 2015. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor respectievelijk € 570 miljoen en € 277 miljoen hoger uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.	hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de effecten van de wijzigingen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2015. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het Dagelijks Bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij een eigen actuariële specialist betrokken en specifiek de uitkomsten van de door de stichting uitgevoerde analyses op de ervaringssterfte (langlevenresultaat) en kostenopslag beoordeeld.

Verantwoordelijkheden van het Dagelijks Bestuur, het Algemeen Bestuur en de Audit & Risk commissie voor de jaarrekening

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening en voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het Dagelijks Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Dagelijks Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Dagelijks Bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het Dagelijks Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Algemeen Bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het Dagelijks Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het Algemeen Bestuur en de Audit & Risk commissie zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Dagelijks Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het Dagelijks Bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het Algemeen Bestuur en de Audit & Risk commissie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het Algemeen Bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het Algemeen Bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het Algemeen Bestuur en de Audit & Risk commissie hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het bestuursverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het bestuursverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

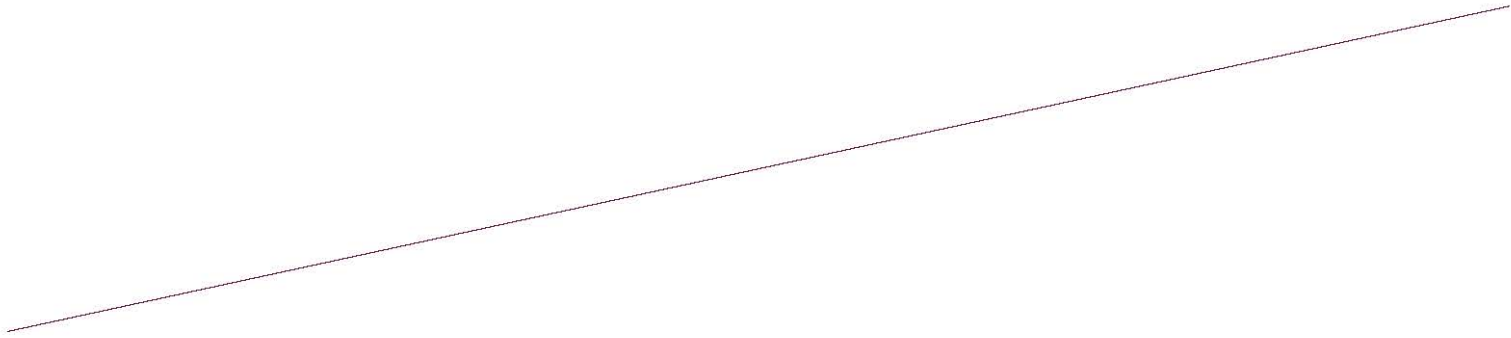
156

Benoeming

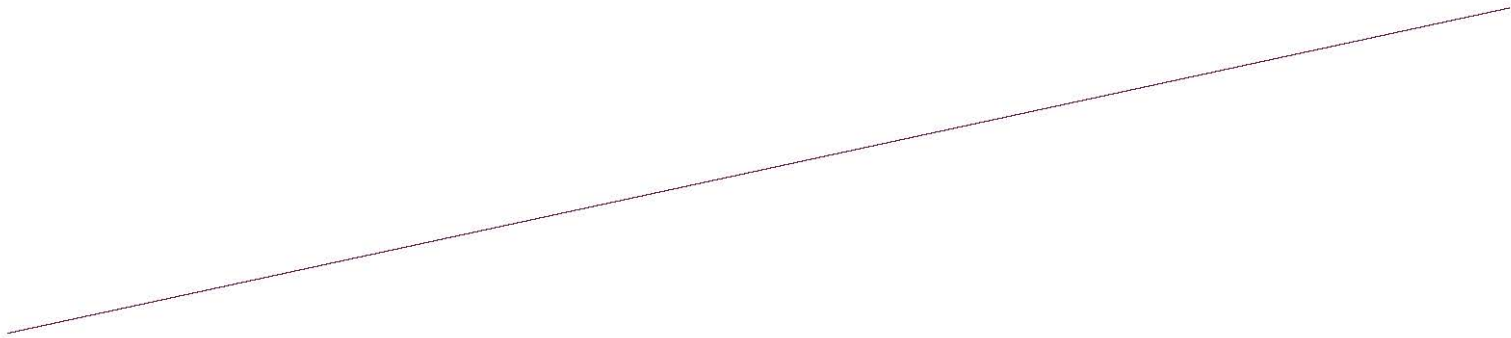
Wij zijn door het Algemeen Bestuur benoemd als accountant van de stichting. Ondergetekende treedt op als externe accountant sinds de controle van het boekjaar 2009.

Amsterdam, 18 mei 2016

Ernst & Young Accountants LLP
w.g. N.M. Pul RA

8 English Summary

8.I Key Data

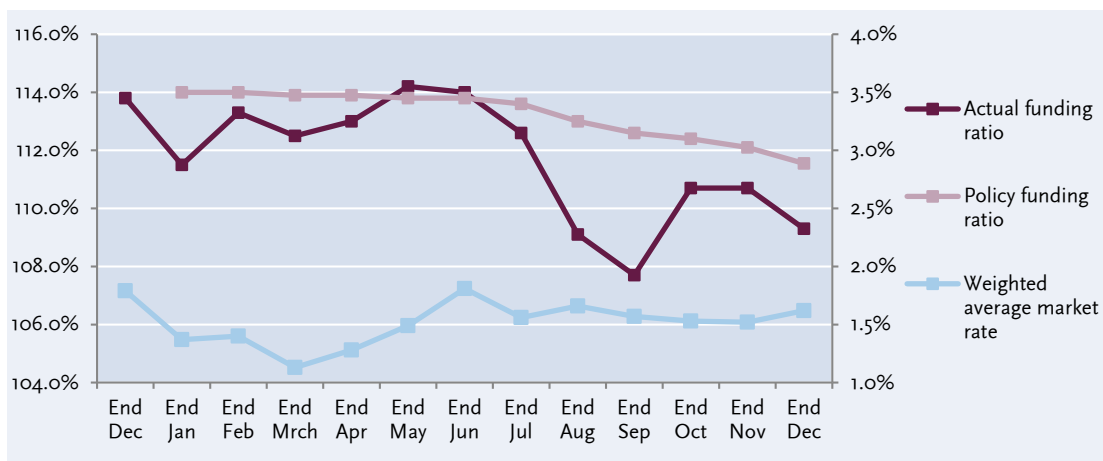
Amounts in millions of euro

This section contains the key data of Philips Pensioenfond, as well as texts which are summaries of more detailed explanatory information provided in other sections of this annual report.

8.I.I Financial position

	End 2015	End 2014
Total net assets ⁴⁴	17,443	17,849
Total net actuarial liabilities	15,941	15,687
Actual funding ratio	109.3%	113.8%
Policy funding ratio	111.6%	na
Mandatory funding ratio	116.7% ⁴⁵	109.9% ⁴⁶
Minimum mandatory funding ratio	104.2%	104.2%
Real funding ratio	91.4%	na
Real market interest coverage ratio	79.5%	78.7%

Development of actual and policy funding ratio 2015

⁴⁴ The pension assets are the sum total of investments for which the risk is incurred by the Fund, accounts receivable, accrued income and cash minus other liabilities (including the premium reserve) and accrued liabilities. The pension assets as shown here therefore exclude investments for which the risk is incurred by the members. At year-end 2014 the pension assets including investments for which the risk is incurred by the members stood at € 18,131 million and at year-end 2015 they were € 17,579 million.

⁴⁵ The mandatory funding ratio at year-end 2015 is based on the strategic investment policy.

⁴⁶ The mandatory funding ratio at year-end 2014 is based on the actual investment policy. The mandatory funding ratio based on the strategic investment policy at year-end 2014 was 111.8%.

The actual funding ratio expresses a pension fund's assets in relation to its pension liabilities (all pensions to be paid now and in the future). The policy funding ratio is calculated by taking the average of the actual funding ratios over the past 12 months. This means that the effect of changes in the actual funding ratio is only partially reflected in the policy funding ratio. That is why only the development of the actual funding ratio is reviewed below.

Up to 31 December 2014 the actual funding ratio was calculated on the basis of an interest rate curve prescribed by De Nederlandsche Bank, with a 3-month averaging of interest rates. Under the statutory provisions this 3-month averaging was removed from the calculation with effect from 1 January 2015. This had a downward effect of approximately 4 percentage points on the actual funding ratio on that date. This interest rate curve was again changed with effect from 15 July 2015, with the interest rate curve again being adjusted downwards. As a result of this change the actual funding ratio fell by approximately 2 percentage points. Over 2015 as a whole, market interest rates for swaps and government bonds were volatile, though on balance they did not change substantially. Viewed over the reporting period, therefore, the development of market interest rates did not have much impact on the development of the actual funding ratio. The sharp fall in the actual funding ratio in the summer months was mainly due to concern about lower growth forecasts for the Chinese economy and the consequent repercussions for the global economy. This resulted in declining equity markets, which was reflected in a fall in the value of the investment assets and hence in the actual funding ratio.

After the summer the actual funding ratio increased again, mainly due to positive returns on investments in equities and real estate.

Recovery plan

As of 1 January 2015 the policy funding ratio of Philips Pensioenfond was below the level required by law. That means that the Fund's financial buffer was inadequate. As this was still the case on 31 March 2015, the Fund had to draw up a recovery plan in the reporting period. This recovery plan described how the Fund would seek to ensure that its funding ratio would return to the level of the mandatory funding ratio in the long term.

The recovery plan was based on the assumption that continuation of the present policy would eventually enable the Fund to achieve the mandatory funding ratio again.

Consequences of new statutory rules from 1 January 2015

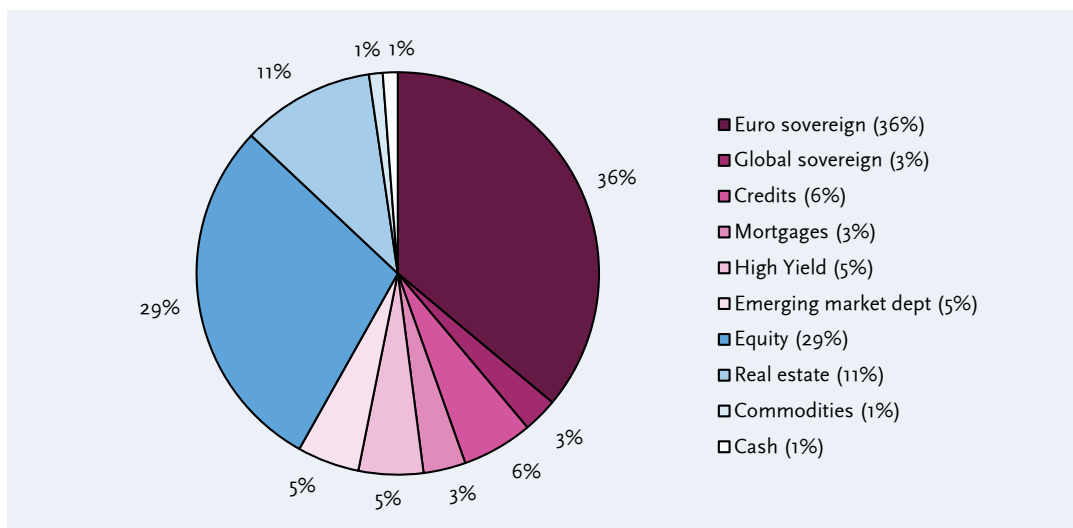
Pension funds have been subject to new financial rules since 1 January 2015. As a consequence, both the actual funding ratio and the mandatory funding ratio of the Fund have been recalculated and the policy funding ratio was introduced. The policy funding ratio stood at 114% on 1 January 2015. The actual funding ratio on 1 January 2015 was 110%. The mandatory funding ratio (strategic) was 116.2% on 1 January 2015. This was higher than the mandatory funding ratio (effective) at year-end 2014 (109.9%).

Under the new financial rules, pension funds are obliged to have higher financial buffers from 1 January 2015. By applying the new rules, the actual funding ratio decreased, and the required funding ratio increased.

8.1.2 Investments

	End 2015	End 2014
Total distribution of investment assets ⁴⁷	17,568	17,835

Actual distribution of portfolio (end 2015)⁴⁸

Results of investments	2015	2014
Total return on investments ⁴⁹	0.2%	19.6%

Overview of the investment policy

The objective (ambition) of the investment policy is to make a significant contribution to achieving a realistic pension, i.e. a pension that retains its value for pensioners and holders of paid-up policies and an inflation-proof pension for those accruing a pension. To realize this ambition it is imperative that we should be able to index-link the pensions, and to make this possible in the long term the Fund has to obtain a sufficient return on its investments. The investment policy introduced in 2014 is based on a fixed distribution of fixed-income holdings (such as bonds) and securities (such as equities and real estate). This distribution creates a good chance of achieving the ambition, i.e. a realistic pension, without incurring excessive risks. We proceed here on the basis of the scenarios adopted by the Fund, partly based on history, to ascertain whether the ambition is feasible.

⁴⁷ The investment assets are the sum total of investments for which the risk is incurred by the Fund. The pension assets are the sum total of investments for which the risk is incurred by the Fund, accounts receivable, accrued income and cash minus other liabilities (including the premium reserve) and accrued liabilities.

⁴⁸ In 2014 the allocation to 'real estate' was increased. The allocation is in accordance with the desired weighting. As it takes some time to build up an indirect non-listed real estate portfolio, the Fund invests temporarily in a combination of listed real estate and cash in order to replicate as closely as possible the desired real estate profile.

⁴⁹ The stated return includes coverage of the interest, currency and inflation risk. The total return excluding coverage of the interest and inflation risk was 19.4% at year-end 2014 and 0.4% at year-end 2015.

At year-end 2015 the strategic distribution was as follows:

- *60% of the Fund's assets is invested in fixed-income holdings*
These are largely relatively 'safe' investments which can safeguard to a considerable degree the pension benefits that the Fund expects to pay in the future. They are mainly investments in government bonds with a spread within and outside Europe. There are also investments in slightly riskier fixed-income holdings, such as corporate bonds and bonds in emerging markets, though the higher risk is offset by a higher expected return.
- *40% of the Fund's assets is invested in securities*
These are the 'higher-risk' investments, namely investments in equities and real estate, where the aim is to obtain an outperformance in relation to the liabilities.

8.1.3 Pensions

Number of members	End 2015	End 2014
Members not yet retired	13,788	14,243
- Philips flex pension	12,435	13,314
- Philips flex pension ES	821	-
- Philips final pay scheme	528	625
- Philips Executives Pension Plan	4	304
Retired members	56,329	57,183
- Retirement pension	37,912	38,509
- Survivor's pension	18,111	18,328
- Orphan's pension	306	346
- Occupational disability pension ⁵⁰	931	1,029
Non-contributors with vested rights	30,483	30,988
Total	100,600	102,414

Developments in number of members and remaining data

The total number of persons accruing pension benefits with the Fund decreased in 2015 from 14,243 to 13,788. The category of persons accruing pension benefits also includes former Philips employees who are entitled to continued pension accrual by virtue of disability or a severance scheme. The number of employees accruing pension benefits with Philips Pensioenfond decreased in 2015 from 13,145 to 12,816. The following table provides a breakdown of persons accruing pension benefits.

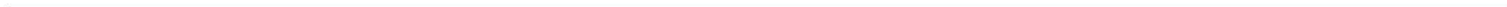
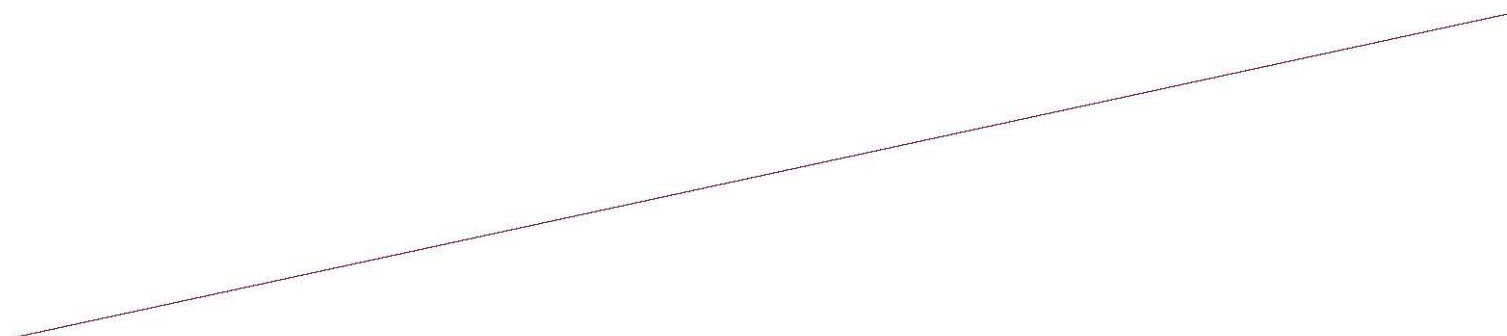
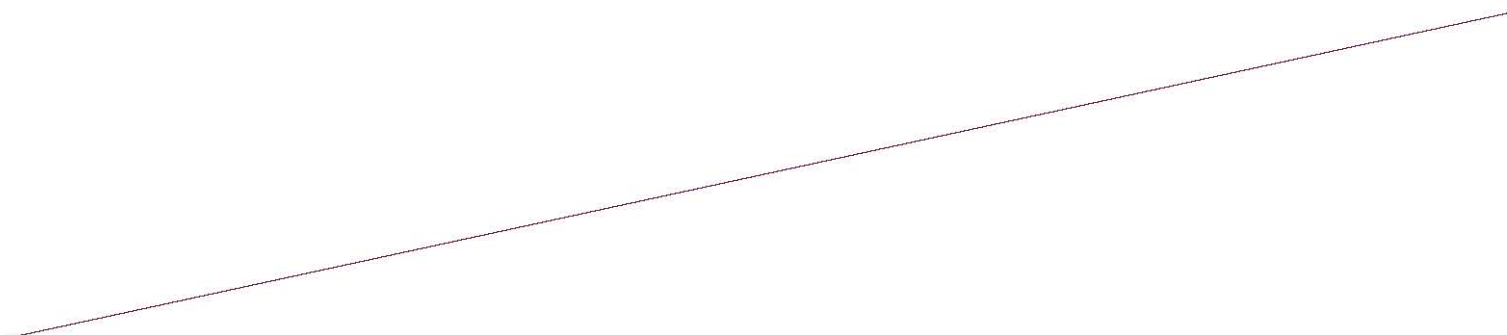
Number of members not yet retired	End 2015	End 2014
Philips employees	12,816	13,145
Former Philips employees with a severance scheme	41	69
Former Philips employees who are disabled	931	1,029
Total	13,788	14,243

⁵⁰ The total of 'retired members' excludes the number with an occupational disability pension.

Contributions	2015	2014
Employer's periodical	204	232
Employer's one-off single premium	2	1
Employees' pension plan	14	5
Employees' voluntary insurances	1	1
Total	221	239

Benefit payments	2015	2014
Pensions	682	693
Surrender	1	1
Transfer value Individual	4	11
Total	687	705

Indexations	2015	2014
Members not yet retired, Philips flex pension	0%	2.05%
Members not yet retired, Philips Executives Pension Plan	0%	0.45%
Retired members and non-contributors with vested rights	0%	0.30%

Colofon

Digitaal jaarverslag

Dit jaarverslag is digitaal beschikbaar op de website van Philips Pensioenfonds. U kunt het downloaden op www.philipspensioenfonds.nl/downloads. Wilt u een digitale versie via e-mail toegestuurd krijgen, neemt u dan contact op met de Klantenservice via het contactformulier op www.philipspensioenfonds.nl/contact

Algemene pensioeninformatie

Heeft u vragen over pensioenzaken? Bel dan tussen 9.00 en 17.00 uur met de Klantenservice van Philips Pensioenfonds via +31 (0)30 – 277 56 40. U kunt ook een bericht sturen aan de Klantenservice via het contactformulier www.philipspensioenfonds.nl/contact. Voor meer informatie kunt u ook onze website bezoeken: www.philipspensioenfonds.nl

Bezoekadres

Noordweg Noord 150
3704 JG ZEIST

Postadres

Postbus 716
3700 AS ZEIST

Postadres Bestuursbureau en Algemeen Bestuur

Postbus 80031
5600 JZ EINDHOVEN

E-mailadres Bestuursbureau en Algemeen Bestuur

algemeenbestuur.ppf@philips.com

Redactie

Stichting Philips Pensioenfonds

Copyright © Stichting Philips Pensioenfonds